

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАТЕРІАЛИ

науково-практичної конференції
викладачів, аспірантів та студентів
Сумського НАУ

(14-18 квітня 2025 р.)

УДК 631.4(477.52-25(06)

Рекомендовано до друку науково-координацією радою Сумського національного аграрного університету (протокол № 9 від 17.04.2025 р.)

Редакційна колегія:

Данько Ю.І., д.е.н., професор
Ярошук Р.А., к.с.-г.н., доцент
Бричко А.М., к.е.н., доцент
Думанчук М.Ю., к.т.н., доцент
Кисельов О.Б., к.с.-г.н., доцент
Масик І.М., к.с.-г.н., доцент
Михайліченко М.А., к.і.н., доцент
Срібняк Н.М., к.т.н., доцент
Степанова Т.М., к.т.н., доцент
Шкромада О.І., д.вет.н., професор

М 34 Матеріали науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (14-18 квітня 2025 р.). – Суми, 2025. – 467 с.

У збірку увійшли тези доповідей науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського національного аграрного університету.

Для викладачів, студентів, аспірантів інших навчальних закладів.

Відповідальність за точність наведених фактів, цитат та ін. лягає на авторів опублікованих матеріалів. Передрук матеріалів з дозволу редакції.

Друкується в авторській редакції

© Сумський національний
аграрний університет, 2025

ЗМІСТ

ФАКУЛЬТЕТ АГРОТЕХНОЛОГІЙ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Желдубовський М. С. ВПЛИВ СОРТОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ Глупак З. І. ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ СОЇ В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ ...	3
ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ.....	4
Масик І.М., Котюк Р.В., Рак О.М. ВПЛИВ ЕЛЕМЕНТІВ СИСТЕМИ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ГРУНТУ НА ЗАБУР'ЯНЕНІСТЬ ПОСІВІВ СОЇ В УМОВАХ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ.....	5
Котенко В. А., Большаков Є. ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ УРОЖАЙНОСТІ СОНЯШНИКУ В СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	6
Крилов Д. О., Підлужний Е. Г. ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОГО СТЕБЛОСТОЮ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СОРТОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ	7
Кузьменко Р. О. УДОСКОНАЛЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ СОРТОВОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ ГРЕЧКИ В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	8
Міщенко Ю. Г., Давиденко Г. А., Риженко А. Т., Барило О. Б., Клімашевський В. С. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОМІЖНОГО ПОСІВУ ЖИТА ОЗИМОГО НА СИДЕРАТ	9
Міщенко Ю. Г., Давиденко Г. А., Риженко А. Т., Гоменко Д. В., Барило О. Б. УДОСКОНАЛЕННЯ ВИРОЩУВАННЯ РІПАКУ ОЗИМОГО	10
Міщенко Ю. Г., Давиденко Г. А., Севідов О. А., Погорілий Є. В., Клімашевський В. С. УДОСКОНАЛЕННЯ ВИРОЩУВАННЯ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ.....	11
Міщенко Ю. Г., Севідов О. А., Барило О. Б., Клімашевський В. С. УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХИСТУ КУКУРУДЗИ ВІД БУР'ЯНІВ.....	12
Панасенко Д. М. ФОРМУВАННЯ АСИМІЛЯЦІЙНОЇ ПОВЕРХНІ РОСЛИН СОНЯШНИКА ПІД ВПЛИВОМ РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ РОСЛИН	13
Ткаченко Р. С. ВПЛИВ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ГРУНТУ НА ЗМІНИ АГРОФІЗИЧНОГО СТАНУ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО ПРИ ВИРОЩУВАННІ СОНЯШНИКУ.....	14
Триус В. О., Зубко О. М. ФОРМУВАННЯ ГЕНЕРАТИВНИХ ОРГАНІВ РОСЛИНИ СОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ПЕРЕДПОСІВНОЇ ОБРОБКИ НАСІННЯ.....	15
Жалдак Д. С. ВИКОРИСТАННЯ ТРИХОГРАМИ (<i>TRICHOGRAMMA SPP.</i>) ДЛЯ БІОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ СТЕБЛОВОГО МЕТЕЛИКА (<i>OSTRINIA NUBILALIS</i>) НА ПОСІВАХ КУКУРУДЗИ	16
Галицький В. О. СЕЛЕКЦІЯ СОЇ ОВОЧЕВОЇ - ЗАПОРУКА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ.....	17
Аршакян Р. А., Скляр В. Г. БІОРІЗНОМАНІТТЯ ЯК ІНДИКАТОР СТАНУ ЕКОСИСТЕМНИХ ПОСЛУГ ЛАНДШАФТНИХ ЗАКАЗНИКІВ КРАСНОПІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	18
Ярошенко Н. П. ВИКОРИСТАННЯ МОНОКУЛЬТУР У ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМАХ: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ	19
Скляр В. Г., Кунцевський Д. І. ДЕЯКІ ЕКОЛОГО-ЦЕНОТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛІСОВИХ ФІТОЦЕНОЗІВ.....	20
Коплик Я. В., Кирильчук К. С. ДИНАМІКА НАКОПИЧЕННЯ ФІТОМАСИ ОСОБИНАМИ ПОПУЛЯЦІЙ <i>TRIFOLIUM MEDIUM</i> L. В УМОВАХ ПРИРОДНОГО ЗАПОВІДНИКА «МИХАЙЛІВСЬКА ЦІЛИНА»	21
Токаренко В. В., Клименко Г. О. ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН РІЧОК СУМЩИНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ.....	22
Зубко С. В. ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМ УКРАЇНИ: АНТРОПОГЕННЕ НАВАНТАЖЕННЯ, ОХОРОННІ ЗАХОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО УПРАВЛІННЯ.....	23
Шинкарьова М. П., Ковальова М. А. ЕКОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ БІОІНДИКАТОРІВ.....	24
Судіна В. В., Кирильчук К. С. ЕКОЛОГО-БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОДОРОЖНИКА ВЕЛИКОГО ЯК КОМПОНЕНТА ПРИРОДНИХ ЕКОСИСТЕМ	25
Зубцова І. В., Котенко В. О. ЕКОЛОГО-ЦЕНОТИЧНА СТРУКТУРА ЛУЧНОЇ ФЛОРИ РЛП «СЕЙМСЬКИЙ»	26
Лещенко Д. О., Клименко Г. О. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ТА БОРОТЬБИ ІЗ <i>SOLIDAGO CANADENSIS</i> L.....	27
Симак О. С. МОНІТОРИНГ СТАНУ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД Р. КЛЕВЕНЬ В МЕЖАХ ЕСМАНЬСЬКОЇ ОТГ	28
Артеменко Д. В., Клименко І. М., Клименко Г. О. ОСОБЛИВОСТІ ОХОРОНИ РІДКІСНИХ ВИДІВ РОСЛИН В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОГО ДОСТУПУ ДО ПРИРОДНИХ ТЕРИТОРІЙ: ДОСВІД НАЦІОНАЛЬНИХ ПАРКІВ ТА УРБАНІЗОВАНИХ ЗОН	29
Філонов А. Д., Скляр Ю. Л. ОЦІНКА ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ СПАЛЮВАННЯ СМІТТЯ ТА РОСЛИННИХ ЗАЛИШКІВ.....	30
Кривозуб В. І. РОЛЬ СЕГЕТАЛЬНИХ РОСЛИН В СУЧАСНОМУ АГРОСЕКТОРІ УКРАЇНИ.....	31
Кроленко Д. ОЦІНКА СТАНУ ПРИРОДНИХ КОМПЛЕКСІВ ЗАКАЗНИКА «ЄЗУЧСЬКИЙ»	32

Зубцова І. В., Литвин Д. М. ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ УРБАНІЗОВАНИХ ЕКОСИСТЕМ (НА ПРИКЛАДІ М.СУМИ).....	33
Борковський І., Клименко Г. О. РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНО- ЕТИЧНИХ ПЕРЕКОНАНЬ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОВКІЛЛЯ.....	34
Судіна В. В., Ковальова М. А. РОСЛИНИ-БІОІНДИКАТОРИ.....	35
Зубцова І. В., Ковальова М. А. СТАН ПОПУЛЯЦІЙ <i>MELILOTUS OFFICINALIS</i> (L.) PALL НА ТЕРИТОРІЇ РЛП «СЕЙМСЬКИЙ».....	36
Заїка Д. С. СУЧАСНІ БІОІНДИКАЦІЙНІ ПІДХОДИ ЩОДО ДОСЛІДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ТЕХНОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ФЛУКТУЮЧОЇ АСИМЕТРІЇ ЛИСТКОВОЇ ПЛАСТИНКИ.....	37
Сергійко К. С. ФЛОРИСТИЧНЕ ТА ЦЕНОТИЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ ЛУЧНИХ УГРУПОВАНЬ РЛП «СЕЙМСЬКИЙ».....	38
Серб А. О., Крикун А. С., Скляр В. Г. ХАРАКТЕРИСТИКА СОЗОЛОГІЧНОЦІННОЇ ТЕРИТОРІЇ У ДОЛИНИ р. СУЛА.....	39
Деменко В. М., Грек Б. І. БУР'ЯНИ СОНЯШНИКУ ТА ЗАХОДИ ЗАХИСТУ У «РАЙЗ ПІВНІЧ».....	40
Деменко В. М., Демченко В. О. ВПЛИВ ПОГОДНИХ УМОВ НА РОЗВИТОК І ПОШИРЕННЯ ШКІДНИКІВ В ПОСІВАХ КУКУРУДЗИ.....	41
Деменко В. М., Лазоренко М. О. БУР'ЯНИ СОЇ ТА ЗАХОДИ ЗАХИСТУ У ТОВ «АГРОФІРМА «ДОВІРА 2008» РОМЕНСЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	42
Деменко В. М., Харченко І. А. БУР'ЯНИ СОЇ ТА ЗАХОДИ ЗАХИСТУ У ТОВ МХП «УРОЖАЙНА КРАЇНА».....	43
Ємець О. М., Сериченко А. Д. ДОСЛІДЖЕННЯ СКЛАДУ ШКІДНИКІВ СОЇ ТА ОЦІНКА ДІЇ ІНСЕКТИЦИДНО-АКАРИЦИДНОГО ПРЕПАРАТУ «ІНВЕРТ КЕ» В УМОВАХ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА «ДГ ІСГ ПІВНІЧНОГО СХОДУ НААН УКРАЇНИ» СУМСЬКОГО РАЙОНУ, СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	44
Ємець О. М., Кир'ян К. С. СОРТОВА СТІЙКІСТЬ ЯБЛУНЕВИХ НАСАДЖЕНЬ ДО БУКАРКИ В БЕРЕЗОВОРУДСЬКОМУ ФАХОВОМУ КОЛЕДЖІ.....	45
Ємець О. М., Толстих Т. М. ОСНОВНІ ШКІДНИКИ СОЇ В УМОВАХ ФГ «ПОСТІЛ СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ» РОМЕНСЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	46
Ємець О. М., Чепульська С. І. ОСНОВНІ ШКІДНИКИ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО В ПП «НАДЬ» СУМСЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	47
Іванющенко Є. С. ХВОРОБИ ЗЕРНЯТКОВИХ ПЛОДОВИХ КУЛЬТУР ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ.....	48
Калиновський В. І., Татарінова В. І. УРАЖЕНІСТЬ ЯБЛУНІ ПАРШЕЮ В УМОВАХ ПОЛІССЯ СУМЩИНИ.....	49
Карпенюк В., Бурдуланюк А.О. ФІТОСАНІТАРНИЙ КОНТРОЛЬ ПОШИРЕННЯ КАРАНТИННОГО БУР'ЯНУ <i>AMBROSIA ARTEMISIIFOLIA</i> L. В УКРАЇНІ.....	50
Косменко А. С., Татарінова В. І. РОЛЬ СОРТУ ДЛЯ ЗАХИСТУ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ВІД ПЛЯМИСТОСТЕЙ.....	51
Надольний Р., Бурдуланюк А. О. ОСНОВНІ ХВОРОБИ СОЇ І ЗАХОДИ ЗАХИСТУ В УМОВАХ ТОВ "МХП - УРОЖАЙНА КРАЇНА" СУМСЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	52
Наумов Д. Л., Бакуменко О. М. ПІДВИЩЕННЯ ПОСУХОСТІЙКОСТІ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ ЯК ВИКЛИК ГЛОБАЛЬНИХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН.....	53
Нікітін В., Бурдуланюк А. О. ХВОРОБИ КУКУРУДЗИ ТА ЗАХОДИ В ТОВ АГРО-ПОЛІС (КОНОТОПСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР) СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	54
Ошкадьоров А. О. ВИДОВИЙ СКЛАД СЕГЕТАЛЬНОЇ РОСЛИННОСТІ У СОНЯШНИКОВОМУ АГРОЦЕНОЗІ ТОВ «ЗЕРНЕ» СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	55
Суднікович І. Д. ОСНОВНІ ХВОРОБИ БУР'ЯКІВ ЦУКРОВИХ ТА ЗАХОДИ ЇХ КОНТРОЛЮВАННЯ В АГРОЦЕНОЗІ КУЛЬТУРИ У ТОВ «ЗАХІДНИЙ БУГ» ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	56
Татарінова В. І., Кураш Д. О. ВПЛИВ ХВОРОБ НА УРОЖАЙНІСТЬ СОНЯШНИКУ.....	57
Татарінова В. І., Тяжкун О. О. ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ХВОРОБ КУКУРУДЗИ.....	58
Турчак Д. П., Татарінова В. І. ВПЛИВ СОРТОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ НА РОЗВИТОК ХВОРОБ.....	59
Устименко В. А. ВИДОВИЙ СКЛАД КОМАХ-ШКІДНИКІВ КУКУРУДЗЯНОГО АГРОЦЕНОЗУ ТОВ «МХП – УРОЖАЙНА КРАЇНА» СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	60
Щербаков А., Татарінова В. І. СТІЙКІСТЬ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ ДО САЖКОВИХ ХВОРОБ.....	61
Фесенко В. В. СЕЗОННА ДИНАМІКА ДЕКОРАТИВНОСТІ СОРТІВ ТУЇ ЗАХІДНОЇ В УМОВАХ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	62
Лебідь Я. К. КОЛОРИСТИКА КВІТНИКОВИХ КОМПОЗИЦІЙ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ.....	63
Півоварова А. С. ЕКОЛОГО-МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОРТУ СПІРЕЇ ЯПОНСЬКОЇ 'LITTLE PRINCESS' У ФОРМУВАННІ ПАРКОВИХ КОМПОЗИЦІЙ.....	64
Півоварова І. С. ОСОБЛИВОСТІ ФЕНОЛОГІЇ УРАЖЕННЯ КАШТАНОВОЮ МІНУЮЧОЮ МІЛЛЮ ВИДІВ <i>AESCULUS HIPPOCASTANUM</i> ТА <i>AESCULUS</i> × <i>CARNEA</i>	65

Онищенко В. Ю., Рубан Д. О., Власов С. О. СУЧАСНИЙ СТАН ЗАХИСНИХ НАСАДЖЕНЬ В СТРУКТУРІ ЛІСОВИХ ГОСПОДАРСТВ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ	66
Склярова А. В. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ХВОЙНИХ ВИДІВ У МІСЬКОМУ ОЕЗЕЛЕНЕННІ	67
Кім М. В. ОПТИМІЗАЦІЯ ПРИЖИВЛЮВАНOSTІ ТА РОСТУ САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ В ЛІСОВИХ КУЛЬТУРАХ В УМОВАХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН	68
Кліщ Ю. Ю. ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД ЯК ОСНОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ ...	69
Невдачина О. Ю. ВИРОЩУВАННЯ ЯКІСНОГО САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ В ЛІСОВОМУ РОЗСАДНИКУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІСОВІДНОВЛЕННЯ.....	70
Романенков Д. Ю. ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА РОСТУ ЛІСОВИХ КУЛЬТУР ОСНОВНИХ ЛІСОУТВОРЮЮЧИХ ПОРІД У ЛІВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ.....	71
Вашченко Д. О. ВПЛИВ ДЕРЕВНИХ НАСАДЖЕНЬ НА ФОРМУВАННЯ МІКРОКЛІМАТУ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ.....	72
Зеленський Д. М., Котко О. О. ОТРИМАННЯ САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ ЯСЕНА ЗВИЧАЙНОГО В УМОВАХ ФІЛІЇ «КРАСНОПІЛЬСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО» ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ».....	73
Єсауленко Д. О., Літвяков В. М. СУЧАСНІ МЕТОДИ РОЗМНОЖЕННЯ ТА ВИРОЩУВАННЯ ПОСАДКОВОГО МАТЕРІАЛУ ШПИЛЬКОВИХ ПОРІД.....	74
Голуб В. О., Комарицький І. А., Головін М. Ю. ДОСВІД ВИРОЩУВАННЯ СІЯНЦІВ <i>PINUS SYLVESTRIS</i> L. В УМОВАХ ФІЛІЇ СУМСЬКА ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО ДП "ЛІСИ УКРАЇНИ".....	75
Терещенко Р. С., Ігнатченко М. В. СОРТОВЕ РІЗНОМАНІТТЯ МІСКАНТУСА ГІГАНТСЬКОГО ТА ПРОСА ПРУТОВИДНОГО ДЛЯ ЗОНИ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ.....	76
Стешенко С. В., Комарицький І. А. ОЦІНКА ЯКОСТІ НАСІННЯ <i>LARIX DECIDUA</i> МІЛІ ЗАЛЕЖНО ВІД ПОХОДЖЕННЯ В УМОВАХ ТРОСТЯНЕЦЬКОГО НАДЛІСНИЦТВА СУМСЬКОЇ ФІЛІЇ ДП "ЛІСИ УКРАЇНИ"	77
Могилевський М. А., Бельмас І. Г. ОСОБЛИВОСТІ ДИНАМІКИ ЧИСЕЛЬНОСТІ КОСУЛІ <i>CAPREOLUS CAPREOLUS</i> У ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМАХ СУМЩИНИ.....	78
Вільбой А. Є., Головін М. Ю. ПОПУЛЯЦІЯ ОЛЕНЯ ШЛЯХЕТНОГО – НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА.....	79
Пустовий Є. А. ОСОБЛИВОСТІ РУБОК ДОГЛЯДУ У ЛІСОСТАНАХ ОСНОВНИХ ХВОЙНИХ ВИДІВ	80
Смольняков Р. С. ВИКОРИСТАННЯ <i>RHYSOCARPUS OPULIFOLIUS</i> В ОЗЕЛЕНЕННІ РЕКРЕАЦІЙНИХ ОБ'ЄКТІВ.....	81
Кривич С. А., Сакович Д. В. ЗАХОДИ ЩОДО ВИРОЩУВАННЯ САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ <i>WEIGELA FLORIDA</i> L.....	82
Мойсеєнко Р. В. ОБ'ЄКТИВНІ ФАКТОРИ СТВОРЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ НАСАДЖЕНЬ.....	83
Нагорний С. Ю., Харченко А. А. ВИКОРИСТАННЯ <i>DEUTZIA SCABRA</i> В ЛАНДШАФТНОМУ ДИЗАЙНІ	84
Постніков І. Ю. ЛІКУВАЛЬНІ ВЛАСТИВОСТІ <i>MACLURA POMIFERA</i>	85
Тиха І. О. <i>SALIX</i> L. В ЛАНДШАФТНОМУ ДИЗАЙНІ	86
Майборода І. О. ДОСВІД СТВОРЕННЯ ЗАХИСНИХ ЛІСОНАСАДЖЕНЬ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЇХ ВЛАСТИВОСТЕЙ В УМОВАХ СУМЩИНИ.....	87
Хільгора В. М. ФОРМУВАННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН МИСЛИВСЬКИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ	88
Богдан В. В. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ САДОВО-ПАРКОВИХ ОБ'ЄКТІВ НА ТЕРИТОРІЇ ЛІКАРЕНЬ В УМОВАХ МІСТА СУМИ.....	89
Черторижський А. А. ОСОБЛИВОСТІ ДОГЛЯДУ ЗА ПРЕДСТАВНИКАМИ РОДУ <i>SPIRAEA</i>	90
Іваницька Д. О. ОЗЕЛЕНЕННЯ СКВЕРУ	91
Геращенко Н. І. ДОСЛІДЖЕННЯ БІОЛОГО-ЕКОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ <i>VITIS VINIFERA</i> В СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	92
Журавльова М. В. ВИРОЩУВАННЯ САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ <i>RIBES RUBRUM</i> В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	93
Савицька А. В., Осьмачко О. М. СУЧАСНІ ТРЕНДИ ЛАНДШАФТНОГО ДИЗАЙНУ В КОНТЕКСТІ СТВОРЕННЯ САДОВО-ПАРКОВИХ ОБ'ЄКТІВ	94
Близнюк В. І. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КЛАСИЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ ТА NO-TILL У ПОСІВАХ КУКУРУДЗИ НА ЗЕРНО.....	95
Бондарець Р. С. ВПЛИВ РЕТАРДАНТІВ НА ГІБРИД СОНЯШНИКУ СУРЕСТ В УМОВАХ ПІВНІЧНО СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ В 2024 Р.	96
Василенко С. В. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ҐРУНТОВО-КЛІМАТИЧНИХ УМОВ ВИРОЩУВАННЯ РІПАКУ ОЗИМОГО.....	97
Верещагін І. В., Нікітенко Є. В. ВПЛИВ МЕЛІОРАТИВНИХ ЗАХОДІВ НА УРОЖАЙНІСТЬ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ	98
Верещагін І. В., Папалуца П. П. ОСОБЛИВОСТІ СЕЛЕКЦІЇ КАРТОПЛІ НА УРОЖАЙНІСТЬ.....	99
Наумов О. В. ВПЛИВ ЗМІНИ ГУСТОТИ ПОСІВУ ТА МІСЦЯ ВИРОЩУВАННЯ НА УРОЖАЙНІСТЬ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ ПОСІВУ В УМОВАХ ПІВНІЧНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ 2024.....	100

Прокопенко Р. А. ВПЛИВ ГУСТОТИ СІВБИ НА ЯКІСТЬ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ЯРОЇ В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	101
Сивак Я. П. ВПЛИВ МІКРОДОБРИВА ТА РЕГУЛЯТОРА РОСТУ НА ВРОЖАЙНІСТЬ ТЮТЮНУ	102
Цеділкин А. В., Шайденко П. В. ВПЛИВ РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ ТА КОМПЛЕКСНОГО МІКРОДОБРИВА НА ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ ЗЕРНА СОРТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ	103
Авершина Д. С. СУЧАСНІ ТУРИСТИЧНІ ТРЕНДИ	104
Алейнова П. Д. ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ БОЛГАРІЇ ТА РУМУНІЇ	105
Беримець О. С. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	106
Будьонний В. Ю. ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ ..	107
Борт М. Г. ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СЛОБІДСЬКОЇ УКРАЇНИ	108
Ващенко В. Р. НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА У ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ	109
Віленський В. О. УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКА СПІВПРАЦЯ У ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ	110
Войтенко І. О. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	111
Гетьман Х. С. ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ НІМЕЧЧИНИ ТА ІТАЛІЇ	112
Дрозденко А. В. МОДЕРНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ПОЛЬЩІ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ ЗМІЦНЕННЯ ЇЇ ПОЗИЦІЙ НА СВІТОВОМУ ТУРИСТИЧНОМУ РИНКУ	113
Іщенко Ю. Ю. ВІДНОВЛЮВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ	114
Кожушко А. ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА ШВЕЙЦАРІЇ	115
Коваленко В. І. СТАЛІСТЬ ДОВКІЛЛЯ ЯК СУЧАСНИЙ ТУРИСТИЧНИЙ ТРЕНД	116
Лагуткіна М. В. ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ НІДЕРЛАНДІВ ТА ЧЕХІЇ	117
Лесик Л. О. ІНТЕРАКТИВНІ МУЗЕЙНІ ЕКСПОЗИЦІЇ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД	118
Лесик Л. О. МАКРОЕКОНОМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	119
Лесик Л. О. ЯПОНСЬКИЙ ПІДХІД РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ	120
Марченко Є. В. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПОСЛУГ В СИСТЕМІ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ ...	121
Набієва Д. В. РЕКРЕАЦІЙНИЙ ТУРИЗМ: СТАН І ПРОБЛЕМИ	122
Оксененко Є. О. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ГОТЕЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ	123
Пташніченко С. О. ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ РИМУ	124
Рахмаїл М. О. ГІРСЬКИЙ ТУРИЗМ В КАРПАТАХ	125
Река В. О. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КІННОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС	126
Ростока В. С. ПРИГОДНИЦЬКИЙ ТУРИЗМ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ	127
Сердюк Є. І. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У РЕАЛІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ	128
Слинько Р. М. ФЕШН-ТУРИЗМ В УКРАЇНІ	129
Стасюк І. О. АНАЛІЗ НАПРЯМІВ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ	130
Таран Д. Ю. МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВОЄННОГО ТУРИЗМУ	131
Ткаченко Ж. В. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ РЕКЛАМИ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД	132
Шейкіна П. ІТАЛІЯ. ОСОБЛИВОСТІ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ	133
Шейкіна П. С. РЕКЛАМА ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	134
Шкурко К. С. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ТУРИСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	135
Мордань А. О. АНАЛІЗ ВИДОВОГО ТА СОРТОВОГО РІЗНОМАНІТТЯ РОДУ SYRINGA L В САДОВО-ПАРКОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ	136

БІОЛОГО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Рубцов І.О. ОСОБЛИВОСТІ РОСТУ І РОЗВИТКУ РЕМОНТНИХ ТЕЛИЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ	138
Рубцов І.О. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКО-КОРИСНИХ ОЗНАК СИМЕНТАЛЬСЬКОЇ І УКРАЇНСЬКОЇ ЧЕРВОНО-РЯБОЇ НА СУМЩИНІ	139
Рубцов І.О. ФОРМУВАННЯ БАЖАНОГО ТИПУ ХУДОБИ СИМЕНТАЛЬСЬКОЇ ПОРОДИ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ	140
Кроковий І., Кучеренко А. ВПЛИВ ОСНОВНИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ПЕРЕРОБКИ МОЛОКА НА ЙОГО ЯКІСТЬ	141
Гончар В'ячеслав СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПЕРЕРОБКИ ПРОДУКЦІЇ СВИНАРСТВА	142
Бельченко А.С. МОЛОЧНА ПРОДУКТИВНОСТІ КОРІВ В УМОВАХ ТОВ "КОМИШУВАТСЬКИЙ МОЛОЧНИЙ КОМПЛЕКС"	143
Єльцина С.В. РОЛЬ ІЗРАЇЛЬСЬКИХ КІНОЛОГІЧНИХ КЛУБІВ У РОЗВИТКУ ВИСТАВКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	144

Левченко І.В. НЕОБХІДНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ОСВІТЬОГО КОМПОНЕНТУ «БЕЗПЕКА ПРАЦІ» В УМОВАХ ЧАУ.....	145
Klyshyn Roman HISTORY OF THE CREATION AND FORMATION OF THE CENTRAL ASIAN SHEPHERD BREED	146
Терещенко Я.М. ВПЛИВ ПАРАМЕТРІВ ПЕРЕДІНКУБАЦІЙНОГО ЗБЕРІГАННЯ ТА КАЛІБРУВАННЯ ЯЄЦЬ КУРЕЙ НА СТАТОВУ ДИФЕРЕНЦІАЛЬНУ СМЕРТНІСТЬ ЕМБРІОНІВ.....	147
Бутенко Р.Ю. ВПЛИВ СУЧАСНИХ АМІНОКИСЛОТНИХ ДОБАВОК НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ВЕЛИКОВАГОВИХ СВИНЕЙ	148
Сердюк А.С., Ліщенко Д.В. АНАЛІЗ РОБОТИ ЯСНОГОРОДСЬКОЇ ПЛЕМІННОЇ СТРАУСИНОЇ ФЕРМИ.....	149
Акименко Б.О., Цебро В.С., Селегень В.О. ВИКОРИСТАННЯ ПРОБІОТИЧНОГО КОРМОВОГО ЗАСОБУ НА РЕПРОДУКТОРНІЙ СВИНОФЕРМІ	150
Кливець Д.П. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ УМОВ УТРИМАННЯ НА РІСТ ТА РОЗВИТОК ПІДСИСНИХ ПОРОСЯТ	151
Ваніна В.О. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ РІЗНИХ РАЦІОНІВ НА ВІДГОДІВЕЛЬНІ ЯКОСТІ СВИНЕЙ..	152
Мілька Є.В. ОПТИМІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВІДТВОРЕННЯ СВИНЕЙ	153
Михалко О.Г. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОМИСЛОВИХ КОРМІВ ТА КОРМІВ НА ОСНОВІ ЖИВИХ ОРГАНІЗМІВ ДЛЯ ГОДІВЛІ АКВАРІУМНИХ РИБ.....	154
Михалко О.Г. ВИКОРИСТАННЯ КОРМОВИХ І БІОЛОГІЧНО-АКТИВНИХ ДОБАВОК В ІНТЕНСИВНОМУ СВИНАРСТВІ	155
Михалко О.Г. ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЯК КЛЮЧ ДО СТІЙКОГО РОЗВИТКУ АКВАКУЛЬТУРИ.....	156
Кисельов О.Б. ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ САДКОВОГО ВИРОЩУВАННЯ РАЙДУЖНОЇ ФОРЕЛІ В УМОВАХ ВНУТРІШНІХ ВОДОЙМ УКРАЇНИ.....	157
Компанець І.О. ВПЛИВ НАДОЮ ЗА ПЕРШУ ЛАКТАЦІЮ НА ОЗНАКИ ДОВГОЛІТТЯ КОРІВ МОЛОЧНИ ПОРІД	158
Швед В.В. ЛІНІЙНЕ РОЗВЕДЕННЯ КОРІВ МОЛОЧНОЇ ХУДОБИ.....	159
Сіротін Д.Д. ОСОБЛИВОСТІ СЕЛЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З СУМСЬКИМ ВНУТРІШНЬОПОРОДНИМ ТИПОМ УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ.....	160
Рашевська А.О. ОЦІНКА МОРФОЛОГІЧНИХ ОЗНАК ВИМЕНІ У КОРІВ-ПЕРВІСТОК СУМСЬКОГО ВНУТРІШНЬОПОРОДНОГОТИПУ УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ.....	161

ФАКУЛЬТЕТ БУДІВНИЦТВА ТА ТРАНСПОРТУ

Yequan Li, Borodai A.S. THE PLANNING CHARACTERISTICS OF URBAN GREEN BUILDINGS	162
Zixuan Ding, Borodai A.S. THE PLANNING CHARACTERISTICS OF URBAN GREEN BUILDINGS	163
Башкатова З.О., Бородай А.С. ВЗАЄМОДІЯ ПРИВАТНОГО І ПУБЛІЧНОГО ПРОСТОРУ В АРХІТЕКТУРІ МІСТА.....	164
Башкатова З.О., Бородай Я.О. РОЛЬ АРХІТЕКТУРИ У ФОРМУВАННІ КОМФОРТНОГО МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА	165
Беспалова О.В., Бородай А.С. 3D-ДРУК У БУДІВНИЦТВІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ.....	166
Беспалова О.В., Бородай Я.О. РЕКОНСТРУКЦІЯ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ СУМ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	167
Віленська С.С., Бородай Д.С. ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНТЕР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ В УМОВАХ ГНУЧКОГО ЖИТЛА: НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ДИЗАЙНУ.....	168
Вялкова О.А., Бородай Я.О. ПРОБЛЕМИ РЕСТАВРАЦІЇ АРХІТЕКТУРНИХ ПАМ'ЯТОК.....	169
Галушка С.А. СПОСОБИ ВИЗНАЧЕННЯ ВИСОТНИХ ТОЧОК МІСЦЕВОСТІ.....	170
Глазко І. Ф., Ярошенко П. М. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ТРАНСПОРТУВАННЯ РОСЛИННОЇ ОЛІЇ.....	171
Гостєв О.С., Циганенко Л.А. ПІДЗЕМНА ЗАХИСНА СПОРУДА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	172
Денисенко О. М., Ярошенко П. М. АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ТРАНСПОРТУВАННЯ БУДІВЕЛЬНИХ ВАНТАЖІВ	173
Дяченко С.С., Бородай Я.О. ВЕРТИКАЛЬНЕ ОЗЕЛЕНЕННЯ ФАСАДІВ: ЕСТЕТИКА, ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ ТА ЕКОЛОГІЯ	174
Єпіфанова О.А., Бородай А.С. АРХІТЕКТУРА ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЯК МІСТА ПЕРЕОСМИСЛЮЮТЬ ПРОСТІР І БУДУЮТЬ МАЙБУТНЄ	175
Івашук Д., Циганенко Л.А. БУДІВЕЛЬНІ МАТЕРІАЛИ ТА ЇХ РАДІАЦІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ.....	176
Колесникова Л.В., Бородай А.С. КЛАСИФІКАЦІЯ КОМПЛЕКСНИХ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ ..	177
Кресан А.О., Бородай А.С. ІННОВАЦІЙНІ ЕКОЛОГІЧНІ РІШЕННЯ В АРХІТЕКТУРІ ДЛЯ ЗМЕНШЕННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ.....	178
Лісиченко С.А. ПОКРІВЕЛЬНІ МАТЕРІАЛИ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ.....	179
Ліщинський О. В., Редько А.О. МАСООБМІН В ПРОЦЕСІ СУШІННЯ ОСАДУ СТИЧНИХ ВОД В КИПЛЯЧОМУ ШАРІ З ЗАНУРЕНИМИ ТЕПЛООБМІННИМИ ПОВЕРХНЯМИ.....	180

Локтіонов А. О. МОНИТОРИНГ ТА ОЦІНКА СТАНУ ДОРОЖНЬОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ	181
Масалітов С.Ю., Циганенко Л.А. АСПЕКТИ ДЕМОНТАЖНИХ РОБІТ ПРИ РЕКОНСТРУКЦІЇ	182
Остапов Д. А., Ярошенко П. М. ПРО БЕЗПЕКУ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ В ТПГ «FOZZY GROUP».....	183
Рожков М. О.ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ТА ВИКЛАДАННЯ ОКРЕМИХ ТЕМ ОПОРУ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ШКОЛЯРІВ 10 – 11 КЛАСІВ.....	184
Ситнік С.Ю. СТВОРЕННЯ, ОБЧИСЛЕННЯ І ПЕРЕВІРКА АДЕКВАТНОСТІ СКІНЧЕННО-ЕЛЕМЕНТНОЇ МОДЕЛІ ДВОХОПОРНОЇ СТАЛЕВОЇ БАЛКИ.....	185
Скрипка Є. О.МЕТОДИКА ВЛАШТУВАННЯ ФУНДАМЕНТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ҐРУНТОЦЕМЕНТНИХ ПАЛЬ	186
Срібняк Н.М. Галушка С.А. ЗЕЛЕНЕ БУДІВНИЦТВО. ОСНОВНІ АСПЕКТИ.....	187
Срібняк Н.М., Галушка С.А. ВИКОРИСТАННЯ ПОВТОРНО ПЕРЕРОБЛЮВАНОГО БЕТОНУ	188
Срібняк Н.М., Галушка С.А. ІНЖЕНЕРНА НЕЛІНІЙНІСТЬ В ПК «ЛІРА-САПР».....	189
Срібняк Н.М., Галушка С.А. ПРИНЦИПИ ПЛАНУВАННЯ ЖИТЛОВИХ ПРИМІЩЕНЬ	190
Строкач Д.В., Бородай Я.О. РЕЦИКЛІНГ В БУДІВНИЦТВІ ПІД ЧАС ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ.....	191
Тараненко С.В. СКЛО ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРУ ТА СТИЛЮ ІНТЕР'ЄРУ	192
Халєєв А.С.ПЕРЕРОБКА ТЕПЛОІЗОЛЯЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ.....	193
Хмара А.О., Бородай А.С. ДАМБИ: ІНЖЕНЕРІЯ, ЩО ПРОТИСТОЇТЬ СТИХІЇ.....	194
Цимбал К. О., Редько А. О. МАСООБМІН В КИПЛЯЧОМУ ШАРІ ЩО ОБЕРТАЄТЬСЯ.....	195
Циркіна К.О., Бородай Я.О. ЛАНДШАФТНА АРХІТЕКТУРА ТА БЛАГОУСТРІЙ ТЕРИТОРІЙ.....	196
Шарапутіна Т.С., Бородай А.С.АРХІТЕКТУРА ЯК СКЛАДОВА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПРИ АДАПТАЦІЇ ЛЮДЕЙ, ВИМУШЕНИХ ЗМІНИТИ МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ, ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ.....	197
Шостак А.С., Бородай Я.О. АРХІТЕКТУРА ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	198
Ярошенко П. М. ОРГАНІЗАЦІЯ ТРАНСПОРТУВАННЯ ЗЕРНА.....	199

ФАКУЛЬТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ

Орешкін О.В., Нагорна Л.В. ОСОБЛИВОСТІ ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНИХ ЗАХОДІВ ЗА ПРОМИСЛОВОГО ВИРОЩУВАННЯ НОРОК	200
Пінчук Д.В., Нагорна Л.В. ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКОВИХ РЕАКЦІЙ СОБАК І КОТІВ ВПРОДОВЖ ВАКЦИНОПРОФІЛАКТИКИ	201
Чорнойван К.О., Нагорна Л.В. КОГНІТИВНІ ЗДІБНОСТІ СОБАК ПРИ ВЗАЄМОДІЇ З ЛЮДИНОЮ ...	202
Коленченко В.А., Камбур М.Д., Замазій А.А. МЕХАНІЗМИ РЕЗИСТЕНТНОСТІ ОРГАНІЗМУ ТВАРИН	203
Осадчий В.С., Єрін М.В., Базпарточний Р.С., Гніденко Є.С., Ступник І.Ю. АНАТОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БУДОВИ ШЛУНКУ СОБАКИ	204
Барановська С. В. ГРИП ПТИЦІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ, БІОБЕЗПЕКА ТА СТРАТЕГІЇ ПРОФІЛАКТИКИ.....	205
Барановська С.В. ХВОРОБА НЬЮКАСЛА: ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ, ВЕТЕРИНАРНИЙ КОНТРОЛЬ ТА СТРАТЕГІЯ БІОЗАХИСТУ.....	206
Єфименко С.С. ЯКУ НЕБЕЗПЕКУ НЕСУТЬ ПАРАЗИТИФОРМНІ КЛІЩІ	207
Завадська К.С. ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИ ЗМІЩЕННІ СИЧУГА.....	208
Клишко А. П., Фотіна О.О. РОЛЬ МУКОПОЛІСАХАРИДІВ ПРИ ФОРМУВАННІ І РОЗВИТКУ СПОЛУЧНОЇ ТКАНИНИ В СУГЛОБАХ.....	209
Галецька А.М. СИБІРКА - НЕБЕЗПЕЧНИЙ ЗООНОЗ	210
Власенко Є.К. МЕТАБОЛІЧНІ ЗАХВОРЮВАННЯ У КОРІВ В ПЕРЕХІДНИЙ ПЕРІОД.....	211
Дорошенко А. Я. ЦИТОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПУХЛИН МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ У СОБАК.....	212
Чжан Їжунь МІКОПЛАЗМОЗ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ (ДІАГНОСТИКА)	213
Міняйло Т.О. ЗАГАЛЬНА ЗАКОНОМІРНІСТЬ РОЗВИТКУ ЛИЧИНКОВИХ СТАДІЙ ПАРАЗИТІВ ПТИЦІ У ВОДНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	214
Христенко В.А. ЛАБОРАТОРНА ДІАГНОСТИКА ТА ІДЕНТИФІКАЦІЯ БАКТЕРІЙ РОДУ AEROMONAS У ПРИСНОВОДНИХ РИБ	215
Демидко О. С., Камбур М.Д., Замазій А.А. РОЛЬ ПРОТОЗОА В ПРОЦЕСАХ РУБЦЕВОГО ТРАВЛЕННЯ.....	216
Коваленко Н.Є., Нечипоренко О.Л. ХВОРОБИ МАТКИ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ ПІСЛЯ ПОЛОГІВ	217
Любченко Т. В., Фотіна О.О. ІНФЕКЦІЙНИЙ ПЕРИТОНІТ КОТІВ ЯК СМЕРТЕЛЬНИЙ ВИРОК.....	218
Гребеник В.В. КІСТИ ЯЄЧНИКІВ У МОЛОЧНИХ КОРІВ	219
Громіка А. М. ПАТОЛОГОАНАТОМІЧНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ФВМ СНАУ В СЕКЦІЙНІЙ ЗАЛІ ФАКУЛЬТЕТУ.....	220

Мироненко А.Ю., Фотіна О.О. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУПЕР-ПРЕМІУМ КОРМІВ ДЛЯ СОБАК	221
Іванова О.В., Кісіль Д.О. ОСОБЛИВОСТІ ГІСТОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СЛИЗОВОЇ ДИСТРОФІЇ	222
Іванова О.В., Кісіль Д.О. ОСОБЛИВОСТІ ГІСТОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИ ДИСТРОФІЧНОМУ ЗВАПНІННЮ	223
Назаренко С.М., Радченко А.О. МІКРОБІОЦЕНОЗ БІОПЛІВОК У СИСТЕМАХ ВОДОПОСТАЧАННЯ ЛІНІЙ НАПУВАЛЬННЯ ТВАРИН	224
Назаренко С.М., Радченко А.О. МОНІТОРИНГ ГІДРОХІМІЧНИХ ПАРАМЕТРІВ СТАВІВ	225
Моргунова Є.К. КОЛІБАКТЕРІОЗ НА ПТАХОФАБРИКАХ	226
Моргунова Є.К. САЛЬМОНЕЛЬОЗ ПТИЦІ	227
Войтенко О.О. ЗАХОДИ БОРОТЬБИ ТА ПРОФІЛАКТИКИ ЗА ФАСЦІОЛЬОЗНОЇ ІНВАЗІЇ ЖУЙНИХ ЗАВАДСЬКА М. С. ДІАГНОСТИКА ЛЕПТОСПІРОЗУ	228
Ластовська А.В. ЛІКУВАЛЬНО - ПРОФІЛАКТИЧНІ ЗАХОДИ ЗА ПАСАЛУРОЗУ КРОЛІВ	229
Левченко О.О. ЕПІЗООТИЧНІ ДАНІ ЩОДО БАБЕЗІОЗУ У СОБАК	230
Левченко О.О. СЕТАРІОЗ ЖУЙНИХ ТВАРИН	231
Романенко А.В. ХІРУРГІЧНА КОРЕКЦІЯ СТЕНОТИЧНИХ НІЗДРІВ У КОТІВ-БРАХІЦЕФАЛІВ	232
Борковський Р.О. РОЛЬ НЕОРГАНІЧНИХ ТА ОРГАНІЧНИХ ФОРМ МІКРОЕЛЕМЕНТІВ У ГОДІВЛІ КУРЕЙ	233
Улько Л.Г., Грек В.А., Клижко А.П. ДОБРОБУТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН: КОНЦЕПЦІЇ, ЗНАЧЕННЯ ТА ВПЛИВ	234
Улько Л.Г., Міняйло Т.О., Калінська А.О., Семчук О.О. ЗНАЧЕННЯ ДІЄТОЛОГІЇ В ДЕРМАТОЛОГІЇ	235
Улько Л.Г., Федун А.О. ВПЛИВ ГОДІВЛІ НА ПОВЕДІНКУ ТА ДОБРОБУТ ПТИЦІ	236
Рошка Ф.Г., Улько Л.Г., Грек В.А. ВПЛИВ ДОБРОБУТУ НА ПОКАЗНИКИ ЗДОРОВ'Я, ВІДТВОРЕННЯ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ КОРІВ В УМОВАХ НАЛЕЖНОЇ ПРАКТИКИ	237
Улько Л.Г., Угнич Т.О. ЗДОРОВ'Я ШКІРИ ТА ІМУННА СИСТЕМА	238
Улько Л.Г., Луцик А.В., Мельник Д.Ю. ДІАГНОСТИКА ТА ЛІКУВАННЯ МАЛАСЕЗІОЗНОГО ДЕРМАТИТУ У СОБАК І КІШОК	239
Негреба Ю. В., Тимченко Л.О. ЕКОЛОГІЧНІ ТА БІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДИНИ ТАВАНІДАЕ	240
Ляшенко І.Р., Стецій В.П. ОСОБЛИВОСТІ ГІСТОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕМОСИДЕРОЗУ	241
Ляшенко І.Р., Стецій В.П. ОСОБЛИВОСТІ ГІСТОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИ БІЛКОВІЙ ДИСТРОФІЇ	242
Швець Р.В. ВИКОРИСТАННЯ ПРОБІОТИКІВ, ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ МЕТОД ПРОФІЛАКТУВАННЯ ММА-СИНДРОМУ СВИНОМАТОК	243
Шолом А.В. МІАЗ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ	244
Мозговий М. О. КАМПІЛОБАКТЕРІОЗ ПТИЦІ: ЗАГРОЗИ ДЛЯ ПТАХІВНИЦТВА ТА ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я (ДОСВІД РІЗНИХ КРАЇН)	245
Титух С. М. ПРОБЛЕМА АНТИБІОТИКОРЕЗИСТЕНТНОСТІ	246
Степаненко А. В. ПАТОГЕНЕЗ ТА ІМУНОТЕРАПІЯ БЕЗПЛІДДЯ У КОРІВ	247
Курасова М.В. ТОКСОКАРОЗ СОБАК: ПАТОГЕНЕЗ, ДІАГНОСТИКА, ЛІКУВАННЯ ТА ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНЕ ЗНАЧЕННЯ	248
Полях Л.В. ВПЛИВ РЕПРОДУКТИВНОГО СТАТУСУ НА ГОМЕОСТАЗ ТА РОЗВИТОК НОВОУТВОРЕНЬ У ДРІБНИХ ДОМАШНІХ ТВАРИН	249
Улько Л.Г., Грек В.А., Колодяжна В.О., Лосятинська А.М. ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПЛАТФОРМИ COURSERA ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ ЕТОЛОГІЯ ТА БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТВАРИН	250
Шолом А.В. КОРОНОВІРУСНИЙ ЕНТЕРИТ СОБАК	251
Купрієнко А.І. ОСОБЛИВОСТІ ЖИВЛЕННЯ ПАРАЗИТІВ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД МІСЦЯ ЇХ ЛОКАЛІЗАЦІЇ	252
Купрієнко А.І. ОСОБЛИВОСТІ ЛІКУВАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНИХ ТА ДІАГНОСТИЧНИХ ЗАХОДІВ ПРИ КАПІЛЯРІОЗІ ТВАРИН	253
Шинкарьов Я.С., Швець І. В. КНЕМІДОКОПТОЗНА ІНВАЗІЯ КУРЕЙ, ЕТІОЛОГІЯ ТА ЗАХОДИ ПРОФІЛАКТИКИ	254
Махнівський В.І. ЕПІЗООТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРОФІЛАКТИКА ІНФЕКЦІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ У ВЕТЕРИНАРНІЙ МЕДИЦИНІ	255
Коваленко І.А. ПЕРЕЗИМІВЛЯ БДЖІЛ У ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ В 2024–2025 РОКАХ: ПРОБЛЕМИ, ВПЛИВИ ТА РІШЕННЯ	256
Лівощенко Є.М. ДИНАМІКА СЕРЦЕВОГО РИТМУ ПЕРЕПЕЛІВ ЯПОНСЬКОЇ ПОРОДИ	257
Лівощенко Є.М., Лівощенко О. І. БІОЛОГІЧНА ЗБРОЯ ЯК ЗБРОЯ ТЕРОРУ СУЧАСНОГО СВІТУ ...	258
Царькова К. О. АСОЦІАТИВНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ ВИВЧЕННЯ АНАТОМІЇ	259
Лівощенко Є.М. АНАТОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БУДОВИ СТАТЕВОЇ СИСТЕМИ КІШКИ	260
Івашук В.П. Мальцева А. П. МОНІТОРИНГ ВИПАДКІВ ОТРУЄННЯ ТВАРИН	261
	262

Столяренко Р.В. СВОЄЧАСНА ДІАГНОСТИКА ХАРЧОВИХ ТОКСИКОІНФЕКЦІЙ.....	263
Галецька А.М. СИБІРКА - НЕБЕЗПЕЧНИЙ ЗООНОЗ	264
Буряк Р.В. "АНАЛІЗ ЗАРАЖЕННЯ ЕКТОПАРАЗИТІВ ТА ПРИРОДНИХ ШКІДНИКІВ ЗБУДНИКАМИ ПРИРОДНО-ВОГНИЩЕВИХ ІНФЕКЦІЙ В ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ ЗБУДНИКАМИ, ЩО ВИМАГАЄ УВАГИ ТА ЗАХОДІВ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ТА ПРОФІЛАКТИКИ"	265
Зон Г.А., Івановська Л.Б., Майковський І. Д. СЕРЦЕВО-СУДИННІ ПАТОЛОГІЇ У ІНДИКІВ ЗА ПРОМИСЛОВОГО ВИРОЩУВАННЯ	266
Пашинська В.Р. РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ АНТИБІОТИКІВ У ВЕТЕРИНАРНІЙ МЕДИЦИНІ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР БОРОТЬБИ З АНТИБІОТИКОРЕЗИСТЕНТНІСТЮ	267
Скоробагатко О.С. ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА: ВАЖЛИВІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	268
Чаплієв С.С. ЛІКУВАННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКА НЕПЛІДНОСТІ У СУК.....	269
Зон Г.А., Івановська Л.Б. ВИПАДОК ГІПЕРТЕРМІЇ КЕНАРІВ ЗА ПЕРЕГРІВУ ЛАМПАМИ ІНФРАЧЕРВОНОГО ОБІГРІВУ	270
Петров В.В. АНТИОКСИДАНТНИЙ ЗАХИСТ ПТИЦІ ПРЕПАРАТОМ ЄВІТСЕЛ.....	271
Деревянченко О.В. ЗАХИСТ ТВАРИН-КОМПАНЬЙОНІВ ВІД ЕКТОПАРАЗИТІВ	272
Яковлев І.О. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕБІГУ МІКСОМАТОЗНОЇ ХВОРОБИ МІТРАЛЬНОГО КЛАПАНУ У СОБАК	273
Марушко Д.В. МІКРОБІОМУДУЛЯТОРИ ТА ЇХ РОЛЬ У ЗДОРОВ'І ПТИЦІ.....	274
Войтовський І.Д. ФАКТОРИ РИЗИКУ ПРИ ІВАЗІЙНИХ ЗООНОЗАХ СОБАК.....	275
Убоженко А.О. ЗБУДНИКИ ХАРЧОВИХ ТОКСИКОЗІВ	276
Дронова К. В. ГІПОВІТАМІНОЗИ ПТИЦІ	277
Дронова К. В. ГІПЕРПЛАЗІЯ ЩИТОВИДНОЇ ЗАЛОЗИ У ПТИЦІ	278
Долбаносова Р.В., Бубела О.О. ТЕРАПЕВТИЧНИЙ ВПЛИВ ХОЛІСТИК КОРМУ З МЕДОМ ПРИ АЛЕРГІЧНОМУ АЛІМЕНТАРНОМУ ДІАТЕЗІ У СОБАК	279
Долбаносова Р.В., Добровольська В.А. ВПЛИВ ГРУМІНГУ НА ПСИХОДОГІЧНИЙ СТАН ТВАРИН	280
Приймак Д.О. ЕНДОКРИННЕ ОЖИРІННЯ.....	281
Фотін І.О. КОНТРОЛЬ БІОЛОГІЧНИХ ЗАГРОЗ У ВОЄННИЙ ПЕРІОДИ.....	282
Швець Х.С. ЗАСТОСУВАННЯ ІМУНОСТИМУЛЯТОРА «СТИМУЛ» У ПРОФІЛАКТИЦІ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ ПТИЦІ.....	283
Мусієнко Ю.В. СХИЛЬНІСТЬ ПОРІД СОБАК ДО ДИСТОЦІЇ	284
Гаврилук Є.С., Клименко О.С. ЕФЕКТИВНА ДОПОМОГА ПРИ ДИСТОЦІЇ У ДОМАШНІХ КІШОК... ..	285
Грек В.А., Улько Л.Г., Нечипоренко О.Л., Коваленко А.В., Василець В.П. ГЕМАТОЛОГІЧНІ ТА БІОХІМІЧНІ МАРКЕРИ КЕТОЗУ: ПРОГНОЗУВАННЯ РИЗИКУ В ПІСЛЯПОЛОГОВИЙ ПЕРІОД.....	286
Грек В.А., Улько Л.Г., Нечипоренко О.Л., ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ КЕТОНОВИХ ТІЛ.....	287
Долбаносова Р.В., Думенко О.І., Зайцев Ю.А. ЗМІЩЕННЯ СИЧУГА У КОРІВ.....	288
Долбаносова Р.В., Думенко О.І., Зайцев Ю.А. ГОРМОНАЛЬНІ ЗБОЇ АБО ПРИХОВАНІЙ АНЕСТРУС У ТЕЛИЦЬ	289
Якимчук Ю.А. КОЛІБАКТЕРІОЗ МОЛОДНЯКУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ	290
Якимчук Ю.А. ПАРВОВІРУСНИЙ ЕНТЕРИТ СОБАК: ЗАГРОЗА, ЯКУ НЕ МОЖНА ІГНОРУВАТИ....	291
Костель С.Ю., Ребенко Г.І. КРОВОСИСНІ ЧЛЕНИСТОНОГІ ЯК ПЕРЕНОСНИКИ ХВОРОБ.....	292
Ребенко Г.І. РЕАГУВАННЯ НА ВИНИКНЕННЯ ЕМЕРДЖЕНТНИХ ХВОРОБ	293
Даценко А.В. ГОСТРІ ОТРУЄННЯ У ПТИЦІ: ЕТІОЛОГІЯ, ДІАГНОСТИКА, ЛІКУВАННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКА	294
Решетило О.І., Ковбасенко Л.В., Шолом А.В., Правук О.В. ЕФЕКТИВНІСТЬ «CAT-PROTECT-4» ПРИ ЛІКУВАННЯ КОТІВ, ХВОРИХ НА ПАНЛЕЙКОПЕНІЮ	295
Решетило О.І., Морквін В.Г., Войтовський І.Д. ОСТЕОСИНТЕЗ ПРИ ПЕРЕЛОМІ ШИЙКИ СТЕГНОВОЇ КІСТКИ ТА ВЕЛИКОЇ ГОМІЛКОВОЇ КІСТКИ У КІШКИ.....	296

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ

Ладика Н.М. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ЯК ШЛЯХ ПОДОЛАННЯ КАДРОВОГО ДЕФІЦИТУ В МАЛОМУ БІЗНЕСІ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	297
Науменко І.В. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	298
Бережний А. Д. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	299
Бистро А. С. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В АГРАРНІЙ СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ	300
Глух В. П. ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОСТІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ БУДІВЕЛЬНОЇ КОМПАНІЇ	301
Євженко В. В. МЕТОДОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОЇ СФЕРИ ПІДПРИЄМНИЦТВА	302
Проходоренков С. В. ДОСЛІДЖЕННЯ НАПРЯМІВ, СТАНУ ТА ЗНАЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ	303

Волошин А.М. ЕФЕКТИВНІСТЬ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СУТНІСТЬ ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ	304
В'юненко О.Б. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ЗАСТОСУВАННЯ CLOUD-ТЕХНОЛОГІЙ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ	305
Мартинченко С.В. ВИКЛИКИ ПРИ ОБРОБЦІ ТА УПРАВЛІННІ НЕСТРУКТУРОВАНИМИ ДАНИМИ. Обуховська В.В. ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	306
Биченко Є.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЧАТ-БОТІВ ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ТЕХНІЧНОЇ ПІДТРИМКИ НА ВЕБ-САЙТАХ	307
Курило І.М. ПРОЕКТУВАННЯ КОРИСТУВАЦЬКОГО ІНТЕРФЕЙСУ ЧАТ-БОТА «ПОМІЧНИК МЕНЕДЖЕРУ З ПРОДАЖУ»	308
Погореленко Д.Є. ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВЕБ-ОРІЄНТОВАНОЇ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ГУРТКІВ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ	309
Погореленко Д.Є. ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ВЕБ-ОРІЄНТОВАНОЇ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ГУРТКІВ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ	310
Сергієнко В.Ю. РЕАЛІЗАЦІЯ АЛГОРИТМІВ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ТА РЕГРЕСІЇ ДЛЯ АНАЛІЗУ ВПЛИВУ АГРОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ВРОЖАЙНІСТЬ	311
Доля А. Р. ОГЛЯД СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО ЗАМОВЛЕННЯ КУРСІВ В УКРАЇНІ.....	312
Прокопенко Б.В. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ТА ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АВТОМАТИЗОВАНОЇ СИСТЕМИ КЕРУВАННЯ СКЛАДСЬКИМ ГОСПОДАРСТВОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ	313
Данілов І.М. ОСНОВНІ ФУНКЦІОНАЛЬНІ ВИМОГИ ВЕБ-ДОДАТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ЦЕНТРУ КАР'ЄРИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ	314
Терещенко С.С. ПРОЕКТУВАННЯ БАЗИ ДАНИХ АВТОМАТИЗАЦІЇ СУПРОВОДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕС-ШКОЛИ СНАУ	315
Дьомін І.О. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ВЕБОРІЄНТОВАНОЇ СИСТЕМИ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ЯК ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ НЕФУНКЦІОНАЛЬНИХ ВИМОГ ІС	316
Білоус Д.Р. РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ НАУКИ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА СУСПІЛЬСТВА	317
Биченко П.В. ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ: ВИКЛИКИ ТА НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ.....	318
Гаркуша Т. Г. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....	319
ГОРЛАЧ Ю.В. ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ НА ГЛОБАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ	320
Ждек В.М. ЕКОЛОГІЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ	321
Капінус Д.О. КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ	322
Клименко М.М. ЕКОНОМІЧНИЙ ЕФЕКТ ІНВЕСТИВАННЯ В ГЕНЕТИКУ МОЛОЧНОГО СТАДА.....	323
Конєв Р.Ю. ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	324
Кулініч Н.В. РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	325
Лебединський Д. О. АДАПТАЦІЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ІННОВАЦІЇ.....	326
Маслак Н.Г. АНАЛІЗ РИНКУ КАРБОНОВИХ КРЕДИТІВ В УКРАЇНІ ТА РОЛЬ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В ЙОГО РОЗВИТКУ	327
Маслак О. М. ПРОБЛЕМИ ТА ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ПРИКОРДОННОГО РЕГІОНУ	328
Міленіна А.В. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ (FINTESCH) ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	329
Омеляненко Д.О. АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ТА БЮДЖЕТУВАННЯ В РАМКАХ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІКОЙСТІ.....	330
Рудявка Є.І. ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ	331
Стещенко І.Ю. ФІНАНСОВИЙ ФРОНТ: ЯК ЗБЕРЕГТИ ТА ПРИМНОЖИТИ КАПІТАЛ У ЧАСИ ВІЙНИ	332
Шалигіна І.В. СВІТОВА ФІНАНСОВА ДУМКА XX - XXI СТОЛІТТЯ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ ЦЬОГО ЧАСУ	333
Славкова О.П. ПРІОРИТЕТИ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ В ПЕРІОД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	334
Zhang Zirao ENTERPRISE LABOR RESOURCE MANAGEMENT IN THE MODERN BUSINESS ENVIRONMENT: A CASE STUDY OF NEW ORIENTAL EDUCATION & AMP TECHNOLOGY GROUP.....	335
He Lichao ANALYSIS OF CHALLENGES FACED BY ENTERPRISE INNOVATION ACTIVITIES	336
Zhang Yihan MANAGEMENT OF HUMAN RESOURCES DEVELOPMENT IN SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES.....	337
	338

Pang Yanrui AN OVERVIEW OF EMERGING TECHNOLOGIES IN HIGHER EDUCATION MANAGEMENT	339
Duan Yingxue ESG CONCEPTS AND THEIR IMPORTANCE IN INVESTMENT DECISIONS	340
Yuan Xiaoping HUMAN RESOURCE MANAGEMENT EFFECTS ON THE SUSTAINABILITY OF HIGH-TECH COMPANIES: A CASE STUDY OF CHINA GEELY AUTOMOBILE GROUP	341
Паранук А. А. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МОДЕЛІ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД	342

ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Tarelnyk N.V., Rud D. ENSURING THE DURABILITY OF THE ELEMENTS OF THE COPYING MECHANISMS OF SOWING UNITS	343
Савченко Є.В. АНАЛІЗ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПРИЧИНИ ТА ВИДІВ ЗНОШУВАННЯ ПОВЕРХНЕВИХ ШАРІВ НАПРАВЛЯЮЧИХ ПОВЕРХОНЬ	344
Лабецький Є.Г. ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМ АВТОМАТИЗАЦІЇ, ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ЗБИРАННЯ ВРОЖАЮ	345
Шелест М.С. ВПЛИВ ПРИПОСІВНОЇ ІНОКУЛЯЦІЇ НА РІСТ І РОЗВИТОК КУКУРУДЗИ	346
Суханов О.О., Тесленко О.В. ОПТИМІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ АГРАРНИХ МАШИН ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ НАДІЙНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ	347
Варяниця В.А. ФАКТОРИ ВИБОРУ РЕЖИМНИХ ПАРАМЕТРІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА АГРЕГАТУВАННЯ МАШИННО-ТРАКТОРНОГО АГРЕГАТУ	348
Гриценко Є.В. АНАЛІЗ КОНСТРУКТОРСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ В ПРОЦЕСІ ПРОРОЩУВАННЯ ЗЕРНА ГІДРОПОННИМ МЕТОДОМ	349
Постнов І.Д., Ільїна Н.О. БЛОЧНО-ВАРІАНТНА СИСТЕМА МАШИНОВИКОРИСТАННЯ В ЗЕМЛЕРОБСТВІ	350
Постолатій В.В. ПОКРАЩЕННЯ ЕКСПЛУАТАЦІЙНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ВАЛУ РОТОРА ЕЛЕКТРОДВИГУНА МЕТОДОМ ЕЛЕКТРОІСКРОВОГО ЛЕГУВАННЯ	351
Шелудченко В. А, Михно Л. А. ВИКОРИСТАННЯ AUTODESK INVENTOR ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ	352
Рибенко І.О., Ребрій А.М. ЗНАЧЕННЯ AUTODESK INVENTOR У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ СТУПЕНЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ «БАКАЛАВР»	353
Рибенко І.О., Ребрій А.М. ВПРОВАДЖЕННЯ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ КОМП'ЮТЕРНОГО МОДЕЛЮВАННЯ AUTODESK	354
Рибенко І.О., Ребрій А.М. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	355
Ребрій А.М., Рибенко І.О. ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ AUTODESK INVENTOR	356

ФАКУЛЬТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Андрєєв О.М. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СУБПРОДУКТІВ ІЗ ТЕЛЯТИНИ ПРИ ВИРОБНИЦТВІ ДЕЛІКАТЕСНОЇ ПРОДУКЦІЇ	357
Булега В.Ю., НАПОЇ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ ІМУННОЇ СИСТЕМИ	358
Бушнєва А.О., ЗМЕНШЕННЯ ХАРЧОВИХ ВІДХОДІВ ЧЕРЕЗ ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПЕРЕРОБКИ СИРОВИНИ	359
Бушнєва А.О., РОЗВИТОК ФУНКЦІОНАЛЬНИХ НАПОЇВ НА ОСНОВІ РОСЛИННИХ ЕКСТРАКТІВ У СУЧАСНІЙ ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВOSTІ	360
Бушнєва А.О., ДОСЛІДЖЕННЯ ЗБАГАЧЕННЯ ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ ВІТАМІНАМИ ТА МІКРОЕЛЕМЕНТАМИ	361
Буяло Є.С., ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ЗНИЖЕННЯ КАЛОРІЙНОСТІ БОРОШНЯНИХ КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ	362
Васильєв В.М. ДОЦІЛЬНІСТЬ ПЕРЕРОБКИ ТА ЗАСТОСУВАННЯ М'ЯСА ПЕРЕПЕЛА	363
Винник А. О. РАЦІОНАЛЬНЕ ХАРЧУВАННЯ ПІСЛЯ СТРЕСУ: ВІДНОВЛЕННЯ ОРГАНІЗМУ ЧЕРЕЗ ЇЖУ	364
Влізько К.О. ВИКОРИСТАННЯ ВТОРИННИХ ПРОДУКТІВ ПЕРЕРОБКИ ГАРБУЗА В ТЕХНОЛОГІЇ ДЕСЕРТІВ ІЗ ПІННОЮ СТРУКТУРОЮ	365
Воронін О. А. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ РОСЛИННИХ ПІНОУТВОРЮВАЧІВ У ТЕХНОЛОГІЇ БІСКВІТНИХ ВИРОБІВ	366
Григор'єв М.Р. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ	367
Губа О.О. СВІТОВІ ТА ВІТЧИЗНЯНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИРОБНИЦТВА М'ЯСНИХ ПОСІЧЕНИХ НАПІВФАБРИКАТІВ	368
Губа С.О. ВИКОРИСТАННЯ МАРИНАДІВ НА ОСНОВІ РАФІНОВАНИХ РОСЛИННИХ ОЛІЙ ПРИ ВИГОТОВЛЕННІ НАТУРАЛЬНИХ НАПІВФАБРИКАТІВ ІЗ ЯЛОВИЧНИНИ	369
Євдокименко Ю.В. АНАЛІЗ СХІДНИХ СОЛОДОЩІВ, ЩО РЕАЛІЗУЮТЬСЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ	370
Карачов В.В. НАПОЇ ШВИДКОГО ПРИГОТУВАННЯ НА ОСНОВІ ПОРОШКУ МОРИНГИ	371

Коваленко М. Є. ОСОБЛИВОСТІ ПРИГОТУВАННЯ ОЗДОРОВЧИХ НАПОЇВ	372
Кучерина О.О. ВПЛИВ ПОХІДНИХ ПЕРЕРОБКИ КОНОПЛІ НА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ВЛАСТИВОСТІ ПАСТИЛИ.....	373
Луханін Б.Ю. ВИКЛИКИ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ, ОБУМОВЛЕНІ ВІЙНОЮ	374
Матісов О.Д. ВИКОРИСТАННЯ ЗАКВАСОК ДЛЯ ПОДОВЖЕННЯ ТЕРМІНУ ЗБЕРІГАННЯ ХЛІБА ..	375
Мірошніченко А.Р. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ СИСТЕМ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ СИРОВИНИ У ВИРОБНИЦТВІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ.....	376
Мішан Д.М. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИРОБНИЦТВІ ХЛІБА З ПОДОВЖЕНИМ ТЕРМІНОМ ЗБЕРІГАННЯ	377
Омельчук К.В., Сабадаш М.С. РОЛЬ ПРОБІОТИКІВ У ЗМІЦНЕННІ ІМУНІТЕТУ ТА ПОКРАЩЕННІ ТРАВЛЕННЯ.....	378
Пекельник Р.Д. РОЛЬ МЕМБРАННИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МОЛОЧНІЙ ГАЛУЗІ.....	379
Пономаренко В.І. РОЛЬ ЯЄЦЬ У ТЕХНОЛОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ ВИРОБНИЦТВА БІСКВІТУ	380
Попова А.О. ВИКОРИСТАННЯ БОРОШНА МАШ У ТЕХНОЛОГІЇ БОРОШНЯНИХ КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ	381
Пуригін І.О. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ СУШІННЯ ГРУШ ІЗ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЇХ БІОЛОГІЧНОЇ ЦІННОСТІ.....	382
Семікопенко М. ОЗДОРОВЧІ СУПИ ДЛЯ РЕГУЛЮВАННЯ ВОДНОГО БАЛАНСУ ОРГАНІЗМУ	383
Старинський О.О. АКТУАЛЬНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА М'ЯСОПРОДУКТІВ ЗІ ЗНИЖЕНИМ ВМІСТОМ НІТРИТНИХ СПОЛУК	384
Тептюк Є.О. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗБАГАЧЕННЯ РИБНИХ ПАШТЕТІВ ХАРЧОВИМИ ВОЛОКНАМИ	385
Убоженко Ю.Д. РОЗШИРЕННЯ АСОРТИМЕНТУ БОРОШНЯНИХ ВИБОРІВ	386
Ходоренко М.С. ФЕНОМЕН НУТРИЦІОЛОГІЇ.....	387
Чебаненко Є.В. ВПЛИВ ФЕРМЕНТАЦІЇ НА БІОДОСТУПНІСТЬ ПОЖИВНИХ РЕЧОВИН У БОБОВИХ КУЛЬТУРАХ	388
Чесной М.А. ПРИГОТУВАННЯ СТРАВ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ТРАВЛЕННЯ.....	389
Шкарапута Р.В. ВИКОРИСТАННЯ БІЛКОВИХ ІЗОЛЯТІВ ЯК ОСНОВИ РОСЛИННОГО М'ЯСА	390

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Зінченко С.В., Базильська А.Ю. МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ЯК ЗАПОРУКА УСПІХУ ФАХІВЦЯ	391
Балинський І.О., Канівець О.М. ПЛАНУВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ ЯК СКЛАДОВА ЗЕМЛЕВПОРЯДНОГО ПРОЄКТУВАННЯ.....	392
Бережний В., Бінзет З. ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ВИКЛИКИ ТА ПОШУК ЕФЕКТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ	393
Бистров Д.В., Кочкіна О.Є. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ГІДНОЇ ПРАЦІ.....	394
Бірченко Д.М., Величко Д.С. ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ У СПРАВАХ ПРО ВИЗНАННЯ ФАКТІВ НАРОДЖЕННЯ ТА СМЕРТІ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ.....	395
Бойко В.Б. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.....	396
Бондар Н.А., Матерій Є.О. ПОНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ...	397
Бондар Н.А., Масло К.Є. МІСЦЕ РИМСЬКОГО ПРАВА В ЕВОЛЮЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ.....	398
Брижань Ю.В. МОДЕЛІ МЕДІАЦІЇ У ВИРІШЕННІ КОЛЕКТИВНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.....	399
Верчак А.В. ПРОБЛЕМАТИКА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ .. ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ (ЗГВАЛТУВАННЯ) У ПОРІВНЯННІ З ІНШИМИ ЗЛОЧИНАМИ.....	400
Гелеверя К.О. УПОРЯДКУВАННЯ АГРОЛАНДШАФТІВ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ.....	401
Гончаров В.В. ЕРОЗІЙНІ ПРОЦЕСИ ҐРУНТОВОГО ПОКРИВУ В УКРАЇНІ	402
Дубовик І.І., Волкова Х.І. ВІЙСЬКОВІ КОНФЛІКТИ ТА ПІСЛЯВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ: ЕКОЛОГІЧНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА ПРАКТИЧНІ ВИКЛИКИ В УКРАЇНІ	403
Дубовик М.С. ЕКСПЕРТИЗА ЯК ЗАСІБ ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ	404
Дудченко К.ЩОДО ПРОБЛЕМАТИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	405
Жмакін С.А. ЩОДО ПОНЯТТЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ	406
Зеленський О.М. КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	407
Зленко С.М. СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ ЯК ГАРАНТІЯ ПОНОВЛЕННЯ ПОРУШЕНОГО ПРАВА	408
Івченко Л. С. ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ БЕЗПРИТУЛЬНИХ ТВАРИН.....	409
Ільченко О.О., Канівець О.М. ВИКЛИКИ СТАЛОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ, ПРИЧИНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРІШЕННЯ.....	410
	411

Klietsova N.V., Odnoral C.S. SOCIAL RESPONSIBILITY OF EMPLOYERS UNDER CONDITIONS OF WAR: LEGAL AND ETHICAL ASPECTS OF STAFF RECRUITMENT IN UKRAINE	412
Канівець Д.С., Канівець О.М. ОСОБЛИВОСТІ ВІДВЕДЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ДЛЯ УЧАСНИКІВ АТО	413
Кладієнко А.О., Складар Ю.Л. ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬ	414
Климов К.В. ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕС ВИРІШЕННЯ ТРУДОВИХ СПОРІВ ...	415
Коломієць М.В., Складар Ю.Л. МЕТОДИКА ЗМІНИ МЕЖ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ (НА ПРИКЛАДІ С. ВИРИ РІЧКІВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ СУМСЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ)	416
Комарова Л.М., Складар Ю.Л. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	417
ЕТАЛОННО-ПОРІВНЯЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ВПЛИВУ БУДІВНИЦТВА НАФТОПРОВІДІВ НА ҐРУНТИ	418
Котлубай Г.С. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ ПРАВОВИХ ЦІННОСТЕЙ	419
Кролівецька Ю.Ю. СТРАХУВАННЯ ДІЛЯНОК У ВІДНОСИНАХ ОРЕНДНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ	420
Кубишкін Д.О. СУБ'ЄКТИ ПРИХОВУВАННЯ АБО ПЕРЕКРУЧЕННЯ ВІДОМОСТЕЙ ПРО ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН АБО ЗАХВОРЮВАНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ....	421
Кузнєцов А.С. МОЖЛИВОСТІ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАЦІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ПРАВОТВОРЧОСТІ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ...	422
Кузьменко Н.М. ЖІНОЧИЙ ДОСВІД В УМОВАХ ВІЙНИ.....	423
Кульченко А. Ю.ОСОБЛИВОСТІ ШАХРАЙСЬКИХ ДІЙ	424
Куріцький Р.В. ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ, В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЄВРОАНТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	425
Литвиненко В.С. БЕЗПІЛОТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР СУЧАСНОЇ ВІЙНИ: РОЛЬ ВІЙСЬКОВИХ ТА НАЗЕМНИХ ДРОНІВ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ БОЙОВИХ ДІЙ	426
Маринич М.Ф., Багдасарян М.Р. ДО ПИТАННЯ ПРО ЗНАЧЕННЯ РИМСЬКОГО ГРОМАДЯНСТВА: ОКРЕМІ АСПЕКТИ	427
Мельник В.В. РОЛЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КІБЕРБЕЗПЕКИ ТА ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ У ПРОЦЕСІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ	428
Михайліченко М.А. ОКРЕМІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВОЄННО-МЕМОРІАЛЬНОЇ РОБОТИ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА	429
Момот Ю.М. РОЛЬ СУДОВОЇ ПРАВОТВОРЧОСТІ В МЕХАНІЗМІ УТВЕРДЖЕННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА	430
Нежевело В.В. ЩОДО ПИТАННЯ ПЕРЕВАЖНОГО ПРАВА НА ПРИДБАННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ	431
Ночвій Г.І. ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ МІГРАЦІЇ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	432
Ошкадер Р.Ю., Бондар Н.А. ФЕНОМЕН ПРАВОВОГО НІГІЛІЗМУ: ПРОЯВИ ТА ВПЛИВ НА СУСПІЛЬСТВО	433
Павлюченко Є.С.ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ ЮРИСТА	434
Полтавський І.С. ПІСЛЯВОЄННА РЕВІТАЛІЗАЦІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ	435
Польовик С.Ю. ФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ	436
Резніков Р.Г., Дубовик І.І. ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗМІНИ ЦІЛЬОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЗЕМЕЛЬ РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ НА РІЗНИХ РІВНЯХ ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ	437
Роговенко А.О., Канівець О.М. ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ У ПОСТВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ СУМЩИНИ	438
Рожкова Л. І. БОЙОВИЙ ДОСВІД УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ	439
Самойловська В.А. ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ ОНЛАЙН В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	440
Світловський С.С. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД ЄС ТА УКРАЇНИ	441
Соколов М. М., Дубовик І.І. РОЛЬ ГЕОДЕЗИЧНИХ РОБІТ У ПРОЦЕСІ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ТА КАДАСТРОВОГО ОБЛІКУ ЗЕМЕЛЬ В МЕЖАХ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	442
Солдаткін І.В. ПРАВО НА ЖИТЛО В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ.....	443
Солдаткін С.В. ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	444
Сорока Ю.С. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗАСАД СПІЛЬНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ЄС ТА АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗЕЛЕНОЇ УГОДИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	445
Суліма А.В. МЕХАНІЗМ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДЕГРАДОВАНИХ СІЛЬГОСПУГІДЬ	446
Тарасенко Д.С. ФОРС-МАЖОР У ЦИВІЛЬНО-ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИНАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	447

Ткаченко К.Л. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СПАДКУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ЗА ПРАВОМ ПРЕДСТАВЛЕННЯ	448
Тютюнник Д.В. ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В ЕЛЕКТРОННІЙ КОМЕРЦІЇ	449
Удовенко Р.П. ДОСТУП ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ ІНФОРМАЦІЙНО- ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	450
Хобленко В.І. ОСОБЛИВОСТІ СУДОВИХ РІШЕНЬ У СПРАВАХ ПРО УСИНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....	451
Циганій О. В. РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	452
Шестакова С.О. АЛГОРИТМИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ СИНТАКСИЧНОГО АНАЛІЗУ АКАДЕМІЧНИХ ТЕКСТІВ	453
Щербак В.О., Скляр Ю.Л. ГЕОІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ	454
Циба Д.А. ЩОДО ІСТОРИЧНОЇ ІДЕЙНОСТІ ЗЕМЕЛЬНОГО БАНКУ	455
Ярмоленко А.С., Бондар Н.А. ПРАВОВІ АКсіОМИ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ	456

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ЯК ШЛЯХ ПОДОЛАННЯ КАДРОВОГО ДЕФІЦИТУ В МАЛОМУ БІЗНЕСІ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Ладика Н.М., аспірантка 3 курсу кафедри маркетингу та логістики
Науковий керівник: д.е.н., проф. Ю.І. Данько
Сумський НАУ

В умовах сьогодення України, яка переживає наслідки російсько-української війни, малий бізнес стикається з численними викликами та ризиками, серед яких можна виділити втрата і пошкодження інфраструктури, власних приміщень, неможливість виконання поставок в обумовлені терміни тощо. Проте, ключовим ризиком є дефіцит кваліфікованих кадрів на ринку праці. Війна спричинила значний відтік робочої сили за кордон, мобілізацію та емоційне вигорання працівників. У цьому контексті залучення ветеранів війни до малого бізнесу стає не лише соціально значущим, але й економічно доцільним рішенням.

Основними причинами дефіциту кадрів є еміграція, мобілізація та високий рівень стресу серед працівників. Для малого бізнесу це створює додаткові труднощі в пошуку персоналу, особливо в регіонах, які постраждали від бойових дій найбільше. Водночас, ветерани війни, які повертаються до мирного життя, часто стикаються з труднощами працевлаштування через психологічні бар'єри та недостатню адаптацію їх до цивільного середовища. [1]

Ветерани війни є цінним ресурсом для малого бізнесу завдяки своїм навичкам, дисципліні та стійкості, вмінню працювати в команді, своєю вмотивованістю. Однак їх інтеграція в робоче середовище потребує врахування психологічних аспектів, таких як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), соціальна ізоляція та потреба у підтримці.

Залучення ветеранів до малого бізнесу через інклюзивне управління представляє стратегічний підхід, який є надзвичайно актуальним в умовах економічної та соціальної нестабільності. Реалізація теоретичних засад організаційної психології та ефективне включення ветеранів у бізнес-середовище потребує глибокого розуміння їхніх адаптаційних викликів, розвитку професійних компетенцій та інтеграції в робочі процеси, що супроводжуються високим рівнем взаємодії та підтримки. [2]

У контексті ризик-менеджменту важливим стає врахування потенційних ризиків, пов'язаних із психологічною та соціальною адаптацією ветеранів, можливими упередженнями з боку колективу та обмеженими ресурсами малого бізнесу. Управління цими ризиками забезпечує створення структурованих механізмів для їх ідентифікації, оцінки та мінімізації, таких як кризове управління, планування ресурсів та запровадження програми професійного розвитку. Український уряд проводить низку програм підтримки ветеранів війни. Наприклад, через платформу "Дія" ветерани та їх сім'ї можуть отримати гранти на створення або розвиток власного бізнесу. Також діють програми реабілітації, які включають психологічну підтримку, соціальну адаптацію та професійне навчання. [3] Ці ініціативи сприяють не тільки інтеграції ветеранів у суспільство, але й вирішують проблеми дефіциту кадрів. Але разом з тим слід зазначити низку перешкод на шляху реалізації таких програм, а саме: недостатня поінформованість самих ветеранів про існування таких програм, інформаційна обмеженість щодо правильності заповнення форм для отримання грантів, бюрократичні перепони. [1]

Окрему увагу слід приділити створенню підтримуючого середовища, яке забезпечує емоційну та психологічну безпеку, стимулює довіру та підтримує принципи соціальної справедливості. Інклюзивне управління не лише сприяє інтеграції ветеранів у трудові процеси, але й формує стійкість бізнесу, адаптується до змін та стимулює соціальну відповідальність. Впровадження спеціальних ініціатив, таких як програма менторства (наставництва), психологічна підтримка та адаптаційні тренінги, нетворкінги дозволяє ветеранам створювати власний бізнес, легше інтегруватися в трудові колективи, а роботодавцям — краще розуміти їх потреби.

Таким чином, інтеграція ветеранів у малий бізнес в умовах нестабільності є багатогранним процесом, який потребує комплексного підходу, орієнтованого на людський фактор. Вона створює цінності не тільки для ветеранів, але й для бізнесу загалом, виступаючи важливим елементом побудови стійкого економічного середовища.

Список літератури

1. Тріпак, М. М., Петруха, С. В., Петруха, Н. М., & Коноваленко, Д. В. (2024). Ветеранський бізнес: резильєнтність інклюзивної економіки та державних фінансів. *Інклюзивна економіка*, (2 (04)), 42-55.
2. Онищенко, С. В., & Глушко, А. Д. (2024). Фінансова та цифрова інклюзія ветеранів в аспекті зміцнення соціально-економічної безпеки. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PolNTNU/17293>
3. Програма реабілітації ветеранів, членів їхніх сімей на 2024-2026 роки. URL: <https://krm.gov.ua/miski-programy/programa-reabilitatsiyi-veteraniv-chleniv-yih-simej-na-2024-2026-roky/>

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Науменко І.В., студ. 1 м курсу ФЕiМ
Науковий керівник: доц. Я.С. Ткаль
Сумський НАУ

Зовнішньоекономічна діяльність є перспективним напрямком господарювання суб'єктів підприємництва, оскільки дає змогу розширити конкурентні позиції підприємства та формує вагомий частку поповнення державного бюджету країни. Вихід суб'єктів господарювання України на світовий ринок вимагає опанування ними теоретичного та практичного досвіду налагодження економічних зв'язків із закордонними партнерами (нерезидентами) та здійснення зовнішньоекономічних операцій (товарних, фінансових, валютних, бартерних).

Система управління зовнішньоекономічною діяльністю вимагає глибоких знань у сфері бухгалтерського обліку зовнішньоекономічних операцій та їх оподаткування. Все це потребує підготовки висококваліфікованих кадрів зі спеціальності «Облік і оподаткування», які б могли на належному рівні та в установленому законодавством порядку здійснювати: укладення зовнішньоекономічних контрактів та їх реєстрацію, митне оформлення, облік основних зовнішньоекономічних та валютних операцій, зовнішньоекономічні розрахунки, оподатковувати експортно-імпортні операції, а також складати звітність суб'єктів діяльності.

Основними нормативно правовими документами щодо врегулювання зовнішньоекономічної діяльності є, Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Податковий кодекс України, Митний кодекс України, Закон України «Про валюту і валютні операції», Постанова НБУ «Про затвердження Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті».

Перед початком діяльності в установчі документи вноситься інформація про здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Юридична особа відкриває валютні рахунки для здійснення розрахунків з іноземними суб'єктами господарської діяльності, для користування їх послугами, а саме здійснення експортних та імпортних операцій, з дотриманням вимог чинних законів України. Укладається зовнішньоекономічний договір між зовнішньоекономічним суб'єктом та контрагентом.

При укладанні договору враховуються національні та міжнародні права учасників. Сторони договору повинні бути правоздатними суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, мати відповідний юридичний статус. На експорт та імпорт окремих видів товарів необхідно отримати ліцензію. Перед початком зовнішньоекономічної діяльності оформляються дозвільні документи. На окремі види товарів встановлюється квота.

Відповідно до ст. 11 Закону України оподаткування зовнішньоекономічної діяльності здійснюється за такими принципами: Україна самостійно встановлює і скасовує податки і пільги для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України; ставки податків встановлюються і скасовуються Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України; рівень оподаткування встановлюється виходячи з необхідності досягнення та підтримання самокупності і самофінансування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та з метою бездефіцитності платіжного балансу України; стабільність кількості видів і розмір податків гарантуються державою на строк не менш як 5 років; забороняється встановлювати інші податки, крім тих, що затверджені Верховною Радою України; ставки податків є однаковими для всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та визначаються за товарною ознакою: для одного і того ж товару діє єдина ставка податку; заохочення експорту готової продукції.

Підприємства, як суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, обов'язково ведуть бухгалтерський та оперативний облік зовнішньоекономічних операцій, статистичну звітність, яку мають надсилати органам Державної статистики України. Для бухгалтерського обліку зовнішньоекономічних операцій зовнішньоекономічної діяльності користуються планом рахунків та інструкцією про його використання, що діють на території України, та відповідними змінами і доповненнями, які відображають специфіку зовнішньоекономічної діяльності. Самостійно мають визначати порядок аналітичного обліку зовнішньоекономічної діяльності, запроваджують відповідні субрахунки, відображаючи діяльність та її результати у річній фінансовій звітності окремо зазначеними показниками.

У бухгалтерському балансі окремо мають виділяти кошти (активи), що знаходяться у зовнішньоекономічному обороті, товари, документи, цінні папери, а також їх джерела (пасиви) - кредити, заборгованість, одержані прибутки тощо. В звітах про прибутки та збитки окремо відобразити виручку від зовнішньоекономічних операцій і відповідні витрати.

Таким чином, питання зовнішньоекономічної діяльності підприємства відіграє важливу роль для економічного розвитку України, покращення добробуту населення та конкурентної спроможності на світовому ринку.

У зв'язку з військовою агресією російської федерації на території України загальноекономічна діяльність зазнає негативного впливу, зумовленого окупацією частини територій, скороченням площ орних земель, масовою евакуацією населення, руйнуванням сільськогосподарської техніки та постійними обстрілами.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Бережний А. Д. здобувач вищої освіти 1м курсу ФЕІМ
Науковий керівник: доц. С. В. Башлай
Сумський НАУ

Сучасний стан реалізації економічних відносин в Україні не сприяє набуття високої ефективності рішень та конкурентоспроможності кінцевого продукту. Вітчизняні суб'єкти підприємництва вимушені постійно пристосовуватися до змін зовнішнього середовища, адаптуватися та намагатися їх передбачити і випередити. Їхня діяльність залежить від векторів та сили прояву основних чинників невизначеності: політичних (правових), економічних, технологічних та соціологічних.

Визначені умови формування стану невизначеності операційного середовища діяльності підприємця та хаотичних процесів зовні, суттєво змінюють підходи та стандарти до засобів і методів його менеджменту. Відповідно, кожній конкретній ситуації має бути надана оцінка, як з позиції внутрішнього середовища компанії, її сильних і слабких сторін, так і відносно сторонніх можливостей та загроз щодо здатності функціонувати під впливом зовнішніх чинників довкілля.

Виникає об'єктивна потреба в застосуванні спектру інструментів порівняльного аналізу з метою розробки та прийняття оптимальних управлінських рішень, що спроможні призвести до забезпечення оперативної адаптації до зовнішніх впливів.

Базою формування комплексу інтерактивних методів оцінки можуть виступити проведення та аналіз даних інтерв'ю з представниками підприємницької спільноти (експертами) задля конкретизації рівня ефективності застосування інноваційних інструментів і державних програм сприяння розвитку бізнес-середовища. Інформаційний ресурс, за подібного підходу аналізу, дозволяє отримувати практичні проекти рішень з реального досвіду незаангажованих стейкхолдерів [1].

За можливості та прийнятності для суб'єкта підприємницької діяльності, об'єктивним економічним інструментом власної системи ризик-менеджменту виступає оцінка результатів впровадження антикризових стратегій шляхом детального аналізу змін витрат, формування структури собівартості, зниження операційних ризиків та забезпечення зростання рентабельності та прибутковості. В підсумку, це має також забезпечити можливість обґрунтувати ефективність прийнятих управлінських рішень.

Ще однією життєво необхідною умовою ефективно сталого функціонування суб'єкта підприємництва, в умовах невизначеності, варто розглядати планування. Адже наявність, тієї чи іншої категорії, плану діяльності, саме по собі, є підтримуючим і спонукальним фактором функціонування, а також підвищує впевненість компанії та її працівників у майбутньому. Планування, в переважній більшості випадків, носить характер розвитку, а також зумовлює прагнення постійного підвищення ефективності діяльності підприємця.

В даному контексті розгляду сутності та значення економічних особливостей інструментів ризик-менеджменту компанії, варто акцентувати увагу на важливості адаптивності управлінських стратегій в сприйнятті їх, як головного механізму забезпечення стійкості та конкурентоспроможності в умовах часто мінливого економічного підприємницького середовища. Розгляд та оцінка стратегічних напрямків модернізації власних організаційних моделей розвитку має відбуватися з особливим акцентом на звернення до інноваційних технологій. Тобто, в сучасних умовах розвитку бізнес-середовища, саме провадження інноваційних рішень виступає каталізатором сталого розвитку організаційних моделей та ефективно сприяє підвищенню гнучкості та адаптивності компаній до зовнішніх викликів непередбачуваності [2].

За умови наявності в компанії конкретизованої та адаптованої до потреб ринку, стратегічної мети, а також чіткого сприйняття її цілей, з'являється здатність застосовувати сучасні методи, інструменти та технології розробки сценаріїв, чиї компоненти здатні забезпечити змогу сформувати траєкторію руху до досягнення підприємницьких цілей. Саме сценарний підхід, поєднуючи конкретність вираження пари «умова-дія» із еластичними правилами реакції на умови та ситуації, дозволяє менеджменту компанії керувати плинністю ситуацій. А належним чином спроектовані моделі сценаріїв підлягають дозволяють оперативно узгоджувати конкретні дії та рефлексії на них.

Врахування визначених тенденцій та наявності об'єктивних організаційно-економічних моделей поведінки робить прогнозування майбутніх викликів і можливостей більш точнішим та відповідним цілям стратегічного планування. В підсумку, це дозволяє компанії ефективно адаптуватися до змін.

Література:

1. Блага Н. В. Планування розвитку підприємства в умовах невизначеності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 1. С. 30-37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2022-1-4>.
2. Михасюк І., Косович Б., Лукашенко Т. Регулювання розвитку підприємництва, торгівлі та біржової діяльності в умовах економічної нестабільності : монографічний навчальний посібник. Львів, 2020. 303 с.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В АГРАРНІЙ СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ

Бистро А. С., здобувачка вищої освіти 1м курсу ФЕІМ
Науковий керівник: доц. С. В. Башлай
Сумський НАУ

Аграрна сфера підприємництва є однією із важливих економічних систем, на яку покладається забезпечувальна місія у насиченості ринку товарами та супутніми послугами. Саме від стану розвитку аграрного сектору, значною мірою залежить рівень ефективності функціонування господарського комплексу України та добробуту населення країни. На сьогоднішній день, до специфічних відносин, що формуються між суб'єктами діяльності в галузі, додався ряд зовнішніх чинників, які ускладнюють, багаторівневий механізм забезпечення та реалізації їхнього підприємницького потенціалу.

Агропромислова сфера економіки нашої країни зазнає суттєвих втрат через повномасштабні військової дії на її території, як в галузі рослинництва, так і в тваринництві. Іншими словами, реальний сектор економіки країни втрачає виробничо-ресурсний потенціал аграрного виробництва (продукції рослинництва та тваринництва), а також значну частину об'єктів інфраструктури, пов'язаних із зберіганням та переробкою сільськогосподарської сировини та збутом продукції на внутрішньому чи зовнішньому ринках [1].

В даному контексті, варто підкреслити, той факт, що аграрна сфера підприємництва, особливо його виробничий сегмент, суттєво залежить від стану, якості та доступності біоресурсів. За результатами дослідження рівня впливу війни на природничо-ресурсний потенціал [2] значних збитків зазнали головні виробничі галузі агропідприємництва. Зокрема, найбільшої шкоди зазнають земельні ресурси, зокрема через проїзд важкої техніки, будівництво фортифікаційних споруд, вибухи снарядів, мін чи ракет та ін. Як наслідок у ґрунтах осідають важкі метали, а також сірка та азот, що здатні знищувати організми, які формують покривний шар ґрунту. Через масштабні руйнування гідротехнічних споруд, що постачають, очищують або утримують воду під великою загрозою знаходяться водні ресурси. Це призводить до зменшення доступу до чистої питної води, а також загрожує екологічною та гуманітарною катастрофами. Фактично, руйнуються цілі екосистеми, що формують виробничі біопотужності для виробництва та переробки сільськогосподарської продукції. Адже аграрна сфера включає базові галузі матеріального виробництва. Крім цього, вона є однією із головних сфер зайнятості населення. Саме аграрні бізнес-сектори визначають спосіб та рівень життя для істотної частини населення та формують специфіку аграрних відносин [1].

Отже, через особливості прояву сутності аграрної сфери господарювання відбувається вплив на формування підприємницького потенціалу на сільських територіях. В свою чергу, саме підприємництво є ключовим чинником формування та розвитку соціально орієнтованої ринкової економіки та виступає передумовою її сталого економічного розвитку.

В контексті дослідження визначеного питання, особливої уваги набуває і розвиток інноваційного підприємництва - важливий напрям економічного зростання та рушійної сили розвитку сільських громад. Зокрема, воно зорієнтовано на виробництво крафтових видів сільськогосподарської продукції та надання послуг. Водночас, забезпечення сталого економічного розвитку та формування підприємницького потенціалу вимагає активного звернення до новітніх технологій, досягнень науки та світового досвіду діяльності. В такий спосіб можливий вихід на нові техніко-технологічні рівні аграрного підприємництва та використання його ресурсного потенціалу.

За результатами систематизації наукових підходів та методологічних обґрунтувань, можна визначити перспективні напрями розвитку аграрного сектору виробничої економіки. Також доцільним є звернення до нестандартних методів забезпечення бажаної результативності в аграрному підприємстві: генерації наукових знань та інновацій; підготовка та залучення інноваційних менеджерів; інвестиційне забезпечення інноваційних бізнес-процесів та технологій; розвиток інтеграційних зв'язків між суб'єктами економічних відносин.

Забезпечення організаційно-економічних заходів формування та реалізації підприємницького потенціалу в аграрній сфері, має базуватися, в першу чергу, на вирішенні спектру негайних задач щодо: спроможності отримання високого рівня якості та товарності продукції; відновлення та розширення каналів її збуту; підвищення рівня зайнятості та зменшення масштабів міграційних процесів; реалізації проєктів модернізації та відновлення об'єктів виробничої та соціальної інфраструктури, а також освоєння необхідних технологій підвищення ефективності їхнього використання.

Література:

1. Погрішук Б. В., Мельник В. І., Добіжа Н. В. Підприємницький потенціал розвитку аграрної сфери. *Академічний огляд*. 2023. № 2 (59). С. 65-74. DOI: 10.32342/2074-5354-2023-2-59-4.
2. Російсько-українська війна: вплив на довкілля. Щорічний огляд. Друге видання. Київ: ТОВ «ТОП ЛІД», 2024. 48 с.

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОСТІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ БУДІВЕЛЬНОЇ КОМПАНІЇ

Глух В. П., здобувач PhD 3-го курсу ФЕМ
Науковий керівник: доц. С. В. Башлай
Сумський НАУ

Економічний інструментарій забезпечення бізнес-процесів менеджменту компаній будівельної галузі є необхідним арсеналом способів досягнення відповідності та забезпечення якості бізнес-процесів. Економічний базис, у комплексі з екологічними та соціальними сегментами дотримання принципів сталого розвитку будівельної компанії, спрямовані на вчасну діагностику та попередження негативному впливу внутрішнього середовища, подолання відхилень при досягненні якісних та кількісних параметрів ефективності та результативності бізнес-процесів.

Результати дослідження сучасних методичних підходів до формування інструментарію оцінки економічної ефективності та якості бізнес-процесів будівельних компаній, вказують на першочергову необхідність та значимість всебічного оцінювання стану менеджменту на засадах його комплексності та гнучкості. Процес вибору необхідних інструментів потребує чіткого визначення їх виду та місця бізнес-процесів в системі комплексного забезпечення якості вироблення та реалізації управлінських рішень.

Сама оцінка прийнятності та ефективності визначених економічних інструментів має формуватися за результатами аналізу значень показників моніторингу якісного стану системи менеджменту компанії. управління якістю. Первинною інформацією, при цьому, мають виступати результати визначення найбільш важливих даних для забезпечення бізнес-процесів компанії. Тобто, формати визначення якості бізнес-процесів, безпосередньо, пов'язаних з кінцевими результатами діяльності та станом організації праці повинні формуватися вже на стартових етапах менеджменту. Механізм управління якістю бізнес-процесів будівельної компанії має спиратися саме на врахування сукупності визначених економіко-еколого-соціальних функцій менеджменту, методів їх забезпечення, а також на пов'язані із ними характеристиками поведінки відповідних ланок керівництва. Також мають бути втілені підходи до забезпечення якості бізнес-процесів на основі врахування досягнень позитивних тенденцій показників їхньої ефективності та результативності. Зокрема, ними є характеристики прийнятності та адаптивності і є спрямованими саме на забезпечення якості, сталості та стабільної ефективності бізнес-процесів. В свою чергу, визначення параметрів зазначених показників базується на варіативності динамічних умов діяльності компанії та формуванні її бізнес-процесів.

Процес дослідження стану та тенденцій щодо статистики сертифікації систем управління якістю вітчизняних будівельних компаній за міжнародними стандартами (ISO) дозволяє констатувати факт зростання актуальності їхнього впровадження в галузі. Зокрема, це звернення до врахування екологічного стандарту, стандарту управління енергоефективністю та стандарту формування соціальної відповідальності. Подібна конкретизація та системний підхід в аналізі сприяють визначенню зростаючої уваги (чи об'єктивної потреби відповідності) до формування адаптивності систем забезпечення бізнес-процесів. При оцінці діючої системи забезпечення якості будівельної компанії варто спиратися на якомога більшу кількість показників, за допомогою яких можливо описати максимальний склад її бізнес-процесів [1].

Інноваційні підходи в менеджменті, в умовах активізації досягнень цифрової епохи, сприяють інтеграції технологічних, організаційно-управлінських, еколого-культурних та соціальних аспектів є єдиною системою оцінки якості та ефективності бізнес-процесів. Зокрема, темпи дифузії різноманітних цифрових технологій (ШІ, блокчейн, масиви даних і хмарні обчислення та ін.), однозначно, змінили традиційні підходи до організаційно-технологічної компоненти будівельного бізнесу, в першу чергу, шляхом скорочення тривалості життєвого циклу інновацій, а також підкресленого підвищення важливості кооперації з різними стейкхолдерами [2].

Набір інноваційного інструментарію оцінки якості бізнес-процесів компаній суттєво змінився в напрямку побудови інноваційно орієнтованої корпоративної культури, переходу до систем управління знаннями, а також розширення можливостей для накопичення, обробки та використання великих обсягів управлінської інформації. Адже функціонування в умовах невизначеності зумовлює посилену увагу до інструментів ризик-менеджменту. Звідси, виникає об'єктивна необхідність запровадження проактивних методів оцінки інноваційних та модернізованих бізнес-процесів, зокрема, виходячи із результатів визначення KPI, ROI чи інтегральних індексів ефективності.

Література:

1. Дмитренко А.А. Організаційно-економічне забезпечення розвитку будівельних підприємств. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 11(25). С. 267-273. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-11\(25\)-267-273](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-11(25)-267-273).
2. Журавель О. В., Космідайло І. В., Глух В. П. Інноваційний менеджмент в умовах цифрової трансформації підприємств. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 3 (43). С. 747-760. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-3\(43\)-747-760](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-3(43)-747-760).

МЕТОДОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОЇ СФЕРИ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Євженко В. В., здобувач вищої освіти 1м курсу ФЕІМ
Науковий керівник: доц. С. В. Башлай
Сумський НАУ

Успішність господарської діяльності в аграрній сфері підприємництва суб'єкта суттєво залежить від цілого ряду факторів, ключовим із яких є рівень забезпечення здатності відтворення засобів виробництва з метою сталого нарощення результативності діяльності у майбутньому. Розвиток аграрного бізнесу має супроводжуватися нарощенням виробничого потенціалу аграрного підприємства та зростанням ефективності його реалізації.

В контексті власного наукового дослідження доцільним є зважати на наступні умови трактування та оперування поняттям «виробничий потенціал агропідприємства». По-перше, характеристика потенціалу вказує на перспективність параметрів розвитку суб'єкта підприємництва. По-друге, доцільним є і застосування її з позиції характеристики досягнутого рівня розвитку – в контексті, реалізований потенціал.

Таким чином, економічна природа виробничого полягає у трактуванні його з позиції об'єктивного та суб'єктивного сприйняття. В першому випадку – це сукупність різноманітних видів ресурсів, реально залучених та потенційно доступних для аграрного виробництва, і прийнятних для використання в ньому. Суб'єктивний підхід до трактування полягає в тому, що виробничий потенціал аграрного підприємства має сприйматися через здібності працівників агропідприємства до ефективного використання наявних та потенційних ресурсів задля створення максимального якісного обсягу продукції, а також через здатність його менеджменту до оптимального використання зазначених ресурсів [1].

Виробничий потенціал окремого суб'єкта підприємництва в аграрній сфері забезпечується сукупністю його можливостей, що засновані на технологічному та ресурсному забезпеченні, до стійкого та ефективного розвитку всіх підсистем підприємця для досягнення ключових виробничих цілей його функціонування. Методична складова формування виробничого потенціалу суб'єкта підприємництва включає визначення стану та обсягу його внутрішніх підсистем, задіяних в забезпеченні функціонального стійкого розвитку. Сама методика є системною та комплексною. Відповідно, сама оцінка визначає потенційну здатність та перспективи розвитку виробничих потужностей аграрного підприємства. Проведені дослідження методології та економічної сутності виробничого потенціалу аграрного підприємства сприяли з'ясуванню його характеристик та визначення складу компонентів (потенційних і наявних можливостей) щодо організаційного, інноваційного, виробничо-технологічного та фінансового напрямків забезпечення необхідними ресурсами, що сприяють стійкому та конкурентоспроможному його розвитку в умовах динамічних змін стану ринку та непередбачуваності їхнього вектору. Показниками, через які можна виражати характеристику виробничого потенціалу аграрного підприємця, можна використати: виробнича потужність, ступінь використання основних фондів, термін окупності витрат, вартість загальних витрат на виробництво, обсяг продукції та ін. [2].

Необхідність формування і розвитку виробничого потенціалу суб'єктів підприємництва є фактично, будь-якої виробничої сфери господарювання, обумовлені оптимальним розподілом ресурсів, обмеженнями, а також його можливостями. Крім цього, на виробничий потенціал суб'єктів підприємництва, мають прямий, організаційно-економічний вплив наступні чинники: нестабільністю умов бізнес-середовища, складністю задач, а також пошук прийнятої сучасної парадигми аграрного менеджменту [3].

Таким чином, за результатами систематизованого дослідження сутності поняття та методологічного наповнення процесу формування виробничого потенціалу, були встановлені основні компоненти його організації та менеджменту, в структурі загального потенціалу аграрного підприємства. Розгляд методологічного забезпечення процесу формування та реалізації виробничого потенціалу підприємця-агровиробника, проводився з позиції врахування обсягу та якості його ресурсів; інноваційних та інформаційних потужностей; здібностей та фаху працівників; вміння менеджменту оптимально використовувати виробничі технології та необхідні для цього ресурси.

Література:

1. Морозова О. Г., Морозов Р. В. Методологічні засади оцінки виробничого потенціалу і ефективності аграрних підприємств. *Вісник ХНТУ. Соціальні та поведінкові науки*. 2020. № 4(75). С. 204 – 209. DOI: <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2020.4.25>.
2. Матвеев П. М. Методологічні підходи до відтворення ресурсного потенціалу аграрного підприємства. *Вісник СНАУ. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2019. Вип. 3(81). С. 91-96.
3. Башлай С. В., Стрельнік О. А. Фактори формування ресурсного потенціалу фермерських господарств України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 10. С. 24-27. DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2022.10.6>.

ДОСЛІДЖЕННЯ НАПРЯМІВ, СТАНУ ТА ЗНАЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ

Прохоренков С. В., здобувач вищої освіти 1м курсу ФЕiМ
Науковий керівник: доц. С. В. Башлай
Сумський НАУ

Розвиток цифрової економіки призводить до отримання численних мультиплікаційних ефектів. В першу чергу, вона дозволяє об'єднувати всі виробничі ланцюжки в єдину бізнес-систему. Саме цифровізація створює передові передумови, як для національного економічного розвитку, в цілому, так і для окремих її галузей. Навіть в умовах воєнного стану, в Україні також відбувається трансформація та продовжується розвиток цифрової економіки. Організаційно-фінансовою платформою сприяння інноваційним змінам для України є її участь у програмі «Цифрова Європа» [1].

Вітчизняний аграрний сектор господарювання є найбільшою галуззю економіки, а тому підвищення ефективності суб'єктів бізнесу є стратегічним завданням для країни, в цілому. В галузі, де землі сільськогосподарського призначення становлять 42 млн. га (70% від загального земельного фонду країни) формується великий попит на цифрові продукти. Активізація зусиль щодо їхнього застосування в галузі сприяла приросту ВВП країни (в 2023 р.) більше ніж на 3 % [2].

Цифрові технології аграрної сфери бізнесу спрямовані на застосування технологій та інновацій з метою підвищення ефективності, продуктивності та результативності сталого розвитку в галузі. Найбільш активно, в світовій практиці аграрного виробництва, використовуються такі цифрові продукти, як: програмне забезпечення менеджменту, застосування робототехніки та агродронів, смарт-системи зрошення земель, моніторинг бізнес-процесів на основі інтернету речей та спеціальних датчиків та ін.

В свою чергу, український ринок виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції активно нарощується наступними технологіями цифрового формату. Точне землеробство та смарт-фермерство – застосування інтелектуальних способів прийняття управлінських рішень на основі даних про оптимізації посадки, доцільність зрошення, способи чи норми внесення добрив та захист рослин, що забезпечують підвищення урожайності та скорочення витрат. Цифрові ринки збуту агропродукції – цифрові платформи, додатки чи інструменти, що спрощують ланцюжок реалізації сільськогосподарської продукції, спрощуючи оперативний та безпечний зв'язок аграріїв з покупцями сільськогосподарської продукції та постачальниками сировини і агросервісу.

Управління ланцюгами поставок – інфраструктурні технології, що забезпечують після виробничу діяльність (зберігання, переробку та транспортування агропродукції).

За даними опитування щодо популярності цифрових технологій, до яких звертаються найбільші інноваційні українські компанії агробізнесу, станом на серпень 2024 р., були отримані наступні результати: застосування автопілотів – 80%; моніторинг рівня палива та дозаправок – 70 %; моніторинг поточного стану біоресурсів – 70 %; навігаційні лінії та довідники полів – 60 %; застосування засобів захисту рослин за допомогою дронів – 60%; супутниковий моніторинг та контроль – 56 %. На вітчизняний ринок цифрових агротехнологій припадає невелика частка світовому ринку. Однак, за оцінкою експертів, спостерігаються перспективи зростання, що буде випереджати світові темпи [1,2].

Цьому, в першу чергу, має сприяти належна інвестиційна активність. В 2024 році, навіть незважаючи на повномасштабну війну, було забезпечене фінансування цифрових проєктів на суму близько 2,5 млн. дол. США. Більшість фінансування в галузі – гранти від Українського фонду стартапів, на суми 25-50 тис. дол. США. Таким чином, цифрові інновації в галузі отримують підтримку на ранніх стадіях, але вона практично відсутня на ринку за рахунок приватних інвестицій [2].

Український фонд стартапів – це державна установа, яка допомагає інноваційним проєктам та технологічним стартапам залучати фінансування на ранніх стадіях та запускати свої проєкти. За його сприяння забезпечується підтримка в сфері фінансування, експертної підтримки та міжнародних ринків.

Крім того, з метою зміцнення інноваційної екосистеми в Міністерстві цифрової трансформації України забезпечили реалізацію стратегії «Українське глобальне інноваційне бачення», що окреслює конкретні сфери, які мають важливе значення для внутрішньої та зовнішньої політики країни. Вона базується на: діджиталізації агросфери та просування екологічних ініціатив; сприянні інтеграції технологій у сільське господарство та представлення інтересів фермерів та агробізнесу; фінансування впровадження інноваційних рішень, підтримка проєктів сталого розвитку, ініціювання глобальної програми з розвитку та інтеграції вітчизняних цифрових агротехнологій в міжнародні ринки.

Література:

1. Башлай С. В., Яремко І. І. Цифровізація економіки України в умовах євроінтеграційних процесів. Економіка та суспільство. 2023. № 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-48>.
2. Ukrainian AgriTech Industry Navigator / IT Ukraine Association; TOP LEAD LLC. 2024. URL: https://itukraine.org.ua/files/Ukrainian_AgriTech_Industry_Navigator.pdf (дата звернення: 30.03.2025).

ЕФЕКТИВНІСТЬ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СУТНІСТЬ ТА НАПЯМИ ПІДВИЩЕННЯ

Волошин А.М., студ 1м курсу ФЕІМ, спец «Економіка»
Науковий керівник: к.е.н, доцент О.М. Ковальова
Сумський НАУ

Ефективність – це один із ключових показників будь-якої діяльності, який відображає здатність досягати бажаних результатів при найменших витратах ресурсів. Вона є невід’ємною частиною економічного, управлінського, виробничого та соціального процесів, забезпечуючи оптимальне використання наявних можливостей. У широкому розумінні ефективність можна розглядати як критерій раціональності та доцільності діяльності, що визначає рівень продуктивності та якості ухвалених рішень. Сутність ефективності полягає у співвідношенні між отриманими результатами та витраченими ресурсами, такими як час, фінанси, сировина, енергія та людський потенціал. Це поняття можна оцінювати як у кількісних, так і в якісних показниках. Висока ефективність означає досягнення максимального результату за мінімальних витрат, що є основною метою будь-якої організації чи окремої людини.

Ефективність має різні прояви залежно від сфери застосування. Економічна ефективність характеризує рівень прибутковості підприємств та загальну продуктивність економічної системи, вимірюється за допомогою показників рентабельності, продуктивності праці, фінансових коефіцієнтів тощо. Соціальна ефективність визначає вплив діяльності на суспільство, включаючи покращення рівня життя, створення робочих місць, розвиток освіти та охорони здоров’я. Екологічна ефективність оцінює рівень раціонального використання природних ресурсів і мінімізації негативного впливу на довкілля. Управлінська ефективність відображає якість та результативність управлінських рішень, що впливають на продуктивність організацій та державних інституцій. Технологічна ефективність пов’язана з рівнем інновацій, автоматизації та впровадження передових технологій у виробництві [1].

Досягнення ефективності залежить від багатьох чинників, серед яких можна виділити такі: раціональне використання ресурсів, що сприяє підвищенню продуктивності; інновації та технологічний розвиток, які дозволяють значно скоротити витрати та підвищити якість кінцевого продукту чи послуги; мотивація та кваліфікація персоналу, адже професіоналізм та зацікавленість працівників у досягненні результату безпосередньо впливають на ефективність діяльності організації; автоматизація процесів, що зменшує вплив людського фактора, скорочує час виконання завдань і покращує точність операцій; стратегічне управління, яке включає правильне визначення цілей, прогнозування ризиків та адаптацію до змін ринку для збереження конкурентоспроможності.

Для досягнення максимальної ефективності необхідно впроваджувати комплексні стратегії та методи її підвищення. Серед основних шляхів підвищення ефективності можна виділити оптимізацію бізнес-процесів, що дозволяє усунути неефективні дії та вдосконалити внутрішню організацію роботи; впровадження сучасних технологій, таких як штучний інтелект, автоматизовані системи управління, Big Data та інші інноваційні рішення; навчання та розвиток персоналу, що сприяє зростанню продуктивності співробітників; застосування методів Lean та Agile, які спрямовані на усунення зайвих витрат і підвищення гнучкості в управлінні проектами; а також збалансований розподіл ресурсів, що передбачає ефективне планування витрат і прибутків для досягнення максимального результату при мінімальних витратах [2]. Ефективність є ключовим фактором розвитку будь-якої сфери діяльності. Вона визначає рівень успішності організацій, економічної системи, державного управління та добробуту суспільства в цілому. Досягнення високої ефективності потребує комплексного підходу, що включає раціональне використання ресурсів, інноваційний розвиток, підвищення кваліфікації працівників і стратегічне планування. В умовах сучасної конкуренції саме ефективність стає визначальним чинником стійкого розвитку та довгострокового успіху.

Важливо розуміти, що ефективність не є статичною величиною, а постійно змінюється під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Глобалізація, розвиток технологій, зміни в ринковому середовищі та соціально-економічні трансформації вимагають безперервного вдосконалення методів управління, оптимізації ресурсів та адаптації до нових умов. Висока ефективність стає не лише конкурентною перевагою, а й необхідною умовою виживання організацій у сучасному динамічному світі. Саме тому успішні компанії та державні інституції зосереджуються на гнучкості, інноваціях та ефективному використанні ресурсів, що дозволяє їм досягати стабільного зростання та забезпечувати якісні результати у довгостроковій перспективі.

Література:

1. Воропай О. К. Ефективність управління / Менеджмент : навчальний посібник. Київ: Києво-Могилянська академія, 2021. С.363-398
2. Лозовський О., Горшков М. Ефективність управлінських рішень в менеджменті організації. *Економіка та суспільство*. 2023. №55. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-86>

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ЗАСТОСУВАННЯ CLOUD-ТЕХНОЛОГІЙ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ

В'юненко О.Б., к.е.н., доцент
Сумський НАУ

Проникнення хмарних обчислень у аграрний сектор знаменує собою кардинальну трансформацію традиційних підходів до ведення господарства. Завдяки можливості акумулювати та аналізувати великі масиви інформації з різноманітних джерел – супутникових систем, ґрунтових сенсорів, метеорологічних станцій та сільськогосподарської техніки, аграрні підприємства отримують унікальну змогу ухвалювати стратегічно виважені рішення. Такий технологічний підхід забезпечує підвищену продуктивність, оптимізацію ресурсів та стає управління аграрними процесами.

Основні застосування хмарних обчислень у сільському господарстві:

1. Точне землеробство. Хмарні технології є невід'ємною складовою точного землеробства, надаючи аграріям детальну аналітику щодо стану культур і ґрунтових показників. Використовуючи інформацію від сенсорів і аерофотозйомки, підприємства можуть гнучко адаптувати свої агротехнічні заходи відповідно до індивідуальних характеристик кожної ділянки, що сприяє максимізації врожайності та економії ресурсів.
2. Оптимізація ресурсів. Раціональне управління водними ресурсами та добривами є одним із найкритичніших аспектів агровиробництва. Завдяки хмарним платформам аналізуються кліматичні дані, рівень вологості ґрунту та прогнозуються потреби рослин у зрошенні та підживленні, що знижує витрати й мінімізує негативний вплив на екосистему.
3. Ефективне управління ланцюгами постачання. Хмарні обчислення забезпечують прозорість у процесах транспортування та зберігання продукції, синхронізуючи інформацію про стан врожаю, ринковий попит і логістичні операції. Це дозволяє зменшити втрати, підвищити якість продукції та забезпечити її оперативне постачання.
4. Моніторинг хвороб і шкідників. Використання хмарних технологій для збору та аналізу великих обсягів інформації з датчиків, супутникових знімків та автоматизованих систем виявлення дозволяє оперативно ідентифікувати потенційні загрози врожаю. Завдяки цьому аграрії можуть вживати превентивні заходи для зменшення втрат.
5. Аналіз інформації про врожай. Завдяки хмарним обчисленням підприємства можуть обробляти великі масиви даних, отриманих із сенсорів, супутникових знімків і прогнозів погоди. Це дає змогу оптимізувати агротехнічні заходи та підвищити ефективність землеробства.
6. Аналіз ґрунтових характеристик. Інтеграція датчиків з хмарними платформами дозволяє проводити моніторинг якості ґрунту, рівня вологості та вмісту поживних речовин, що сприяє більш раціональному використанню добрив та води.
7. Оптимізація управління персоналом. Використання хмарних технологій допомагає агропідприємствам аналізувати продуктивність працівників, прогнозувати їхній вплив на виробничі процеси та приймати обґрунтовані рішення щодо найму.
8. Хмарний хостинг для онлайн-платформ. Висока надійність хмарних рішень сприяє створенню ефективних веб-платформ для продажу сільськогосподарської продукції, що дозволяє швидко адаптуватися до змін ринку.
9. Обмін інформацією в реальному часі. Хмарні технології полегшують доступ до даних із будь-якої точки світу, що сприяє кращій координації між підприємствами, науковими установами та урядовими органами.

Програми хмарних обчислень дозволяють використовувати зовнішні мережі для різноманітних обчислень. Наприклад, ви можете підписатися на послугу певного постачальника, щоб розмістити там свої розрахунки стану ґрунту. Основний вплив хмарних обчислень полягає в їх здатності зменшувати витрати для відповідних компаній. У минулому технологія обчислень у сільському господарстві вимагала великих інвестицій у персональні комп'ютери для конкретної організації. Багато в чому ці інвестиції були неефективними, оскільки кожна організація мала витрачати ресурси на свою конкретну конфігурацію комп'ютерів. Хмарні обчислення в сільському господарстві вирішують цю проблему раз і назавжди. У цьому випадку в одній корпорації знаходиться безліч потужних комп'ютерів і пристроїв зберігання даних. Ви можете використовувати їх, щоб виконувати обчислення та зберігати дані своїх основних розрахунків. Використовуючи ефект масштабу, ці корпорації значною мірою знижують середню вартість розрахунку.

Майбутнє хмарних обчислень у сільському господарстві базується на подальшому розвитку хмарних технологій у поєднанні з передовими цифровими інноваціями, такими як штучний інтелект, Інтернет речей та блокчейн. Очікується, що подальша інтеграція цих технологій дозволить:

- 1) удосконалити прогнозу аналітику, дозволяючи автоматизувати більшість агрономічних рішень;
- 2) підвищити ефективність логістики та дозволити відстежувати походження продукції у режимі реального часу;
- 3) посилити персоналізацію агротехнологій відповідно до специфічних характеристик конкретних регіонів і господарств.

Хмарні обчислення є потужним інструментом модернізації сільського господарства, що підвищує ефективність виробництва, забезпечує раціональне використання ресурсів та сприяє екологічній стійкості галузі. У міру подальшого розвитку технологій їх роль у сільському господарстві тільки зростатиме, відкриваючи нові горизонти для аграрних підприємств. Хмарні обчислення стають ключовим фактором трансформації аграрного сектору, сприяючи його цифровізації, підвищенню ефективності та екологічній стійкості.

ВИКЛИКИ ПРИ ОБРОБЦІ ТА УПРАВЛІННІ НЕСТРУКТУРОВАНИМИ ДАНИМИ

Мартинченко С.В, студ. 4 курсу ФЕІМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Науковий керівник: к.т.н., доц. С.В. Агаджанова
Сумський НАУ

У сучасному цифровому світі робота з масштабними даними, також відомими як Big Data, є важливою для розвитку різноманітних організацій. Збільшення кількості даних, які надходять від сенсорних систем, пристроїв Інтернету речей і соціальних мереж, створює нові можливості для отримання важливих бізнес-інсайдів і покращення процесів прийняття рішень.

Однак адаптація та розширення систем обробки даних викликає низку технічних проблем:

1. Інфраструктурні обмеження – розробка систем обробки даних вимагає постійного збільшення обчислювальної потужності. Зростання обсягів даних викликає зростання вимог до продуктивності системи, що призводить до значного збільшення операційних витрат для компаній, які купують нове обладнання та розширюють інфраструктуру.

2. Керування ресурсами пам'яті – ефективне управління пам'яттю особливо важливе для стабільної роботи систем, що працюють з великими обсягами даних. Неправильний розподіл ресурсів може призвести до втрати продуктивності, зависань систем і порушень у роботі програмного забезпечення, оскільки обробка великих даних вимагає значного використання як постійної, так і оперативної пам'яті. Щоб уникнути цих проблем, необхідно впроваджувати рішення для використання пам'яті, які забезпечують баланс між продуктивністю та стабільністю систем.

3. Складність побудови архітектури – одним із найважливіших завдань у сфері Big Data є проектування архітектури для зберігання, агрегації та аналізу великих обсягів даних. Побудова ефективних систем зберігання може бути складною через відсутність універсальних рішень та специфіку кожного проекту. Це може спричинити проблеми з об'єднанням даних та швидкістю доступу до них.

4. Безпека інформації – збільшення кількості чутливих даних підвищує ймовірність несанкціонованого доступу до них. Захист даних є життєво важливим, особливо для компаній, що обробляють конфіденційні дані, оскільки витік таких даних може призвести до втрати репутації та серйозних наслідків.

5. Пропускна здатність мережі – у розподілених системах вона може стати серйозним обмеженням через низьку пропускну здатність мережі. Такі системи потребують високошвидкісної передачі даних між вузлами, щоб мінімізувати затримки в процесах обробки та аналізу. Проте, значні затримки можуть виникнути через обмеження пропускну здатності, особливо коли йдеться про обробку даних у режимі реального часу.

6. Обробка неструктурованих даних – робота з неструктурованими даними, які не піддаються традиційним схемам зберігання та аналізу, є однією з основних проблем. Це можуть бути текстові повідомлення, зображення, відео, звукові записи та інші неструктуровані дані. Хоча використання методів глибокого навчання та нейронних мереж дозволяє автоматизувати процеси обробки таких даних, перетворення неструктурованих даних у корисну інформацію вимагає значних обчислювальних ресурсів і складних алгоритмів. Тому, розробка ефективних алгоритмів для роботи з різними типами неструктурованих даних є важливим викликом. Це дозволяє значно покращити процеси аналізу та інтеграції таких даних з іншими даними.

7. Сумісність та стандартизація – ще одна проблема, з якою стикаються різні системи обробки даних. Багато різних інструментів, технологій і платформ, які використовуються для роботи з великими даними, можуть зробити інтеграцію та обмін даними між різними системами складними. Для вирішення цієї проблеми важливо створити відкриті стандарти та інтерфейси, щоб забезпечити безшовну взаємодію різних технологій і зменшити технічні перешкоди під час обробки великих даних.

8. Аналіз даних і прийняття рішень – необхідність швидкого прийняття рішень на основі результатів аналізу великих обсягів даних часто робить його складним. Виявлення важливих закономірностей у великих обсягах інформації та їх використання для стратегічних рішень є складним процесом, що вимагає ефективних алгоритмів і здатності системи визначати відповідні патерни. Для підвищення точності таких рішень важливо застосовувати рекомендації та методи прогнозування, які спрощують роботу з великими кількостями даних [1].

Використання новітніх технологій машинного навчання та штучного інтелекту дозволяє значно підвищити ефективність аналізу даних і отримувати глибші аналітичні висновки. Здатність обробляти дані в режимі реального часу особливо важлива в галузях, де швидкість реагування на зміни є критичною для успішної діяльності. Впровадження сучасних технологій штучного інтелекту та машинного навчання для швидкого та ефективного аналізу даних є необхідним для розв'язання цих проблем.

Список використаних джерел

1. Challenges to Managing Unstructured Data When Standard Approaches No Longer Work [Електронний ресурс] // Atempo. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://blog.atempo.com/en/blog/6-challenges-to-managing-unstructured-data>.

ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Обуховська В.В., студ. 4 курсу ФЕІМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Науковий керівник: к.т.н. доц. С.В. Агаджанова
Сумський НАУ

Оцінювання успішності навчання студентів є ключовим елементом освітнього процесу, оскільки впливає на мотивацію до навчання, забезпечує зворотний зв'язок для викладачів та адміністрації й дозволяє контролювати якість засвоєних знань. У сучасних умовах цифровізації освіти системи оцінювання мають бути прозорими, інтегрованими та зручними у використанні.

Однією з основних проблем є застарілість методів оцінювання. Використання паперових журналів або електронних таблиць призводить до значних витрат часу на ручне внесення даних, підвищує ризик помилок і ускладнює доступ до актуальної інформації. Впровадження автоматизованих цифрових платформ дозволяє вести оцінювання в реальному часі, мінімізує ризик неточностей і забезпечує миттєвий доступ до результатів.

Ще однією проблемою є відсутність інтеграції між різними навчальними системами. Окремі платформи для розкладу занять, дистанційного навчання та обліку успішності студентів не синхронізовані, що ускладнює управління освітнім процесом. Єдина інтегрована система дозволить уникнути дублювання даних і покращить взаємодію між викладачами та студентами.

Суб'єктивність оцінювання також є значною проблемою. Викладачі можуть застосовувати різні критерії, що створює нерівномірність у підходах до оцінювання студентів. Це може впливати на об'єктивність результатів, особливо у випадках, коли оцінювання проводиться без чітко визначених стандартів.

Крім того, сучасні системи оцінювання часто не забезпечують глибокого аналізу навчальних результатів. Відсутність аналітики не дозволяє ефективно відстежувати динаміку змін у знаннях студентів, що ускладнює адаптацію навчальних програм відповідно до їхніх потреб.

Для підвищення ефективності оцінювання необхідно впроваджувати автоматизовані цифрові платформи, що забезпечують оперативне внесення та обробку даних. Це дозволить зменшити адміністративне навантаження на викладачів і підвищити точність оцінювання.

Інтеграція різних навчальних платформ у єдину систему сприятиме підвищенню ефективності управління освітнім процесом. Використання єдиного інформаційного простору дозволить студентам і викладачам отримувати актуальні дані в режимі реального часу.

Для мінімізації суб'єктивності оцінювання необхідно розробити чіткі стандарти та впровадити анонімні цифрові системи перевірки знань. Це сприятиме забезпеченню прозорості та рівності умов для всіх студентів.

Використання алгоритмів штучного інтелекту та автоматизованих звітів допоможе покращити аналіз навчальних результатів. Це дозволить виявляти індивідуальні потреби студентів і розробляти персоналізовані рекомендації для їх подальшого навчання.

Прикладом сучасної системи оцінювання є Moodle, яка використовується в СНАУ. Вона забезпечує автоматизоване тестування, накопичення балів та інтеграцію з іншими навчальними ресурсами. Водночас існують певні труднощі у її використанні, зокрема складність інтерфейсу для нових користувачів, технічні збої під час пікового навантаження та обмежені можливості інтерактивної взаємодії між студентами й викладачами. Оптимізація роботи Moodle, покращення навігації та розширення функціональності можуть значно підвищити ефективність цієї платформи.

Удосконалення систем оцінювання у закладах вищої освіти потребує комплексного підходу, що включає цифровізацію, інтеграцію навчальних платформ, посилення безпеки, уніфікацію критеріїв оцінювання та аналітичні інструменти для моніторингу успішності студентів. Запровадження сучасних технологічних рішень сприятиме підвищенню якості освіти та створенню сприятливих умов для ефективного навчання.

Список використаних джерел

1. Moodle: Інструменти оцінювання та зворотний зв'язок. – Режим доступу: <https://moodle.org/>.
2. Гудзь І. М. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: теоретичні основи та практичні аспекти. – К.: Наукова думка, 2020.
3. Ткаченко І. М. Системи дистанційного навчання в сучасній освіті. – Х.: Вища школа, 2021.
4. Савченко О. М. Використання сучасних освітніх платформ для оцінювання знань студентів. – Журнал "Інформаційні технології в освіті", 2019. – Режим доступу: <http://itejournal.com>.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЧАТ-БОТІВ ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ТЕХНІЧНОЇ ПІДТРИМКИ НА ВЕБ-САЙТАХ

Биченко Є. В., студ. 1м курсу ФЕІМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Я.В. Долгіх
Сумський НАУ

Інтелектуальні чат-боти – це інтелектуальні системи, що імітують людську розмову для автоматизації онлайн-підтримки. Вони широко застосовуються у різних галузях, використовуючи методи штучного інтелекту, зокрема обробку природної мови та машинне навчання.

Інтелектуальні чат-боти для автоматизації технічної підтримки на веб-сайтах є важливим інструментом бізнесу, оскільки їх використання зменшує навантаження на операторів, покращує обслуговування клієнтів і підвищує ефективність роботи. Чат-боти можуть швидко надавати відповіді на типові запити користувачів. Наприклад, якщо у користувачів є проблеми зі входом, відновленням пароля або необхідні інструкції з використання. Відсутність потреби людського втручання дозволяє обслуговувати користувачів у будь-який час доби. Чат-боти можуть використовувати бази знань компанії для надання детальних інструкцій та рекомендацій. Якщо бот не може вирішити проблему користувача, то запит перенаправляється до оператора зі збереженням історії. Використання штучного інтелекту та обробки природної мови (NLP) дозволяє ботам вдосконалювати відповіді на основі минулих взаємодій. Однак, впровадження інтелектуальних чат-ботів супроводжується проблемами, які пов'язані з обмеженнями розуміння контексту запиту, не досконалою якістю обробки природної мови, труднощами з інтеграцією, забезпеченням безпеки та конфіденційності, обмеженою адаптивністю, відсутністю у чат-ботів емоційного інтелекту.

Впровадження освітнього чат-бота, який допомагає знаходити інформацію та надає бібліотекарям дані про популярні запити розглядається у статті [1], в якій детально описано реалізацію такого рішення, а саме вибір платформи, інтеграцію з існуючими системами та налаштування для забезпечення ефективною взаємодією з користувачами. Автори аналізують виклики, з якими зіткнулися під час впровадження та надають рекомендації для подібних проєктів у майбутньому.

У роботі [2] досліджується використання штучного інтелекту та обробки природної мови (NLP) для покращення взаємодії чат-ботів із користувачами. Розглядається впровадження глибокого навчання для створення розумних персональних асистентів, таких як Alexa, Siri та Google Assistant. Запропоновано розробку соціальних чат-ботів, які мають емоційний інтелект і можуть вести тривалі діалоги. Серед зазначених проблем впровадження чат-ботів: 1) відсутність єдиної методології оцінювання чат-ботів, що ускладнює порівняння їх ефективності; 2) недостатнє розуміння контексту та емоційних аспектів мови, що знижує якість взаємодії з користувачами; 3) великі витрати на навчання моделей, зокрема через необхідність обробки великих обсягів даних; 4) розрив між дослідницькими моделями чат-ботів та їхньою практичною реалізацією в бізнесі. Серед наданих пропозицій: 1) розробка гнучких моделей, які будуть менш залежні від конкретних доменів, але більш ефективні в різних сферах застосування; 2) вдосконалення методів автоматичного оцінювання чат-ботів для більш точної оцінки їхньої продуктивності; 3) застосування нових підходів до моделювання діалогів, що враховують контекст та емоційний аспект комунікації.

Отже, особливостями розробки інтелектуальних чат-ботів для автоматизації технічної підтримки на веб-сайтах є:

- *Застосування технологій штучного інтелекту.* Використання алгоритмів машинного навчання для розпізнавання природної мови (NLP) та аналізу користувацьких запитів, щоб забезпечити адекватну відповідь на питання.

- *Інтеграція з системами.* Чат-боти мають бути інтегровані з існуючими CRM-системами, базами даних та іншими платформами, щоб мати доступ до релевантної інформації та історії взаємодій.

- *Адаптивність і навчання.* Інтелектуальні чат-боти повинні бути здатні навчатися, вдосконалювати свої відповіді на основі зворотного зв'язку від користувачів та аналізу нових запитів.

- *Розробка сценаріїв.* Необхідно продумати сценарії взаємодії з користувачами, включаючи відповідь на типові запити, обробку скарг, перенаправлення складних питань до операторів.

- *Юзабіліті.* Чат-боти мають бути зручними та інтуїтивними для користувачів, включаючи зрозумілий інтерфейс та можливість задавати питання без складної структури.

- *Безпека та конфіденційність.* Захист даних користувачів відповідно до стандартів і вимог.

Список використаних джерел

1. Ehrenpreis M., DeLooper J. Implementing a Chatbot on a Library Website. *Journal of Web Librarianship*. 2022. P. 1-23. URL: <https://doi.org/10.1080/19322909.2022.2060893> (date of access: 25.03.2025).
2. Caldarini G., Jaf S., McGarry K. A Literature Survey of Recent Advances in Chatbots. *Information*. 2022. Vol. 13, no. 1. P. 41. URL: <https://doi.org/10.3390/info13010041> (date of access: 25.03.2025).

ПРОЕКТУВАННЯ КОРИСТУВАЦЬКОГО ІНТЕРФЕЙСУ ЧАТ-БОТА «ПОМІЧНИК МЕНЕДЖЕРУ З ПРОДАЖУ»

Курило І.М., студ. 4 курсу ФЕІМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Я.В. Долгіх
Сумський НАУ

У сучасному цифровому середовищі електронна комерція стала невід'ємною частиною бізнесу. Проте, існуючі онлайн-системи не завжди відповідають потребам менеджерів з продажу, які взаємодіють з клієнтами в реальному часі. Впровадження чат-ботів з інтуїтивно зрозумілим інтерфейсом може значно підвищити ефективність їхньої роботи.

Як зазначають Caldarini G., Jaf S. та McGarry K. [1], сучасні чат-боти дедалі активніше використовуються в комерції завдяки поєднанню технологій штучного інтелекту та обробки природної мови. Автори наголошують на важливості простоти використання, адаптивного дизайну, персоналізації та безперервного вдосконалення функціональності. Zhou X. та ін. [2] підкреслюють зростаюче значення користувацького досвіду, а також тенденцію переходу від текстових до голосових інтерфейсів, що розширює можливості інтерактивної взаємодії в різних сферах, включно з бізнесом.

У цьому контексті особливої актуальності набуває проектування інтерфейсу чат-бота, який би поєднував функціональність, зручність і гнучкість. Такий інструмент здатен не лише автоматизувати рутинні завдання менеджера з продажу, а й забезпечити інтелектуальну підтримку прийняття рішень у режимі реального часу. Врахування кращих світових практик, індивідуальних потреб користувачів і сучасних технологічних можливостей є запорукою створення ефективного й конкурентоспроможного цифрового рішення для бізнесу.

Чат-боти поступово стають не просто інструментами автоматизації, а невід'ємною частиною цифрової екосистеми сучасного бізнесу. Приклади успішного використання чат-ботів в Україні:

1. **Monobank.** Український мобільний банк без відділень активно використовує чат-ботів для обслуговування клієнтів у месенджерах, таких як Telegram. Чат-бот monobank надає можливість швидкого зв'язку з оператором підтримки, що забезпечує оперативне вирішення питань клієнтів;

2. **Укрпошта.** Національний поштовий оператор України запровадив офіційний чат-бот, який дозволяє користувачам відстежувати посилки, отримувати інформацію про статус доставки, тарифи та адреси відділень. Це значно спрощує контроль за відправленнями та підвищує зручність для користувачів;

3. **Дія.** Офіційний бот порталу «Дія – Державні послуги онлайн» допомагає громадянам знаходити інформацію про державні послуги, оформлювати документи та вирішувати адміністративні питання. Бот інтегрує дані з офіційних систем і забезпечує високий рівень безпеки та оперативності.

Ключові вимоги до інтерфейсу чат-бота:

1. Інтерфейс має бути зрозумілим навіть для користувачів без технічного досвіду.
2. Забезпечення коректного відображення на різних пристроях – смартфонах, планшетах, комп'ютерах.
3. Налаштування під потреби конкретного менеджера на основі історії його взаємодій.
4. Можливість додавання нових функцій та адаптація до різних категорій товарів і послуг.
5. Миттєва реакція на запити, що забезпечує оперативну взаємодію з клієнтами.
6. Наявність графічних елементів для наочної презентації товарів та послуг.

Отже, розробка інтерфейсу чат-бота для менеджерів з продажу є важливим кроком до підвищення ефективності їхньої роботи та покращення взаємодії з клієнтами. Врахування ключових вимог до інтерфейсу, аналіз сучасних досліджень та успішних прикладів впровадження чат-ботів в українських компаніях сприятиме створенню інтуїтивно зрозумілого та функціонального інструменту для підтримки процесу продажів. У подальшому розвиток таких рішень може включати голосове керування, прогнозування поведінки клієнтів та інтеграцію з аналітичними платформами. Це дозволить ще більше підвищити продуктивність і покращити якість сервісу.

Список використаних джерел

1. Caldarini G., Jaf S., McGarry K. *A Literature Survey of Recent Advances in Chatbots*. Information, 2022, Vol. 13(1), p. 41. <https://doi.org/10.3390/info13010041>
2. Zhou X., Li L., Wu H. *Chatbots in healthcare: evolving from text to voice-based interfaces*. J Med Artif Intell, 2022;5:14. <https://jmai.amegroups.org/article/view/8271/html>

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВЕБ-ОРІЄНТОВАНОЇ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ГУРТКІВ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

Погореленко Д. Є., 4 курсу ФЕІМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Науковий керівник: доц. Долгих Я. В
Сумський НАУ

Запровадження веб-орієнтованої системи інформаційної підтримки діяльності Малої академії наук України обумовлено потребою в цифровій трансформації освітнього середовища та модернізації управлінських процесів. Така система виконує низку важливих функцій, що значно підвищують ефективність організації та координації роботи гуртків.

Завдяки автоматизованій реєстрації учасників, процес залучення школярів до гурткової роботи стає швидшим, зручнішим і доступнішим. Замість традиційних паперових форм і списків, керівники гуртків отримують можливість вести облік у цифровому форматі, що знижує ризик втрати даних та дозволяє швидко оновлювати інформацію.

Централізоване планування занять охоплює як створення детального розкладу, так і його оновлення з урахуванням змін у навчальному процесі. Кожен учасник системи має змогу бачити актуальний розклад у своєму особистому кабінеті, а також отримувати автоматичні сповіщення про заплановані заходи, зміни чи нагадування про виконання завдань.

Моніторинг успішності учнів реалізується через вбудовані інструменти оцінювання, аналітичні звіти та систему статистики. Це дозволяє наставникам бачити індивідуальну траєкторію розвитку кожного учня, виявляти прогалини у знаннях та своєчасно надавати необхідну підтримку.

Крім того, система створює умови для інтерактивної взаємодії між учнями та науковими керівниками, що відбувається за допомогою комунікаційних модулів: обміну повідомленнями, форумів, відеозв'язку. Це сприяє зміцненню зв'язку між учасниками освітнього процесу, особливо в умовах дистанційної або змішаної форми навчання.

Веб-орієнтована система також виступає ефективним інструментом для забезпечення доступу до освітніх ресурсів та покращення інформаційної взаємодії. Завдяки єдиній платформі:

- учні мають постійну можливість отримувати навчальні матеріали, що є особливо важливим у разі пропуску занять або підготовки до наукових конкурсів;
- завантаження та перегляд матеріалів відбувається без обмежень у часі чи місці, що сприяє самостійній роботі та розвитку навичок самоосвіти;
- координація між викладачами та учнями здійснюється швидко та зручно: завдання можуть публікуватися в особистих кабінетах, а відповіді — завантажуватися безпосередньо на платформу;
- система дозволяє організовувати тематичні форуми, вебінари та онлайн-консультації, що сприяє підвищенню мотивації учнів до участі в освітньому процесі.

Особливе значення в умовах сучасного освітнього середовища має забезпечення рівного доступу до освітніх можливостей для всіх учасників, незалежно від їхнього місця проживання, соціально-економічного статусу чи інших обставин. Веб-орієнтована система управління гуртками МАН України виступає ефективним інструментом для подолання територіальних та інфраструктурних бар'єрів, які традиційно обмежували участь дітей із віддалених, сільських або малозабезпечених регіонів у науково-освітній діяльності.

У довготривалій перспективі це відкриває нові можливості для формування всебічно розвиненого інтелектуального потенціалу держави, оскільки доступ до якісної позашкільної освіти та наукової діяльності стає масовим і системним. Саме такий підхід забезпечує не лише справедливість, а й сталий розвиток людського капіталу на національному рівні.

Таким чином, інтеграція веб-орієнтованої системи в діяльність гуртків Малої академії наук України є важливим етапом у процесі цифрової трансформації позашкільної освіти. Застосування таких систем забезпечує не лише модернізацію організаційних процесів, а й сприяє створенню цілісного, гнучкого та адаптивного освітнього середовища, орієнтованого на потреби кожного учня.

Завдяки автоматизації реєстрації, планування занять, моніторингу успішності та інтеграції інструментів для комунікації, підвищується ефективність управління освітнім процесом, зменшується адміністративне навантаження та зростає рівень прозорості всіх процесів.

Не менш важливою є інклюзивна функція системи — забезпечення рівного доступу до якісної позашкільної освіти для учнів незалежно від місця проживання. Це дозволяє виявляти, підтримувати та розвивати науковий потенціал школярів з усіх регіонів України.

Отже, у перспективі впровадження таких систем створює передумови для формування цифрової екосистеми позашкільної освіти на національному рівні, яка базуватиметься на принципах відкритості, доступності, гнучкості та ефективної взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ВЕБ-ОРІЄНТОВАНОЇ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ГУРТКІВ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

Погореленко Д. Є., 4 курсу ФЕІМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Науковий керівник: доц. Долгих Я. В
Сумський НАУ

Сучасні інформаційні технології відіграють ключову роль у розвитку освіти, забезпечуючи ефективні механізми управління навчальними процесами. Зокрема, у сфері неформальної освіти, до якої належать гуртки Малої академії наук України (МАН), виникає потреба у створенні веб-орієнтованої системи для підтримки їхньої діяльності. Така система повинна автоматизувати процеси адміністрування, сприяти комунікації між учасниками та забезпечувати зручний доступ до навчальних матеріалів [5]. Веб-орієнтована система інформаційної підтримки діяльності гуртків МАН України має відповідати сучасним вимогам до програмного забезпечення, забезпечуючи гнучкість, масштабованість та безпеку. Її розробка потребує детального аналізу існуючих рішень, визначення ключових функціональних можливостей та вибору оптимальних технологій реалізації. З огляду на це, дане дослідження спрямоване на розробку та впровадження ефективного веб-рішення для підтримки освітньої діяльності МАН.

Під управлінням освітньою діяльністю розуміється комплекс організаційних та інформаційних процесів, які забезпечують функціонування навчальних закладів та гуртків. Автоматизація цих процесів дозволяє мінімізувати адміністративні витрати, оптимізувати комунікацію між учасниками навчального процесу та покращити контроль за результатами навчання. Особливо це актуально для неформальної освіти, де традиційні методи адміністрування часто є неефективними або занадто трудомісткими. Аналіз сучасних досліджень у сфері автоматизації освітніх процесів показує, що більшість рішень спрямовані на підтримку загальної освіти, у той час як неформальні освітні програми, зокрема гуртки, потребують спеціалізованих підходів. Серед основних проблем, з якими стикаються гуртки МАН, можна виділити відсутність єдиної інформаційної платформи, складність адміністрування та недостатній рівень інтеграції із загальною освітньою системою [1]. Існуючі програмні продукти, такі як системи управління навчанням (LMS), орієнтовані переважно на формальну освіту, а їх використання у сфері гурткової роботи може бути обмеженим через специфіку діяльності. Тому розробка спеціалізованої веб-орієнтованої системи повинна враховувати особливості функціонування МАН, включаючи модульну структуру, гнучкі механізми адміністрування та підтримку різних форм навчання. Інформаційна підтримка діяльності гуртків МАН передбачає розробку інструментів для керування розкладом занять, реєстрації учасників, розповсюдження навчальних матеріалів та моніторингу прогресу учнів. Також важливим є забезпечення інтеграції з іншими системами та можливість використання сучасних технологій, таких як штучний інтелект та хмарні обчислення [4].

Розробка веб-орієнтованої системи включає кілька ключових етапів: аналіз вимог, вибір архітектурного підходу, проектування бази даних, створення інтерфейсу користувача та впровадження основних функціональних модулів. Архітектура системи повинна передбачати можливість розширення функціональності та підтримку багатокористувацького режиму. Вибір технологій для реалізації системи має базуватися на критеріях продуктивності, безпеки та зручності використання. Популярними рішеннями для розробки веб-додатків є фреймворки на основі JavaScript (React, Angular) та серверні технології, такі як Node.js або Django. Використання баз даних, наприклад PostgreSQL чи MongoDB, забезпечить ефективне збереження та обробку інформації. Створення прототипу веб-орієнтованої системи дозволяє оцінити її зручність та відповідність вимогам користувачів. Основними критеріями ефективності є швидкість роботи, зручність навігації та доступність функцій для всіх учасників освітнього процесу. Проведення тестування допоможе виявити можливі недоліки та вдосконалити систему [2]. Отже, запропонована веб-орієнтована система інформаційної підтримки діяльності гуртків МАН України спрямована на вирішення ключових проблем адміністрування та покращення комунікації між учасниками освітнього процесу. Її впровадження дозволить оптимізувати навчальну діяльність, підвищити рівень організації роботи гуртків та забезпечити доступ до сучасних освітніх технологій.

Список використаних джерел

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти. – Київ: Педагогічна думка, 2019. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/11084479.pdf>
2. Кухаренко В.М. Технології дистанційного навчання. – Харків: ХНУ, 2020. URL: <https://surl.li/fwmric>
3. Сисоева С.О. Теоретичні засади інновацій в освіті. – Київ: Наукова думка, 2018. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/740198/>
4. Чумаченко І.В. Інформаційні системи в освіті. – Львів: Львівська політехніка, 2021. URL: <https://surl.li/omcqbi>
5. Федорова В.В. Розвиток цифрових технологій у навчанні. – Одеса: ОНУ, 2022. URL: <https://surl.li/obzuqi>

РЕАЛІЗАЦІЯ АЛГОРИТМІВ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ТА РЕГРЕСІЇ ДЛЯ АНАЛІЗУ ВПЛИВУ АГРОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ВРОЖАЙНІСТЬ

Сергієнко В.Ю., студ. 4 курсу ФЕІМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Наукова керівниця: доц. Ю.О. Руденко
Сумський НАУ

У сучасному сільському господарстві аналіз агрономічних факторів є ключовим для підвищення врожайності та оптимізації витрат.

На врожайність впливають кліматичні умови (температура, опади, вологість повітря), тип та структура ґрунту, вміст органічних речовин та рН, вміст азоту, фосфору, калію та особливості технології вирощування. Ці дані, отримані з різних джерел при застосуванні статистичних методів та сучасного програмного забезпечення можуть стати дієвим підґрунтям для аналізу і побудови короткострокових і відтермінованих прогнозів.

Значна кількість наукових праць присвячена ІС, які дозволяють застосовувати аналітичні методи у агробізнесі. Серед них обліково-аналітичні системи (ОАС) (Зелінська О. [1], Семенишен В. [2]), інформаційні кластери (Соколенко С. [3]).

Використання методів кластеризації та регресійного аналізу дозволяє виділяти групи з подібними характеристиками та прогнозувати вплив окремих факторів на врожайність. Кластеризація – це метод машинного навчання, який дозволяє групувати дані за схожими характеристиками. Основні алгоритми, що ефективні в агрономічній галузі – це K-Means (розподіляє дані на K кластерів за допомогою центрів), DBSCAN (групує дані на основі щільності точок, враховуючи викиди), Agglomerative Hierarchical Clustering (побудова ієрархічного дерева кластерів). Методи кластеризації застосовують для визначення зон продуктивності, нормалізації показників ґрунту, клімату та добрив. Використання K-Means дієво працює для групування полів за схожими умовами та візуалізації кластерів на карті земельних ділянок.

Регресійний аналіз допомагає прогнозувати залежність врожайності від вказаних факторів. Основні її методи - лінійна регресія, яка використовується для встановлення лінійних залежностей; множинна регресія – враховує кілька незалежних змінних та поліноміальна регресія – використовується для моделювання нелінійних залежностей. Вибір моделі регресії (лінійна або поліноміальна).

Для реалізації алгоритмів кластеризації та регресії використовуються різні програми, особливу поширеність набув Python з бібліотеками scikit-learn, pandas, matplotlib для реалізації моделей машинного навчання та візуалізації даних і програма R (пакети caret, ggplot2) – для статистичного аналізу та прогнозування врожайності.

Зібрані дані для аналізу (кластеризації та регресії) на підприємствах агрономічної галузі доцільно обробляти у програмі Orange Data Mining. Вибір цієї програми зумовлений такими міркуваннями: по-перше, вона нескладна у використанні і не потребує тривалої підготовки. Orange має візуальний інтерфейс, де всі операції виконуються через перетягування блоків. У програмі вбудовані готові алгоритми кластеризації (k-Means, DBSCAN, ієрархічна кластеризація) та регресійні моделі.

Таким чином, застосування алгоритмів кластеризації та регресії дозволяє ефективно аналізувати агрономічні фактори, підвищуючи врожайність і знижуючи витрати на ресурси. Використання цих методів є перспективним напрямком у точному землеробстві.

Список використаних джерел

1. Зелінська О. В., Говоруха В. Р. Підвищення ефективності інформаційних систем в АПК. Ефективна економіка. 2022. № 11. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7389> (дата звернення: 04.03.2025). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.11.47
2. Семенишен В. Використання інформаційних систем та технологій в агроінженерії. Ефективне використання енергії: стан та перспективи. 2023. С.122-124
3. Соколенко С.І. Інформаційні кластери як механізм підвищення конкурентоспроможності регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ucluster.org/sokolenco/2008/07/irmovacijny-klastery-mexanyzm-pidvyshhennya-konkurentospromozhnostiregionu/>

ОГЛЯД СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО ЗАМОВЛЕННЯ КУРСІВ В УКРАЇНІ

Доля А. Р., студ. 4 курсу ФЕІМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Наукова керівниця: доц. Ю.О. Руденко
Сумський НАУ

Поширені у сучасному цифровому світі системи електронного замовлення автоматизують процес управління покупками та послугами, приймаючи електронні заявки, які інтегруються з ERP-системою компанії та перетворюючи їх на структуровані дані. Замовлення синхронізуються із системою управління та готові до подальшої обробки. Зручна технологія поширилася і в освітній галузі. Зокрема, електронне замовлення освітніх курсів є завершальним етапом процесу електронного вибору і придбання освітнього курсу. Зацікавлена особа може переглядати курси, знайомитися з їх вмістом обирати та оформлювати замовлення через інтернет.

В Україні є усталена практика застосування систем електронного замовлення курсів, які забезпечують зручний доступ до програм підвищення кваліфікації та професійного розвитку. Серед тих, що вдалося переглянути у мережі Інтернет можна відзначити:

- портали для пошуку та запису на програми підвищення кваліфікації для вчителів (системи електронного замовлення курсів),
- платформи для автоматизації навчання працівників, партнерів і клієнтів,
- платформи неформальної онлайн-освіти [1].

Детальніше опишемо особливості кожної системи.

Портили для пошуку та запису на програми підвищення кваліфікації призначений для педагогічних працівників, які шукають можливості підвищення кваліфікації. Він надає інформацію про доступні програми та дозволяє зареєструватися на обрані курси. Наприклад, система електронного замовлення курсів комунального закладу "Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти" пропонує електронну систему для замовлення курсів підвищення кваліфікації. Ця система спрощує процес реєстрації та вибору необхідних програм для педагогів Сумської області (<https://v-lan.ho.ua/web/>). Аналогічні платформи розроблені для інших вітчизняних обласних інститутів післядипломної освіти [2].

Платформи для автоматизації навчання працівників, партнерів і клієнтів, які дозволяють створювати корпоративні академії чи окремі курси, структурувати інформацію в бази знань та масштабувати навчальні процеси незалежно від розміру й віддаленості команди. Представником такої системи є LMS SendPulse (<https://sendpulse.ua/>).

Платформи неформальної онлайн-освіти – це студії онлайн-освіти, які розробляють онлайн-курси, інтерактивні підручники та освітні спецпроекти. Вони пропонує широкий спектр навчальних матеріалів для різних аудиторій. Відомими в Україні платформами неформальної освіти є Learning Passport, EdEra, Coursera, Udemu.

Втім, різні платформи реалізують систему електронного замовлення курсів за допомогою такого типового механізму:

1. Реєстрація та створення акаунту.
2. Знайомство з каталогом курсів та фільтрування курсів.
3. Замовлення та доступу до курсів.
4. Оплата за потреби через онлайн-банкінг, PayPal або карткою (Visa/Mastercard).
5. Інтерактивне навчання та підтримка.
6. Відстеження прогресу та сертифікація.

Таким чином, системи електронного замовлення сприяють розвитку електронного навчання в Україні, забезпечують доступність та зручність у замовленні та проходженні курсів для різних категорій користувачів.

Список використаних джерел

1. Зуєва А. Електронні навчальні курси в системі розвитку інформаційно-технологічної культури. інноваційна професійна освіта. 2022. Т. 1, № 2. С. 112–114. URL: <https://doi.org/10.32835/2786-619x.2022.2.112-114>
2. Сучасні тенденції використання мережевих цифрових технологій у вищій освіті: віддалене навчання та масові відкриті онлайн-курси (МООС). Педагогічна Академія: наукові записки. 2024. URL: <https://doi.org/10.57125/pedacademy.2024.05.29.03>

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ТА ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АВТОМАТИЗОВАНОЇ СИСТЕМИ КЕРУВАННЯ СКЛАДСЬКИМ ГОСПОДАРСТВОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Прокопенко Б.В., студ. 4 курсу ФЕІМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Наукова керівниця: доц. Ю.О. Руденко
Сумський НАУ

Автоматизація складського господарства є ключовим елементом ефективного управління підприємством. Впровадження інформаційних технологій дозволяє знизити витрати, підвищити точність обліку та прискорити процеси логістики. Тому постає важливим питання організації інформаційного та програмного забезпечення автоматизованої системи керування складським господарством.

Основними компонентами автоматизованої системи керування складом (WMS - Warehouse Management System) прийнято вважати інформаційне забезпечення, яке включає базу даних товарів і матеріальних ресурсів; облік руху товарів, контроль залишків; взаємодію з ERP-системами підприємства. До компонентів програмного забезпечення входять інтерфейс користувача для управління складом; алгоритми оптимізації розміщення та переміщення товарів; інтеграція з мобільними пристроями, сканерами штрих-кодів та RFID-системами [1].

Вся інформація про запаси, переміщення товарів та інші операції повинна зберігатися у єдиній базі даних, що дозволяє забезпечити її узгодженість та швидкий доступ до актуальної інформації. Ефективне інформаційне забезпечення автоматизованої системи керування складом базується на принципах централізованого зберігання даних і використання хмарних технологій. Ці принципи дозволяють забезпечити високу продуктивність і швидкодію ІС [2].

Автоматизоване керування складом базується на різних програмних рішеннях, які забезпечують контроль за логістичними процесами, облік товарів та інтеграцію з іншими бізнес-системами.

Готові рішення використовуються для швидкої інтеграції та мають широкий функціонал. Найвідомішими програмами для автоматизації керування складом прийнято вважати такі програми:

- SAP EWM. Програма, що забезпечує комплексне управління складськими процесами, інтегрується з ERP-системами SAP.

- Oracle WMS – потужне рішення для великих підприємств, що підтримує аналіз даних у реальному часі та інтеграцію з IoT.

Якщо готові WMS не задовольняють потреби підприємства, можливий варіант розробки власного програмного забезпечення. Він включає комплекс програм, які забезпечують повноцінне функціонування складської автоматизованої системи. До неї входять:

- Python (для створення кастомних вебдодатків з API інтеграцією).

- Java (для масштабованих корпоративних рішень).

- MySQL (для зберігання та обробки складських даних).

- Інтеграція з IoT (використання сенсорів, RFID-міток для автоматичного обліку товарів).

Вибір конкретного рішення залежить від масштабів бізнесу, потреб у кастомізації та бюджету на впровадження [3].

У результаті впровадження WMS очікується скорочення часу на облік товарів, мінімізація помилок під час інвентаризації, оптимізація логістичних процесів і витрат, підвищення рівня контролю та аналітики складських операцій.

Отже, автоматизована система управління складом є невіддільним інструментом сучасного підприємства. Інтеграція WMS із загальною IT-інфраструктурою дозволяє оптимізувати логістичні процеси, покращити точність обліку та підвищити ефективність управління запасами.

Список використаних джерел

1. Самсонова С. Ю. Аналіз методів автоматизації складської логістики виробничого підприємства / С. Ю. Самсонова // Автоматизація та приладобудування («Automation and Development of Electronic Devices» ADED-2020). – Харків: ХНУРЕ, 2020. – Вип. 1. – С. 98–103.
2. Бандуля І.В. Реальна автоматизація малого бізнесу. Управління невеликою фірмою/ Бандуля І. В., Боровик О. Е., Павлов Ю. В., Попов І. В. – К.: Вид. TQM, 2022. – 392 с.
3. Бородкіна І. Л. Web-технології та Web-дизайн: застосування мови HTML для створення електронних ресурсів / І. Л. Бородкіна, Р. О. Бородкін. - К.: Вид. Ліра До. – 2020. – 212 с

ОСНОВНІ ФУНКЦІОНАЛЬНІ ВИМОГИ ВЕБ-ДОДАТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ЦЕНТРУ КАР'ЄРИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Данілов І.М., студ. 4 курсу ФЕІМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Науковий керівник: доц. О.Б. Вьюненко
Сумський НАУ

Сучасний ринок праці є динамічним і вимагає від випускників закладів вищої освіти не лише глибоких знань за фахом, але й розвинених навичок самопрезентації, орієнтації в кар'єрних можливостях та ефективного планування власного професійного шляху. У цьому контексті центр розвитку кар'єри покликаний відігравати центральну роль у житті студентів, надаючи їм необхідну підтримку для успішного виходу на ринок праці та пошуку роботи, що відповідає їхній кваліфікації. Паралельно, він має слугувати ефективним майданчиком для роботодавців, які зацікавлені у залученні талановитих та підготовлених молодих спеціалістів. З огляду на це, визначимо функціональні потреби веб-додатку інформаційної підтримки центру кар'єри, враховуючи інтереси та завдання різних груп користувачів [2].

Для забезпечення ефективної роботи такого веб-додатку необхідно чітко визначити його основні функціональні вимоги, які повинні охоплювати потреби як здобувачів вищої освіти, так і потенційних роботодавців.

Опитування студентів, аналіз звіту результатів опитування [1] щодо центрів кар'єри закладів освіти дозволили визначити основні функціональні вимоги до веб-додатку. Він має містити інформаційний блок, можливість реєстрації та особистий кабінет користувача, а також забезпечувати зворотній зв'язок з потенційними роботодавцями.

Інформаційний блок – це розділ, де має публікуватися перелік актуальних вакансій від роботодавців з можливістю фільтрації за галуззю, посадою, рівнем досвіду тощо; інформація про стажування та програми практики для студентів, анонси майбутніх ярмарків вакансій, днів кар'єри та інших кар'єрних заходів. У цьому блоці також має відображатися загальна інформація про місію, цілі та завдання центру кар'єри, а також надаватися контактна інформація (адреса, телефони, електронна пошта, посилання на соціальні мережі).

Функціонал для здобувачів вищої освіти передбачає створення і реєстрацію особистого кабінету, можливість редагування особистої інформації, збереження обраних вакансій та заходів та історію переглядів та активності на сайті.

Зворотний зв'язок представлений у вигляді форми для надсилання запитань та отримання консультацій, можливість залишати відгуки про заходи та послуги центру кар'єри.

У веб-додатку важливо передбачити і реалізувати загальні функціональні вимоги, серед яких:

- зручний та інтуїтивно зрозумілий інтерфейс;
- адаптивний дизайн для коректного відображення на різних пристроях;
- висока швидкість завантаження сторінок;
- цифрова безпека;
- можливість інтеграції з іншими університетськими системами (за потреби);
- підтримка англійської мови [3].

Реалізація зазначених функціональних вимог дозволить створити ефективний та корисний веб-додаток інформаційної підтримки Центру кар'єри здобувача вищої освіти. Такий інструмент сприятиме підвищенню рівня поінформованості студентів та випускників про кар'єрні можливості, допоможе їм у розвитку необхідних навичок та полегшить процес працевлаштування.

Список використаних джерел

1. Аналітичний звіт результатів опитування: «Центри кар'єри закладів освіти: виклики та перспективи розвитку в умовах війни». 2023. <https://careerhub.in.ua/wp-content/uploads/research-of-career-centres-at-educational-institutions.pdf>
2. Макренко М., Машенко Л. Розробка веб-застосунку для перегляду та обрання дисциплін, з можливістю доступу для студентів, викладачів та адміністраторів. Grail of Science. 2024. № 38. С. 179–180. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.12.04.2024.029>
3. Поліщук, Н. В., Т. І. Бугаєнко, Н. В. Лемешева. «Підвищення якості вищої освіти за допомогою цифрових технологій та дистанційного навчання для здобувачів вищої освіти в Україні». Академічні візії, вип. 38, Грудень 2024, <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1561>.

ПРОЄКТУВАННЯ БАЗИ ДАНИХ АВТОМАТИЗАЦІЇ СУПРОВОДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕС-ШКОЛИ СНАУ

Терещенко С.С., 1м курсу ФЕІМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Науковий керівник: к.т.н., доц. Н.Б. Пасько
Сумський НАУ

Вступ. У сучасному світі освітні установи, стикаються з необхідністю ефективного управління навчальним процесом, документообігом та взаємодією між слухачами, викладачами й адміністрацією. Ці проблеми характерні також для бізнес-шкіл, що функціонують при вищих навчальних закладах та надають освітні послуги в галузі фінансів, економіки, маркетингу, а також забезпечують можливість отримання навичок управління командою, побудови та ведення бізнесу [1]. Створення бізнес-школи на базі Сумського національного аграрного університету обґрунтовується необхідністю активної участі у процесі розбудови та відбудови країни після перемоги, адаптації ветеранів до цивільного життя [2]. Проблеми організації й проведення занять пов'язані з необхідністю обробки великих масивів даних.

Автоматизація цих процесів є ключовим фактором підвищення продуктивності, зниження адміністративного навантаження та покращення якості освіти. Одним із основних інструментів для цього є впровадження інформаційної системи, що базується на добре структурованій базі даних.

Викладення основного матеріалу. Бізнес-школа проводить професійну підготовку слухачів за різними напрямками. Основні процеси, які потребують автоматизації для здійснення супроводження діяльності бізнес-школи включають: управління програмами навчання; реєстрацію слухачів; організацію навчального процесу; управління розкладом занять; облік викладачів та їхніх кваліфікацій; ведення документації. Виконання вказаних функцій забезпечується структурованою інформацією про предметну область, що зберігається в базі даних.

Повний цикл розробки бази даних включає концептуальне, логічне та фізичне її проєктування. Перша фаза процесу проєктування бази даних полягає у створенні для аналізованої частини об'єкта автоматизації (супроводження діяльності бізнес-школи) концептуальної моделі даних. Проєктування складних баз даних з великою кількістю атрибутів здійснюється з використанням так званого низхідного підходу, що демонструється в концепції моделі "сутність - зв'язок".

Проєктування бази даних полягає у виявленні інформаційних сутностей, їх властивостей, описі інформаційних потоків, формуванні ER-діаграми та даталогічної моделі бази даних, що відповідає вибраному програмному середовищу розробки. До основних інформаційних сутностей та інформаційних одиниць, що характеризують предметну область супроводження діяльності бізнес-школи при вищому навчальному закладі можна віднести: Програми підготовки (код напрямку, назва напрямку, дата початку, дата завершення); Слухачі бізнес-школи (код слухача, код категорії слухача, ПІБ слухача, код напрямку підготовки, дата реєстрації, дата видачі сертифіката); Структура програм (код напрямку, код теми, назва теми); Викладачі (код кафедри, код викладача, ПІБ викладача, вчений ступінь, вчене звання); Реєстр паперових та файлових документів (код слухача, заява на зарахування, копія паспорта, копія ідентифікаційного коду, копія документа про освіту, підтвердження про пільгову категорію, підтвердження про оплату); Розклад (дата занять, код напрямку, початок заняття, кінець заняття, код теми, код викладача); Категорії слухачів (код категорії слухачів, назва категорії слухачів); Кафедри навчального закладу (код кафедри, назва кафедри, завідувач кафедри). Зв'язки між інформаційними сутностями встановлюються через первинні ключі сутностей.

Для реалізації бази даних використовується MySQL, що є однією з найпоширеніших систем управління базами даних [3]. База даних зберігається на віддаленому сервері, користувачі зі своїх пристроїв можуть отримувати через веббраузер доступ до бази даних, через інтерфейс користувача формувати запити до бази даних. Для розробки вебінтерфейсу використовується HTML, CSS та JavaScript, що забезпечує зручний доступ до системи користувачам.

У результаті дослідження було розроблено модель бази даних, яка дозволяє ефективно керувати інформаційними потоками бізнес-школи. База даних є інформаційною моделлю предметної області й забезпечує автоматизацію ключових процесів, таких як реєстрація слухачів, управління навчальними програмами, формування розкладу та ведення документації. Запропонована база даних є масштабованою, безпечною та легкою в адмініструванні, що сприяє підвищенню ефективності роботи бізнес-школи.

Список використаних джерел

1. Бізнес школи та тренінгові компанії. URL: https://osvita.ua/vnz/add-education/bis_school/36563/ (дата звернення: 28.03.2025).
2. Сумська бізнес-школа» СНАУ запрошує на навчання. URL: <https://sumy-business-school.snau.edu.ua/> (дата звернення: 28.03.2025).
3. Реляційні бази даних. Relational databases. URL: https://rdb.dp.ua/uk/chapter_02#2.5 (дата звернення: 28.03.2025).

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ВЕБОРІЄНТОВАНОЇ СИСТЕМИ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ЯК ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ НЕФУНКЦІОНАЛЬНИХ ВИМОГ ІС

Дьомін І.О., студ. 4 курсу ФЕІМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Наукова керівниця: доц. Л.Г. Ситник
Сумський НАУ

Нефункціональні вимоги веб-орієнтованої системи інформаційного супроводження практичної підготовки здобувачів - це вимоги, які описують якості або характеристики програмного забезпечення. Вони не менш важливі ніж функціональні, оскільки визначають якість роботи системи. У праці [1] вони класифіковані як вимоги спрямовані на підвищення наявних характеристик системи (безпека, надійність, швидкодія та зручність використання) та вимоги орієнтовані на розширення потенціалу системи, зокрема, масштабування та відновлюваність.

Для веб-орієнтованої системи практичної підготовки здобувачів важливо врахувати постійне і вчасне інформаційне супроводження в організації практичної підготовки, яка забезпечує зворотній зв'язок між студентами і керівниками практики, оперативні зміни та корегування. Серед основних нефункціональних вимог зазначають ті, що мають впливати на такі характеристики ІС як продуктивність, безпека, надійність, зручність використання, масштабованість та доступність у будь-який момент [2].

Продуктивність ІС доцільно враховувати ще під час проектування і розробки програмного забезпечення. Такі параметри продуктивності ІС як час відгуку, пропускна здатність, використання ресурсів досягаються за рахунок оптимізації на різних рівнях її архітектури та розробки.

Визначають такі фактори на стадіях розробки клієнтської та серверної частин, що впливають на продуктивність ІС:

Клієнтська частина:

- Оптимізація фронтенда. Браузер користувача передбачає оптимізацію фронтенду шляхом стиснення HTML, CSS та JavaScript, зменшення розміру файлів для швидшого завантаження.

- Кешування ресурсів браузером. Повторне використання завантажених раніше файлів (зображень, стилів, скриптів) без повторного запиту до сервера.

- Оптимізація зображень. Використання спеціальних форматів стиснення зображень для різних пристроїв.

- Оптимізація коду JavaScript. Оптимізація коду відбувається за рахунок зменшення кількості DOM-маніпуляцій, використання фреймворків для фонових завдань.

Серверна частина:

- Оптимізація коду, зокрема, кешування даних на сервері (збереження часто використовуваних даних у швидкій пам'яті);

- Оптимізація бази даних. Передбачає проектування схеми бази даних, що включає ефективні індекси, нормалізацію з урахуванням потреб продуктивності.

- Оптимізація SQL-запитів, зокрема, умови WHERE та вибір необхідних полів.

- Використання ефективного фреймворку, наприклад, React [3].

Таким чином, важливо розуміти, що продуктивність веборієнтованої ІС, хоча і є нефункціональною вимогою, вона є результатом взаємодії багатьох факторів. Оптимізація лише однієї частини системи може не дати значного приросту продуктивності, якщо інші частини залишаються неоптимізованими. Необхідно комплексно підходити до питання продуктивності на стадіях розробки клієнтської та серверної частин для експлуатації веборієнтованої системи. Визначення чітких нефункціональних вимог є важливим для забезпечення успішної розробки, впровадження та подальшої експлуатації ІС, задоволення потреб користувачів та забезпечення її стабільності.

Список використаних джерел

1. П'ятничук І. Сучасні цифрові сервіси та інструменти для дослідження механізмів публічного управління вищою освітою. *Věda a perspektivy*. 2025. № 1(44). URL: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2025-1\(44\)-50-62](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2025-1(44)-50-62)
2. Поліщук, Н. В., Т. І. Бугаєнко, і Н. В. Лемешева. «Підвищення якості вищої освіти за допомогою цифрових технологій та дистанційного навчання для здобувачів вищої освіти в Україні». Академічні візії, вип. 38, Грудень 2024, <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1561>.
3. Wang Z., Kang K. Research on educational informatisation platforms based on Web 2.0. *International Journal of Biometrics*. 2020. Vol. 12, no. 1. P. 67. URL: <https://doi.org/10.1504/ijbm.2020.10027200>

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ НАУКИ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА СУСПІЛЬСТВА

Білоус Д.Р. студ. 2 курсу ФБС
Науковий керівник: Шалигіна І.В.
Сумський НАУ

Фінансова наука є ключовою складовою економічного розвитку та суспільного прогресу. Вона аналізує механізми розподілу ресурсів, фінансові ринки та банківську систему, допомагаючи приймати ефективні економічні рішення на різних рівнях. Крім того, вона сприяє підвищенню стійкості фінансових систем і розробці ефективних механізмів регулювання економіки, що є особливо важливим у періоди економічної нестабільності. Завдяки цьому фінансова наука сприяє стабільності та передбачуваності економічних процесів.

Однією з основних функцій фінансової науки є розробка теоретичних підходів до управління фінансами. Вона дозволяє оцінювати економічні ризики, прогнозувати фінансові тенденції та розробляти стратегії залучення інвестицій. Завдяки їй можна запобігати фінансовим кризам і підтримувати стабільність економічної системи. Крім того, фінансова наука забезпечує ефективне використання державного бюджету, що сприяє реалізації соціальних програм і розвитку інфраструктури. Податкова політика, бюджетне планування та ефективне управління державним боргом є важливими складовими, які розробляються на основі фінансових досліджень.

Фінансова наука також відіграє важливу роль у бізнесі, допомагаючи підприємствам оптимізувати фінансові потоки, залучати інвестиції та управляти ризиками. Це сприяє зростанню економіки в цілому, створенню нових робочих місць і підвищенню конкурентоспроможності компаній. Крім того, розвиток фінансових технологій, таких як цифрові платежі, криптовалюти та автоматизовані фінансові системи, є результатом наукових досліджень у галузі фінансів, що суттєво впливає на сучасну економіку. Важливим аспектом є також впровадження інноваційних фінансових інструментів, які дозволяють більш ефективно використовувати капітал та сприяють зростанню міжнародних фінансових відносин.

Таким чином, фінансова наука є важливим чинником економічної стабільності, соціального добробуту та стійкого розвитку суспільства. Її значення постійно зростає у світі, що динамічно змінюється, і вона відіграє вирішальну роль у формуванні майбутнього економіки та фінансових систем. Саме завдяки фінансовій науці можливе створення ефективних механізмів управління економічними процесами, що дозволяє суспільству адаптуватися до нових викликів та забезпечувати стабільний розвиток у довгостроковій перспективі [1].

Підсумовуючи вищенаведене, можна впевнено стверджувати, що фінансова наука є не просто складовою економічного знання, а ключовим чинником, що формує архітектуру сучасної економіки та суспільного розвитку. Вона забезпечує основу для розробки та реалізації фінансової політики, яка враховує як національні, так і глобальні тенденції. Її значення полягає у формуванні стійких бюджетів, прозорих податкових систем, ефективного управління державним боргом і активами, а також у створенні умов для фінансової безпеки країни.

Фінансова наука виконує низку життєво важливих функцій: вона дає змогу формувати ефективні механізми фінансування освіти, медицини, оборони та інших ключових сфер життєдіяльності держави. Водночас вона сприяє розвитку малого та середнього бізнесу, інноваційного підприємництва, стимулює інвестиційну активність та забезпечує конкурентоспроможність на світових ринках. Усе це створює підґрунтя для економічного зростання та підвищення рівня життя населення.

Особливу увагу слід приділяти зростанню рівня фінансової грамотності серед громадян, оскільки лише освічене суспільство здатне відповідально приймати фінансові рішення, раціонально використовувати ресурси та уникати боргової залежності. Крім того, сучасна фінансова наука повинна адаптуватися до викликів цифрової трансформації, зокрема до розвитку криптовалют, фінтех-інновацій, діджиталізації банківських та страхових послуг.

Не менш важливою є і роль фінансової науки у забезпеченні соціальної справедливості. Саме вона дає можливість формувати політику перерозподілу доходів, зменшення нерівності, забезпечення гідного рівня життя для всіх верств населення. Завдяки чіткому фінансовому плануванню можливо реалізовувати масштабні соціальні програми, підтримувати пенсійну та медичну системи, забезпечувати фінансування освіти та науки.

Отже, фінансова наука — це не лише інструмент розрахунків та аналітики, а справжній інтелектуальний компас, який визначає напрямок руху економіки та суспільства. В умовах глобальних викликів, економічних криз та технологічних змін саме фінансова наука має стати тим фундаментом, на якому будуватиметься економічна стійкість, добробут громадян та стратегічна безпека держави.

Використані джерела:

1. Головка О. М. Макроекономічні аспекти фінансової науки / О. М. Головка. – Львів : Економічний вісник, 2020. – 312 с.

ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ: ВИКЛИКИ ТА НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Биченко П.В. студ. 2 курсу спец. «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник: к.е.н., доцент Рибіна Л.О.
Сумський НАУ

Після завершення активної фази війни перед Україною постає надзвичайно складне завдання – забезпечити ефективне відновлення економіки, інфраструктури та соціальної сфери. У цьому процесі ключову роль відіграє фінансова система, яка виступає основним механізмом акумулювання та розподілу фінансових ресурсів, підтримки макроекономічної стабільності, стимулювання інвестицій і кредитування. Водночас, національна фінансова система зазнала значних потрясінь унаслідок повномасштабної агресії, що вимагає її глибокої трансформації відповідно до нових умов. [2, с. 25].

Серед основних викликів варто виділити суттєвий дефіцит державного бюджету, залежність від зовнішніх джерел фінансування, інфляційний тиск та обмеження на валютному ринку. Особливо гостро стоїть проблема зростання державного боргу та обмежених можливостей для внутрішнього інвестування. Банківський сектор також потребує підтримки: значна частка непрацюючих кредитів, скорочення обсягів кредитування бізнесу та населення, зниження довіри до фінансових інституцій суттєво знижують його потенціал у процесі відбудови. [3, с.48-49.].

Ефективне відновлення потребує не лише фінансової допомоги ззовні, а й переосмислення внутрішньої фінансової політики. Необхідною є бюджетна реформа, спрямована на підвищення прозорості, детінізацію доходів та ефективне використання коштів. Успішна трансформація фінансової системи передбачає також розвиток внутрішнього ринку капіталу, активізацію залучення заощаджень населення та інвесторів у державні облігації, запровадження нових інструментів фінансування відбудови. Важливою є цифровізація фінансових послуг, яка дозволить підвищити ефективність і прозорість руху коштів, особливо за участі міжнародних донорів. Розвиток публічно-приватного партнерства, застосування ESG-підходів до фінансування та інтеграція у фінансовий простір ЄС є також стратегічно важливими напрямками трансформації. [1].

Додатково, варто розглянути міжнародний досвід післявоєнного відновлення економік, зокрема приклади Німеччини після Другої світової війни та Балканських країн після конфліктів 1990-х років. Успішні кейси показують, що ключову роль відіграють структурні реформи, залучення міжнародних фінансових організацій, стимулювання малого та середнього бізнесу через доступне кредитування та створення сприятливого інвестиційного клімату. Зокрема, програми МВФ, Світового банку та Європейського банку реконструкції та розвитку можуть стати основою для фінансування інфраструктурних проєктів та стимулювання економічного зростання України. [4].

Також важливою складовою фінансової стратегії є стимулювання інноваційного розвитку та технологічної модернізації економіки. Україна має значний потенціал у сфері ІТ, агробізнесу та відновлюваної енергетики, що може стати додатковим джерелом доходів та створення нових робочих місць. Підтримка технологічних стартапів, спрощення доступу до фінансування та створення податкових стимулів для підприємців можуть сприяти швидкому економічному зростанню та фінансовій стабільності країни. [5, с. 34.].

Таким чином, фінансова система України повинна еволюціонувати з урахуванням повоєнних викликів та перспектив сталого розвитку. Її оновлення має базуватися на інституційній спроможності, прозорості, інноваційності та тісній співпраці з міжнародними партнерами. Саме ефективна та адаптивна фінансова система стане запорукою успішної відбудови України та її інтеграції у глобальну економіку.

Список використаної літератури:

1. Національний банк України. 2023 рік. Звіт про фінансову стабільність. URL <https://bank.gov.ua> (дата звернення 31.03.2025)
2. Бондар, І. Ю., Ткаченко, Н. С. Фінансова політика України в умовах війни та післявоєнного відновлення. *Економіка і держава*, 2022. №10, с. 23–28.
3. Школьник, І. О., Кізима, Т. О. Фінансові аспекти відновлення економіки в посткризовий період. *Фінанси України*, 2021. №5, с. 45–52.
4. Міжнародний валютний фонд (МВФ). (2022). Фінансові механізми стабілізації економіки у кризових умовах. URL <https://imf.org>.
5. Кравченко, О. В. Інноваційний розвиток та цифровізація фінансового сектору України. *Фінанси і кредит*, 2023 №7, с. 30–36.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Гаркуша Т. Г., студ. 2 курсу ФБС
Науковий керівник: Пугач Ю.В., доктор філософії
Сумський НАУ

Фінансова стійкість територіальних громад є ключовим елементом економічної стабільності України, особливо в умовах кризових явищ, таких як воєнний стан. В таких складних умовах громади змушені адаптувати свої фінансові стратегії, проявляючи гнучкість у плануванні доходів та витрат. Питання формування та виконання місцевих бюджетів набувають особливої актуальності в контексті сучасних викликів.

Одним із важливих аспектів забезпечення фінансової стійкості є аналіз та вдосконалення методів оцінки фінансової спроможності територіальних громад. Традиційний аналіз часто базується на ключових аспектах бюджетної політики держави. Однак, важливим є врахування сприйняття громадськістю бюджетної політики, ефективності розподілу коштів та рівня задоволеності фінансовими рішеннями місцевої влади. Адже громади знаходяться в різних економічних та безпекових умовах, мають різні пріоритети у культурній, освітній та соціальній сферах. Тому врахування думки мешканців є надзвичайно важливим.

З метою підвищення ефективності управління фінансами громад пропонується комплексний підхід, що включає використання соціологічного інструментарію. Нами вбачається використання двох напрямків застосування результатів дослідження громадської думки: теоретично-прикладний та комунікаційно-практичний.

Теоретично-прикладний напрямок передбачає використання соціологічних досліджень для коригування вагових коефіцієнтів при розрахунку інтегрального показника фінансової спроможності громад. Це дозволяє оцінити ключові вразливості бюджетного процесу та визначити пріоритети для фінансової стратегії. Актуальність аналізу фінансового забезпечення місцевих бюджетів зумовлена необхідністю підвищення їхньої стійкості в умовах зовнішніх викликів. Інтегральний показник фінансового забезпечення, що формується на основі ключових бюджетних коефіцієнтів, є перспективним інструментом оцінки фінансового стану громад. Важливим є можливість коригування вагових коефіцієнтів відповідно до конкретних викликів та стратегічних цілей розвитку громади. Наприклад, у воєнний час пріоритет може надаватися безпековим видаткам, а в мирний – економічному розвитку та соціальному забезпеченню. Динамічне коригування вагових коефіцієнтів дозволяє не лише оцінити поточний стан, але й формувати стратегічні рішення щодо оптимізації місцевих бюджетів.

Комунікаційно-практичний напрямок спрямований на забезпечення прозорого та ефективного бюджетного процесу шляхом врахування думки мешканців та розробки конкретних рекомендацій. Відсутність ефективної комунікації між владою та громадськістю може призводити до нерівномірного розподілу ресурсів, соціальної напруги та зниження довіри. Результати соціологічних досліджень дозволяють визначити основні проблеми, що хвилюють мешканців, виявити диспропорції та оцінити відповідність видатків очікуванням громадян, запропонувати рішення для підвищення прозорості та ефективності бюджетного процесу. На основі цих даних можна формувати альтернативні бюджетні сценарії та запроваджувати партисипативний бюджет.

Конкретні пропозиції, що можуть бути розроблені на основі отриманих даних, включають:

- Збільшення прозорості бюджету через публічні звіти, онлайн-ресурси та відкриті дані;
- Розширення механізмів громадської участі через обговорення бюджетних рішень на місцевих слуханнях та консультаціях;
- Запровадження громадського контролю за витратами через спеціалізовані комітети або незалежний аудит;
- Оцінка ефективності витрат через аналіз фактичних результатів бюджетних програм.

Фінансова забезпеченість місцевих бюджетів є комплексною проблемою, що потребує стратегічного підходу та впровадження сучасних інструментів управління. Запропонований комплексний підхід, що поєднує аналіз фінансових показників з урахуванням громадської думки, є важливим кроком на шляху до розробки ефективних стратегій оптимізації місцевих бюджетів. Подальше вдосконалення методів оцінки фінансової спроможності, розвиток фінансової грамотності та залучення альтернативних джерел фінансування є важливими складовими забезпечення сталого розвитку територіальних громад.

Список використаних джерел:

1. Фурик І.І. Особливості формування та виконання місцевих бюджетів України в умовах війни. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. 2024. №1(63). С. 143-148. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/>
2. Бондарчук М., Волошин О., Вівчар О., Джурик Х. Розвиток методології оцінювання фінансових надходжень у територіальних громадах. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. Вип. 4(45). С. 114–122. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.45.2022.3820>

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ НА ГЛОБАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ

Горлач Ю.В., студ. 1 ст курсу ФЕІМ
Науковий керівник: професор Геєнко М.М.
Сумський НАУ

Дослідження впливу цифрових валют на глобальну економіку спрямоване на вивчення їхнього внеску даних інновацій у трансформацію фінансових систем та міжнародної торгівлі. Воно охоплює потенціал для зниження транзакційних витрат, розширення доступу до фінансових послуг і сприяння економічному зростанню. Також, дослідження прагне ідентифікувати ризики, зокрема вплив на монетарну політику та можливі загрози стабільності фінансових ринків.

Значущість аналізу впливу цифрових валют на світову економіку зумовлена їх швидкою адаптацією до існуючих фінансових систем. Вони радикально трансформують усталені схеми платежів, сприяючи розвитку децентралізованих фінансових механізмів, а також переосмислюють моделі міжнародної торгівлі та інвестицій. Умови регулювання, нестабільність цін та технологічні інновації створюють як можливості, так і загрози для стабільності економічних систем, що робить тему особливо важливою для сучасних досліджень. Розуміння цих процесів необхідне для розробки ефективних стратегій інтеграції цифрових валют у глобальну економіку.

Вплив цифрових валют на світову економіку супроводжується рядом викликів, які потребують уважного дослідження та адаптації до вже існуючих фінансових систем. Одним із ключових завдань є створення ефективної нормативно-правової бази, адже відсутність уніфікованих стандартів утруднює впровадження інновацій в традиційні механізми фінансування. Також суттєва нестабільність цифрових валют разом із пов'язаними кіберризиками ставить під загрозу стабільність міжнародних ринків. До того ж, зрушення у глобальних інвестиційних потоках та зміни в міжнародній торгівлі відкривають дискусії щодо довгострокових економічних наслідків їх використання.

Цифрові валюти набувають значного впливу на глобальну економіку, сприяючи розвитку сучасних фінансових технологій, таких як блокчейн, який забезпечує прозорість і безпечність фінансових операцій. Їх використання дозволяє значно знизити витрати на міжнародні перекази, що особливо важливо для країн з високими комісійними зборами. Однак впровадження цифрових валют стикається з деякими викликами, серед яких є, створення єдиних регуляторних стандартів, необхідних для їх інтеграції в існуючі фінансові системи. Крім того, кіберризики, пов'язані із цифровими валютами, підвищують небезпеку хакерських атак та шахрайства, ставлячи під загрозу безпеку міжнародних ринків. Нестабільність курсу цифрових валют також може впливати на стабільність глобальних ринків. Разом із цим, цифрові валюти стимулюють фінансову інклюзію, надаючи доступ до фінансових послуг мільйонам людей, які раніше були виключені з банківської системи, особливо в економічно нерозвинених регіонах.

Цифрові валюти сприяють підвищенню рівня фінансової доступності, відкриваючи можливість отримання фінансових послуг для більшої частини людей, які раніше залишалися поза банківською системою, особливо в менш розвинених регіонах. Їх впровадження також може змінити підходи до монетарної політики, пропонуючи нові механізми контролю та управління економічними процесами. Зростаюча популярність цифрових валют стимулює уряди розробляти власні централізовані цифрові валюти (CBDC), що здатні впливати на способи емісії грошей і функції центральних банків. Таким чином, цифрові валюти стають важливим рушієм змін у сучасній економіці, викликаючи активні дискусії щодо їхніх довгострокових наслідків.

Вплив цифрових валют на глобальну економіку свідчить про їхній потенціал трансформувати традиційні фінансові системи шляхом зниження транзакційних витрат, децентралізації процесів та розширення доступу до фінансових послуг. Їх швидка інтеграція піднімає нагальні питання щодо встановлення єдиних нормативно-правових рамок, адже відсутність уніфікованих стандартів створює середовище для високої волатильності ринку та кіберризиків, що можуть негативно вплинути на стабільність світової економіки. Крім того, цифрові валюти спричиняють суттєві зміни у структурі міжнародної торгівлі та глобальних інвестиційних потоків, відкриваючи перспективи для економічного зростання, але одночасно вимагаючи ретельного аналізу довгострокових наслідків їх впровадження. Це підкреслює важливість розробки стратегічних підходів до регуляції та управління ризиками, які забезпечать збалансований розвиток фінансової системи в умовах динамічних ринкових змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Криптоэкономика: Влияние на Свободную Экономическую и Будущее Финансы. URL: <https://cryptaza.com.ua/kriptoekonomika-i-ii-vpliv-na-svitovu-ekonomiku/> (дата звернення: 31.03.2025)
2. Як криптовалюти трансформують світову економіку: вплив цифрових валют на фінансову систему та економічний ландшафт. URL: <https://ukrfintech.com.ua/yak-kriptovalyuti-zminyuyut-svitovu-ekonomiku/> (дата звернення: 31.03.2025)

ЕКОЛОГІЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

Ждек В.М., аспірант 3 курсу

Науковий керівник: д.е.н., проф. В.А. Борисова

Сумський НАУ

Екологічне страхування, як інструмент мінімізації фінансових наслідків антропогенного впливу на довкілля, набуває критичної ваги для України в контексті безпрецедентних екологічних викликів, спричинених повномасштабною російською агресією. Розбудова дієвої системи такого страхування є не просто бажаною, а стає стратегічною необхідністю для забезпечення екологічної безпеки та сталого повоєнного відновлення. Військові дії завдали колосальної шкоди довкіллю через руйнацію промислових об'єктів, забруднення територій вибухонебезпечними предметами та хімічними речовинами, пошкодження екосистем, особливо у прикордонних регіонах, що актуалізує питання фінансової відповідальності та пошуку механізмів компенсації [1].

Навіть до 2022 року Україна мала значні екологічні проблеми, пов'язані зі зношеністю інфраструктури та промисловими аваріями, що формувало певний запит на екологічне страхування. Однак війна кардинально змінила ризик-ландшафт, додавши масштабні руйнування та забруднення, пов'язані безпосередньо з бойовими діями. Це вимагає переосмислення підходів до страхування, зокрема необхідності врахування військових ризиків, що є складним завданням для класичного страхового ринку. Водночас, євроінтеграційні прагнення України та зобов'язання в рамках Європейського зеленого курсу створюють політичне підґрунтя для розвитку екологічного страхування як частини ширшої стратегії сталого розвитку та декарбонізації.

Попри наявність певних законодавчих актів, що регулюють відповідальність за екологічну шкоду, фундаментальною проблемою залишається відсутність комплексного Закону «Про екологічне страхування». Ця прогалина створює правову невизначеність, гальмує розвиток ринку та не дозволяє чітко визначити обов'язковість чи добровільність страхування для різних категорій ризиків [2]. Додатковими викликами є недостатній розвиток самого страхового ринку України, низький рівень довіри до страхових компаній та їх обмежена фінансова спроможність покривати катастрофічні екологічні збитки, особливо воєнного походження.

Серйозні методологічні труднощі виникають при оцінці екологічних ризиків та визначенні розміру збитків, особливо в умовах війни, коли доступ до уражених територій обмежений, а наслідки (наприклад, забруднення ґрунтів та вод вибуховими речовинами) мають довготривалий характер. Традиційні актуарні розрахунки потребують адаптації до нових реалій. Страхування військових ризиків, особливо в прикордонних зонах, потребує нестандартних рішень, можливо, із залученням державних гарантій чи створенням спеціальних фондів. Економічні труднощі воєнного часу та низька екологічна свідомість також обмежують попит на страхові продукти.

Для ефективного розвитку екологічного страхування необхідні системні кроки. Першочерговим є ухвалення згаданого профільного закону, який би чітко визначив правила гри, механізми компенсації та врахував міжнародний досвід і позицію бізнесу. Необхідно розробити спеціальні механізми для страхування воєнних екологічних ризиків, можливо, за моделлю державно-приватного партнерства або з міжнародною підтримкою. Важливо стимулювати добровільне страхування через податкові інструменти та інформаційні кампанії, підвищуючи обізнаність про його переваги [3].

Удосконалення потребує методологія оцінки ризиків та збитків, із залученням міжнародних експертів та сучасних технологій моніторингу. Підвищення фінансової стійкості страхових компаній та посилення нагляду за їх діяльністю є запорукою дієвості системи. Активізація міжнародної співпраці дозволить залучити досвід та потенційні інвестиції. Питання екологічного страхування має стати невід'ємною частиною планів повоєнного відновлення України, орієнтованих на "зелені" технології та сталий розвиток.

Таким чином, формування ефективної системи екологічного страхування є ключовим завданням для України, ускладненим наслідками війни. Це вимагає комплексного законодавчого врегулювання, розробки нових методологій та страхових продуктів, адаптованих до воєнних реалій, зміцнення страхового ринку та підвищення екологічної свідомості. Успіх можливий лише за умови спільних зусиль держави, бізнесу, науковців та суспільства.

Список використаних джерел:

1. Король С. Екологічне страхування: виклики сьогодення і стратегічні орієнтири розвитку. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 2. С. 118-124. DOI: 10.35774/econa2022.02.118
2. Криворучкіна О. Екологічне страхування: світовий досвід та перспективи в Україні. Interfax-Україна інформаційне агентство. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/740691.html> (дата звернення: 10.03.2025).
3. Malinowska K. Prevention in Environmental Insurance. *AIDA Europe Research Series on Insurance Law and Regulation*. Springer. 2024. №9. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-47602-0_9

КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Капінус Д.О., студ. 1 с.т. курсу ФЕІМ, спец. ФБС
Науковий керівник: к.е.н., доцент Конєва І.І.
Сумський НАУ

Ринок нерухомості України зазнає значних трансформацій під впливом комплексу факторів, що включають військові дії, економічну нестабільність та політичні зміни. Збройний конфлікт спричинив суттєві виклики для будівельної галузі, зумовивши корекцію попиту на житло як у сегменті купівлі, так і в оренді.

Воєнні дії в Україні спричинили значні деформації на ринку нерухомості, виявивши як нові виклики, так і потенційні можливості. Інтенсивність бойових дій зумовила масштабні міграційні процеси, що призвело до гетерогенного розподілу попиту на житло. Масштабна деструкція об'єктів нерухомості спричинила вимушену внутрішню міграцію близько 5 мільйонів громадян, що призвело до їх депривації житла. Додатково, близько 6 мільйонів осіб емігрували за межі країни, характеризуючись невизначеністю щодо їхньої потенційної репатріації.

Аналіз ринку первинної нерухомості в Україні виявляє виражену регіональну диференціацію цінових показників. У західних областях, зокрема Львівській та Закарпатській, спостерігається суттєве зростання вартості квадратного метра житла. Ця тенденція зумовлена підвищенням попитом, що виник внаслідок масштабних міграційних процесів з регіонів, які зазнали інтенсивних бойових дій.

Аналіз динаміки цін на первинному ринку нерухомості в центральних регіонах України виявляє тенденцію до помірного зростання. Ця динаміка зумовлена відносною стабілізацією економічної ситуації та попиту. У східних регіонах України спостерігається тенденція до дефляції цін на первинному ринку нерухомості або їх повна стагнація. Ця ситуація зумовлена низкою факторів, серед яких ключовими є відсутність попиту та припинення реалізації будівельних проєктів.

Аналіз вторинного ринку нерухомості виявляє потенційну тенденцію до зниження цін. Цей феномен обумовлений, зокрема, міграційними процесами, спричиненими зовнішніми факторами, що призводять до перманентної зміни місця проживання частини населення України.

Ринок орендного житла в Україні зазнав значних трансформацій внаслідок збройного конфлікту. Масштабні внутрішні міграційні процеси, зумовлені бойовими діями, спричинили суттєві зміни в структурі попиту та пропозиції на ринку оренди. Аналіз динаміки цін на ринку нерухомості в західних регіонах України, зокрема у Львові, Івано-Франківську та Ужгороді, виявляє тенденцію до значного зростання. Зафіксовано збільшення вартості нерухомості на 50-100%, хоча в останні періоди спостерігається тенденція до поступової стабілізації. Водночас, у регіонах, що зазнали інтенсивних бойових дій, ринок орендного житла перебуває у стані практично повної стагнації.

У довгостроковій перспективі динаміка попиту на орендне житло в Україні визначатиметься двома ключовими факторами: процесом відновлення регіонів, що постраждали від бойових дій, та макроекономічною стабільністю держави. Міграційні процеси, спричинені збройним конфліктом, зумовили значні деформації регіонального ринку нерухомості в Україні. Західні регіони, які прийняли значну кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО), зазнали стрімкого зростання попиту на житлові одиниці як у сегменті купівлі, так і в оренді.

Трансформація економічного ландшафту України внаслідок збройного конфлікту зумовила формування нових регіональних центрів економічної активності. Західні регіони, зокрема Львів та Івано-Франківськ, набули статусу ключових локацій для розвитку інфраструктурних проєктів, що характеризуються високою інвестиційною привабливістю.

Аналіз ринку нерухомості в Києві та інших центральних містах України виявляє неоднорідну динаміку, що характеризується відносною стабільністю, але з певними нюансами. Попри відносну стабільність у центральних регіонах, ринок нерухомості залишається неоднорідним, що зумовлено різними факторами, включаючи безпекову ситуацію, економічну активність та міграційні процеси.

У східних та південних регіонах України, що зазнали значних руйнувань внаслідок бойових дій, ринок нерухомості фактично паралізований. Проте, в постконфліктний період, ці території можуть стати ключовими локаціями для відновлення та залучення інвестицій у реконструкцію житлового фонду.

Збройний конфлікт в Україні спричинив фундаментальні зміни на ринку нерухомості, які, згідно з прогнозами, зберігатимуть актуальність до 2025 року. Регіональна диференціація ринку, зумовлена внутрішньою міграцією, виявила значне зростання попиту на житло в західних та центральних регіонах, що, своєю чергою, спричинило підвищення цін та відкрило нові інвестиційні можливості. На противагу цьому, ринок нерухомості в східних та південних регіонах, що зазнали інтенсивних бойових дій, характеризується практично повною стагнацією.

Ринок нерухомості в Україні в умовах повномасштабного воєнного конфлікту демонструє високу адаптивність та здатність до трансформації під впливом динамічних факторів. Сектор житлової нерухомості характеризується неоднорідною динамікою. Війна докорінно змінила структуру цільової аудиторії покупців нерухомості. Інвестори, бізнесмени, спеціалісти з високим доходом поступилися військовослужбовцям, правоохоронцям, вимушено переміщеним українцям.

ЕКОНОМІЧНИЙ ЕФЕКТ ІНВЕСТИВАННЯ В ГЕНЕТИКУ МОЛОЧНОГО СТАДА

Клименко М.М., аспірант, кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Науковий керівник: професор Борисова В.А.
Сумський НАУ

Молочне скотарство є однією з ключових галузей сільського господарства, що забезпечує населення продуктами харчування першої необхідності. В останні роки спостерігається скорочення кількості корів як у населення, так і у підприємств. За статистичними даними загальна кількість корів господарств усіх категорій на початок 2023 року скоротилася на 12,38% у порівнянні з початком 2022 року, а на початок 2024 року кількість корів скоротилася ще на 6,65% [1]. Тенденція скорочення поголів'я зберігається і надалі. Основними причинами цього є низька продуктивність тварин, що не забезпечує навіть мінімально-допустимим рівнем рентабельності, недостатній рівень технологічного забезпечення ферм та обмеженість інвестицій у галузь.

Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) та/або досягається соціальний та екологічний ефект [2]. Виходячи з даного твердження покращення генетичного потенціалу стада є інвестицією, а враховуючи тривалість процесу – стратегічною інвестицією. Це пояснюється економічними вигодами:

1. Найбільший економічний ефект досягається за рахунок збільшення продуктивності тварин. Високопродуктивні корови будуть давати більше молока при тих самих умовах утримання та годівлі. Це дає можливість збільшити обсяги виробництва молока без додаткових витрат, а отже збільшити прибутки підприємства.

2. Тварини з кращим генетичним потенціалом можуть мати кращий вміст жиру та білка у молоці. Сьогодні ціна на молоко формується виходячи з даних показників, отже підвищення вмісту жиру та білка в молоці сприяє підвищенню ціни на молочну сировину і збільшення доходу підприємства.

3. Корови з гарним генетичним потенціалом мають вищу ефективність використання корму, що дозволяє зменшити витрати на годівлю при збереженні продуктивності корів. За рахунок цього значно зменшується собівартість виробництва молока і, відповідно, збільшується рентабельність.

4. Зниження витрат пов'язаних з ветеринарним обслуговуванням тварин. Генетично вдосконалені тварини мають вищий рівень імунітету та кращу стійкість до хвороб, що, в свою чергу, знижує витрати на ветеринарні препарати та збільшує товарність молока за рахунок зниження захворювань на мастит.

5. Покращення генетичного потенціалу стада сприяє зниженню частоти вибракування тварин. Цей економічний ефект можемо розглядати у декількох напрямках. Перший – розширення ферми, яке буде потребувати меншої кількості придбаних корів для запуску. Другий – створення нового продукту, а саме реалізації нетелів, що дозволить збільшити прибуток підприємства.

Початкові витрати для покращення генетичного потенціалу можуть виявитися значними, проте інвестування в генетику – це стратегічний підхід, який приносить фінансові вигоди в майбутньому. Підприємство матиме можливість збільшити обсяги виробництва якісного молока без додаткових інвестицій у будівництво чи реконструкцію ферм, оновлення обладнання, тощо і, як результат, максимізувати свої прибутки.

У сучасному тваринництві одним із ключових чинників підвищення продуктивності та рентабельності молочного скотарства є вдосконалення генетичного потенціалу поголів'я. Інвестування в генетику молочного стада не лише сприяє збільшенню надоїв, покращенню якості молока, а й має потужний довгостроковий економічний ефект. Дослідження показують, що інвестиції в генетику молочного стада мають коефіцієнт окупності (ROI) від 1:3 до 1:6 залежно від умов господарства. Це означає, що кожна вкладена гривня може приносити до 6 гривень прибутку у довгостроковій перспективі.

Генетичний потенціал корови визначає межу її молочної продуктивності, стійкості до хвороб, репродуктивні якості, тривалість життя та адаптивність до умов утримання. Завдяки застосуванню сучасних біотехнологій, зокрема штучного осіменіння, геномної селекції та імпорту сперми високопродуктивних бугаїв, фермери можуть формувати стадо з бажаними характеристиками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна служба статистики України. Офіційна статистика України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 03.04.2025).
2. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII: станом на 10.10.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 03.04.2025).

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Конєв Р.Ю., аспірант, кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Науковий керівник: доцент Лукаш С.М.
Сумський НАУ

Одним з ключових елементів реального сектора економіки України є сільськогосподарська галузь. Сама ця галузь забезпечує продовольчу безпеку, що є основою функціонування будь-якої країни. Проте умови в яких доводиться працювати підприємствам даної галузі протягом останніх років погіршуються. Окрім військових дій, які відбуваються в Україні внаслідок широкомасштабної агресії Російської федерації також до негативних факторів можна додати і зміну клімату, що провокує часті засухи по всій країні, зміну державної фінансової політики, що приносить певну невизначеність у функціонуванні будь-якого підприємства, відсутність ефективної державної підтримки, і нерозвинена транспортна інфраструктура та багато іншого. Подолання всіх цих проблем матиме позитивний вплив не лише на сільськогосподарську галузь. Все це буде сприяти зростанню ВВП, збільшенню валютних надходжень від експорту, зменшенню безробіття в сільській місцевості, розвитку суміжних галузей та інше.

Оскільки Україна з 2022 року має офіційний статус кандидата на вступ до Європейського Союзу, на неї поширюються загальноєвропейські підходи до регулювання економічних відносин у сільському господарстві. Успішна євроінтеграція держави значною мірою залежить від реформування аграрного сектора, підвищення ефективності механізмів реалізації потенціалу фермерських господарств та їх відповідності принципам сталого розвитку сільських територій. Для досягнення цих цілей необхідно узгоджувати реформи із вимогами Спільної аграрної політики ЄС та ініціативами Зеленого курсу. Цей комплекс заходів спрямований на зміцнення продовольчої безпеки, відновлення природних ресурсів, підтримку біорізноманіття, скорочення викидів парникових газів та оптимізацію використання агрохімікатів. Важливим аспектом є також екологізація виробничих процесів та підвищення ефективності сільськогосподарських підприємств. Враховуючи стратегічне завдання відновлення економіки в післявоєнний період, ключову роль у реалізації цих реформ відіграють фермерські господарства. Їх підтримка та адаптація до європейських стандартів сприятиме розвитку сталого сільського господарства та зміцненню економічної стійкості України.

На сьогоднішній день фінансування аграрного сектора України суттєво поступається рівню бюджетних можливостей країн ЄС. Водночас сучасні виклики значно ускладнили забезпечення галузі необхідними фінансовими ресурсами. Втрата фінансової стійкості безпосередньо впливає на конкурентоспроможність як аграрного сектору, так і національної економіки загалом. Розв'язання цієї нагальної проблеми, особливо у контексті впровадження програм сталого розвитку, можливе шляхом застосування сучасних фінансових інструментів, адаптованих до українських реалій. Серед перспективних механізмів можна виділити кредитування, відкриття кредитних ліній, отримання позик, грантову підтримку, державні субсидії та субвенції. Використання цих інструментів сприятиме фінансовій стабільності аграрного сектора та підвищенню його конкурентних позицій у міжнародному середовищі.

Уряд України визнає важливість підтримки малих сільськогосподарських підприємств і наголошує на необхідності розширення державного фінансування для їх розвитку. Втім, повністю вирішити це питання виключно за рахунок бюджетних коштів держава не може через низку обмежень та економічних викликів. В умовах глобалізації підвищення конкурентоспроможності підприємства це в першу чергу питання виживання, а вже потім отримання максимального прибутку. Відновлення аграрного сектора на сучасних засадах може стати рушієм значної активізації розвитку суміжних секторів економіки. Очевидно, що забезпечення сталого розвитку сільського господарства та сільських територій у межах глобальних стратегій майбутнього потребує відповідного фінансування і займає ключове місце в управлінських механізмах європейського економічного простору. Враховуючи складні економічні умови в Україні, зокрема в аграрному секторі, актуальним стає застосування нестандартних підходів до фінансової підтримки. Джерелами такого фінансування можуть бути як державні ресурси, так і кошти, залучені в межах приватно-державного партнерства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шпикуляк, О., Ксенофонтова, К. (2024). ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК БІЗНЕС-ЕКОСИСТЕМИ «ЗЕЛЕНОГО» ФЕРМЕРСТВА ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ. *Економіка та суспільство*, (64). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-163>
2. Павлова, Г., Волчанська, Л., & Ковальов, Д. (2023). ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В КОНТЕКСТІ ЙОГО ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ. *Економіка та суспільство*, (54). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-44>
3. Степаненко С. В. Фінансова складова інституційного забезпечення сталого розвитку аграрного сектору: вітчизняна та європейська практика. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Випуск 43, 2022р., с. 133-138.

РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Кулініч Н.В., студ. 2 курсу ФЕІМ
Науковий керівник: доц. Самошкіна І.Д.
Сумський НАУ

Розвиток страхового ринку під час дії воєнного стану є важливою темою для вивчення, оскільки війна суттєво впливає на економіку країни, зокрема на фінансовий сектор. Введення воєнного стану в Україні через агресію Росії змінило умови для роботи страхових компаній. Це створило необхідність для страховиків адаптуватися до нових умов, змінити законодавчі та регуляторні підходи, а також з'явилися нові ризики, до яких потрібно підходити з особливою увагою.

Реформи, спрямовані на приведення українського законодавства у відповідність до європейських стандартів та вдосконалення регуляторних механізмів, відкривають нові перспективи для розвитку страхового ринку. У контексті інтеграції України до Європейського Союзу важливо узгоджувати національні норми з європейськими, що є ключовим фактором для забезпечення фінансової стійкості страхових компаній в умовах зростаючої конкуренції та посилених вимог Регулятора(НБУ).

В Україні спостерігається зростаючий попит на медичне страхування, страхування відповідальності та страхові продукти для малого і середнього бізнесу. Окрім того, впровадження цифрових технологій та інновацій у страхуванні відкриває нові можливості для підвищення ефективності та конкурентоспроможності страхових компаній. Одним із ключових завдань для страховиків стало забезпечення доступності та стабільності страхових послуг для населення та бізнесу, навіть в умовах економічної невизначеності та загрози безпеці. Тому дослідження впливу воєнного стану на розвиток страхового ринку і стратегій, що використовують страхові компанії для підтримки своєї діяльності в таких складних умовах є надзвичайно актуальним.

Рівень розвитку страхового ринку визначається на основі кількох груп показників, які поділяються на абсолютні та відносні. Абсолютні показники відображають загальні результати діяльності страхових компаній за певний період, включаючи фінансові та статистичні дані. Вони допомагають оцінити динаміку ринку, фінансову стабільність компаній та їхню конкурентоспроможність. Відносні показники використовуються для аналізу ефективності роботи страховиків у порівнянні з іншими учасниками ринку або середніми галузевими значеннями. Завдяки їм можна порівнювати фінансові результати компаній і визначати ефективність їхніх управлінських стратегій.

Показники ринку страхових послуг формуються під впливом різноманітних факторів, що визначають його розвиток у сучасних умовах. Ці фактори можна розглядати як на мікрорівні, так і на макрорівні. На мікрорівні важливими є конкуренція серед страхових компаній, яка визначає їхню активність на ринку, а також зміни в потребах та запитах клієнтів на страхові продукти, що істотно впливають на формування цінової політики. Важливими чинниками є також маркетингові стратегії, що використовуються для залучення нових клієнтів, а також технологічні інновації, які сприяють модернізації процесів продажу страхових продуктів та обробки заявок.

За даними Національного банку України та інших джерел, страховий ринок країни зазнав значних трансформацій у період з 2021 по 2025 роки. У 2024 році відбулося як зростання окремих показників, так і скорочення кількості страховиків. Загальний обсяг валових страхових премій за дев'ять місяців 2024 року досяг 38,4 млрд грн, що на 12,3% більше, ніж за аналогічний період 2023 року. Премії з ризикового страхування зросли на 12%, до 34,3 млрд грн, а премії зі страхування життя – на 14%, до 4,06 млрд грн. Рівень виплат у ризиковому страхуванні підвищився з 36% до 41%, а у страхуванні життя – з 22% до 24%. Водночас загальний страховий ринок скоротився на 36% у 2024 році через вихід 36 компаній, більшість із яких добровільно виконали свої зобов'язання за страховим портфелем. Станом на початок 2025 року на ринку залишалося 65 страховиків, з яких 10 спеціалізувалися на страхуванні життя. У січні 2025 року кількість учасників небанківського фінансово-страхового ринку України зменшилася з 68 до 65 страховиків. З них 55 компаній працювали в сегменті non-life, а 10 - у сегменті life.

Опитування страховиків свідчить, що лише 5% компаній працюють стабільно, близько 60% стикаються з труднощами, 30% припинили діяльність і частково відновили її, а 10% не змогли відновити операційну діяльність.

За прогнозами експертів, відновлення економіки та інфраструктури після війни займе кілька років. Очікується зміна структури страхового ринку, де ключовими напрямками стануть обов'язкове страхування, банківське страхування, каско та добровільне медичне страхування. Водночас вплив вторинних військових ризиків, зокрема вибухів мін, залишається складним для прогнозування.

Отже у процесі реструктуризації ринку страхування, що включає можливу консолідацію компаній та залучення іноземних інвесторів, можна очікувати підвищення фінансової стійкості галузі, а також значне покращення інвестиційного клімату в цій сфері. Враховуючи значний потенціал відновлення після війни, важливим напрямком стане страхування реконструкційних та інфраструктурних проєктів, а також надання підтримки малому та середньому бізнесу. Це, у свою чергу, стимулюватиме економічне зростання та забезпечить стабільність на національному рівні.

АДАПТАЦІЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ІННОВАЦІЇ

Лебединський Д. О., студ. 2 с.т. курсу ФЕiМ
Науковий керівник: к.е.н., доцент Самошкіна І. Д.
Сумський НАУ

Страховий ринок України, який традиційно виконував роль інструмента економічної стабілізації, зазнав глибоких трансформацій у зв'язку з повномасштабною війною з 2022 року. Війна принесла не лише руйнівні наслідки, але й стала каталізатором інновацій та адаптаційних змін. Нові виклики спонукають як страхові компанії, так і регуляторів шукати альтернативні стратегії для збереження фінансової стійкості та подальшого розвитку ринку. Дослідження зосереджене на аналізі сучасних адаптаційних механізмів, спрямованих на підтримку функціонування страхової системи, зокрема, через впровадження цифрових технологій, розробку спеціалізованих страхових продуктів та інтеграцію міжнародного досвіду.

Під впливом воєнних ризиків відбулися суттєві зміни у структурі попиту на страхові послуги. Зростання попиту на страхування критичної інфраструктури (+65%), автотранспорту з розширеним покриттям (+77%) та кіберзагроз (+90%) свідчить про переорієнтацію клієнтів на захист від сучасних, комплексних ризиків [1]. Проте традиційні сегменти, зокрема майнове страхування на окупованих територіях, зазнали різкого колапсу через нестабільну ситуацію та обмежений доступ до об'єктів страхування.

Страховики зобов'язані балансувати між збереженням фінансової стійкості та виконанням соціальної відповідальності. Зростання резервів на 45% є ознакою того, що компанії активно готуються до можливих майбутніх виплат і збитків. Водночас, запровадження інноваційних продуктів, таких як «Енергозахист» з лімітом до 500 млн грн на об'єкт, дозволяє не тільки компенсувати збитки, але й стимулювати активне управління ризиками, що має значний вплив на стабілізацію економічної ситуації в країні.

Цифрові технології стали однією з головних рушійних сил адаптації страхового ринку [2]. Онлайн-оформлення полісів дозволило скоротити час операцій на 40%, що особливо важливо в умовах обмеженої мобільності та нестабільності. Використання штучного інтелекту для оцінки ризиків сприяє більш точній і швидкій обробці даних, а технології блокчейн забезпечують прозорість та надійність процесу виплат. Проте лише 35% компаній змогли впровадити повноцінні цифрові платформи, що створює певні труднощі у доступності страхових послуг, зокрема, для мешканців сільських регіонів та віддалених населених пунктів.

Сучасна ситуація також висвітлює низку регуляторних проблем. Тимчасові норми Національного банку України, які вводять обмеження на страхове покриття в зонах бойових дій, часто суперечать правам споживачів, змушуючи регуляторів шукати компромісні рішення. Гармонізація національних правил з європейськими стандартами, зокрема, з нормативами Solvency II, є необхідною умовою для забезпечення стабільності та конкурентоспроможності страхового ринку. Крім того, створення державно-приватних фондів перестрахування дозволить мінімізувати ризики та забезпечити більш рівномірний розподіл фінансового навантаження між учасниками ринку. Подолання технологічної нерівності є ще одним викликом, адже без належної інфраструктури цифровізації не всі регіони можуть отримати доступ до сучасних страхових послуг.

Впровадження інноваційних підходів у сфері страхування сприяє не лише покращенню внутрішніх процесів, а й створенню умов для інтеграції з європейським ринком. Залучення міжнародного досвіду, обмін технологіями та впровадження кращих практик дозволяє українським страховикам адаптуватися до нових реалій та зберегти конкурентоспроможність на глобальному ринку. Масштабування інноваційних рішень, таких як цифрові платформи та сучасні методи аналізу ризиків, сприятиме подальшій діджиталізації галузі, що є ключовим чинником економічного відновлення та стабілізації після завершення воєнного конфлікту.

Отже, аналіз трансформації страхового ринку в умовах війни демонструє його надзвичайну гнучкість та здатність адаптуватися до нових викликів. Водночас, отримані результати свідчать про необхідність системних змін, зокрема інтеграції з європейськими стандартами, масштабування інновацій та впровадження соціально орієнтованого регулювання. У довгостроковій перспективі ефективно організована страхова система може стати однією з основ для відновлення економіки, забезпечуючи не лише компенсацію збитків, але й активне управління ризиками, що створює передумови для стабільного економічного зростання та соціального благополуччя.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України (НБУ). Офіційні звіти та статистичні дані щодо динаміки страхових премій, виплат, структурних змін ринку (2022–2024). URL: <https://bank.gov.ua>
2. Hunt, J. (2022). The 6 Best Digital Insurance Companies of 2022. The balance. Retrieved from URL: <https://www.thebalance.com/best-digital-insurance-4160643>.

АНАЛІЗ РИНКУ КАРБОНОВИХ КРЕДИТІВ В УКРАЇНІ ТА РОЛЬ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В ЙОГО РОЗВИТКУ

Маслак Н. Г., доц. каф. Фінансів, банківської справи та страхування, ФЕiМ
Сумський НАУ

Розвиток ринку карбонів кредитів є одним з ключових інструментів реалізації екологічної та кліматичної політики в контексті переходу до сталого розвитку. Карбонів кредити дозволяють монетизувати скорочення або поглинання парникових газів, надаючи фермерам та підприємствам фінансові стимули до впровадження кліматично дружніх технологій. На сьогодні в Україні триває формування нормативно-правової, інституційної та фінансової бази для запуску системи торгівлі викидами (СТВ), пілотний етап якої запланований на 2026 рік.

У сфері сільського господарства потенціал участі в системі карбонів кредитування визначається значними площами орних земель, різноманітністю ґрунтів та можливістю впровадження сталих агротехнологій, зокрема зменшення обробітку ґрунту, використання покривних культур, оптимізації внесення добрив. Для підтримки фермерів вже діють ініціативи, зокрема Carbon Credit Ukraine, Програма адаптації сільського господарства до клімату (ACA Program), а також EOS Data Analytics, яка застосовує супутниковий моніторинг для оцінки вуглецевої секвестрації.

В умовах розвитку добровільного ринку карбонів кредитів в Україні вже є позитивні приклади його функціонування, зокрема продаж карбонів кредитів агропідприємством «Іван Франко» та реалізація проєктів компанією ДТЕК ВДЕ, сертифікованих за міжнародними стандартами. Водночас широке залучення фермерських господарств стримується низкою бар'єрів, серед яких — висока вартість впровадження сталих практик, складність сертифікаційних процедур, недостатній рівень обізнаності та недовіра до механізмів функціонування ринку.

У порівнянні з Польщею, де впроваджено еко-схему CAP із фінансуванням понад 2,7 млрд злотих, та Румунією, яка підтримує консервативне землеробство через програми на кшталт CommodityCarbon, український ринок перебуває на етапі становлення. Водночас досвід Молдови, зокрема реалізація проєктів у сфері централізованого опалення та стратегічне включення сектору LULUCF у національну кліматичну політику, демонструє приклади успішного впровадження подібних інструментів у регіональному контексті.

Для стимулювання участі фермерів у системі карбонів кредитування в Україні розглядається запровадження таких механізмів підтримки:

- державні програми стимулювання сталого агровиробництва;
- надання субсидій та пільгового фінансування для переходу на вуглецеве землеробство;
- спрощення сертифікаційних процедур та впровадження верифікованих національних стандартів;
- створення механізмів доступу малих фермерів до карбонів ринку через кооперативи;
- гармонізація політики з вимогами ЄС для уникнення негативного впливу СВAM на експортну діяльність.

На особливу увагу заслуговує перспектива інтеграції українського ринку карбонів кредитів до європейського. Це є важливим кроком у контексті виконання зобов'язань в межах Угоди про асоціацію з ЄС та Паризької кліматичної угоди. Впровадження прозорих механізмів обліку, звітності та верифікації (MRV-систем), адаптованих до європейських стандартів, дозволить не лише забезпечити довіру інвесторів і покупців карбонів кредитів, але й сприятиме участі України у транскордонних кліматичних угодах. Це особливо важливо в умовах запровадження Механізму прикордонного вуглецевого коригування (СВAM), що стимулюватиме розвиток внутрішнього карбонів регулювання.

Крім того, розвиток карбонів кредитування може стати каталізатором технологічної модернізації аграрного сектору. Використання сучасних цифрових рішень — геоінформаційних систем, моніторингу з дронів, супутникових знімків, блокчейн-технологій для фіксації скорочення викидів — здатне знизити транзакційні витрати фермерів і забезпечити прозорість усіх етапів. Інтеграція стартапів і технологічних платформ в аграрну сферу дозволить підвищити ефективність участі українських господарств у глобальних кліматичних ініціативах та ринку екологічних послуг.

Потенціал розвитку ринку карбонів кредитів в Україні дозволяє не лише сприяти досягненню кліматичних цілей, а й диверсифікувати джерела доходів аграрного сектору, особливо в умовах післявоєнного відновлення. Актуальним прикладом є практика Indigo Carbon у США, яка дозволяє фермерам отримувати до 100 доларів США на гектар за скорочення викидів. Подібні механізми можуть стимулювати впровадження сталих практик в Україні, де, за оцінками ООН, на 2023 рік площа деградованих ґрунтів становила близько 4 млн га і продовжує зростати через наслідки воєнних дій.

Таким чином, розвиток ринку карбонів кредитів в Україні, особливо у сфері сільського господарства, є перспективним інструментом не лише для досягнення кліматичних цілей, а й для забезпечення фінансової, екологічної та технологічної модернізації аграрного сектору.

ПРОБЛЕМИ ТА ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ПРИКОРДОННОГО РЕГІОНУ

Маслак О. М., доц. каф. публічного управління та адміністрування, ФЕiМ
Сумський НАУ

Сільське господарство Сумської області, як прикордонного регіону України, стикається з низкою викликів, які впливають на його розвиток. Серед основних проблем можна виділити: безпекові ризики, гуманітарне розмінування як критична потреба, скорочення посівних площ, нестача кваліфікованих кадрів, економічні труднощі.

Близькість до кордону з російською федерацією створює постійну загрозу для аграріїв. Зокрема, зафіксовані випадки обстрілів сільськогосподарських об'єктів, що призводить до травмування (загибелі) працівників підприємств, пошкодження (знищення) техніки та обладнання. Це змушує аграрні підприємства й фермерів працювати в умовах підвищеного ризику та обмежує доступ до частини земель через мінну небезпеку.

Україна, і Сумська область зокрема, є однією з найбільш замінованих країн у світі. За оцінками ПРООН, понад 174 тис. км² території України, включно з морськими акваторіями, потенційно забруднені вибухонебезпечними предметами, з яких понад 470 тис. гектарів – це сільськогосподарські угіддя. Розміновано і повернуто до користування приблизно 35 тис. км², що еквівалентно площі Бельгії.

Особлива увага при визначенні пріоритетів розмінування надається саме сільгоспземлям. Уряд України запровадив програму 100% компенсації витрат на розмінування для аграрних підприємств та фермерів, які працюють на власній або орендованій землі. На такі цілі у держбюджеті на 2024 рік було закладено 3 млрд грн, а закупівлі послуг проводилися через систему Prozorro.

Створено також алгоритм пріоритезації гуманітарного розмінування, розроблений Мінекономіки спільно з Центром гуманітарного розмінування за підтримки ООН. Він враховує соціальні, економічні, екологічні та безпекові фактори. Однак масштаби задачі вражаючі: за оцінками сертифікованого оператора SHERIFF Demining, для повного розмінування країни за рік потрібно понад 30 млн фахівців, за 10 років – близько 3 млн, а за 100 років – щонайменше 300 тисяч.

Через воєнні дії та евакуацію населення з прикордонних територій, посівні площі в Сумській області зменшилися на 15% порівняно з 2021 роком, досягнувши 1,032 млн га. Це безпосередньо впливає на обсяги виробництва сільськогосподарської продукції.

Мобілізація військовозобов'язаних та евакуація населення мають значний вплив на формування дефіциту працівників у сільському господарстві, зокрема трактористів, комбайнерів та агрономів. Це особливо відчутно для дрібних фермерських господарств, де кожен працівник має значення.

Нестабільна цінова ситуація, зменшення попиту на внутрішньому ринку та зниження платоспроможності населення ускладнюють діяльність аграріїв. Наприклад, у молочному скотарстві спостерігається зменшення поголів'я корів та обсягів виробництва молока, що пов'язано з низькою економічною привабливістю галузі.

Незважаючи на ці виклики, сільське господарство в Сумській області має перспективи для подальшого розвитку завдяки запровадженню прямої та не прямої підтримки.

Перш за все, це стосується державної підтримки агровиробників, які мають землі в межах 5-кілометрової прикордонної зони. Серед основних пропозицій:

1. Надати право агровиробникам – які вже обробляли землі у визначених межах отримувати в оренду державні або комунальні землі без обов'язкового проведення земельних торгів, з метою продовження господарської діяльності та розміщення виробничої інфраструктури.

2. Запровадити спрощену процедуру зміни цільового призначення земельних ділянок (без потреби в розробленні детальної документації із землеустрою), що дозволить оперативно адаптувати земельні ресурси до поточних умов.

3. Впровадити механізми компенсацій сільгоспвиробникам за обмеження у використанні земель: відшкодування витрат на орендну плату за паї, що не використовувались у 2023–2024 рр.; компенсації власникам паїв, які не отримали орендну плату або не мали змоги самостійно обробляти землю.

4. Розглянути можливість відшкодування з державного бюджету втрат, завданих аграрним підприємствам унаслідок знищення техніки, будівель та споруд в зоні активних бойових дій або мінної небезпеки.

З огляду на стратегічну важливість прикордонних регіонів, таких як Сумська область, та високий аграрний потенціал навіть у складних умовах, вкрай важливо передбачити цільову державну підтримку агросектору через податкові пільги, прямі дотації, спрощення земельних процедур і механізми відшкодування втрат. Такі кроки дозволять зберегти та відновити виробництво на критичних територіях та сприятимуть продовольчій безпеці країни. Крім того, з метою покращення перспектив розвитку сільського господарства в Сумській області необхідно поглиблювати міжнародну співпрацю: залучення грантів, участь у міжнародних програмах з розмінування та аграрного розвитку.

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ (FINTECH) ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Міленіна А. В., студ. 2 курсу ФЕiМ
Науковий керівник: доц. Н. Г. Маслак
Сумський НАУ

Сталий розвиток сільського господарства передбачає ведення агровиробництва, яке задовольняє поточні потреби населення без шкоди для здатності майбутніх поколінь забезпечувати себе продовольством. Це вимагає балансування економічної ефективності, екологічної безпеки та соціальної відповідальності аграрних практик. Сталий розвиток сільського господарства неможливий без впровадження інноваційних фінансових рішень, які забезпечують ефективне управління ресурсами, мінімізацію ризиків та адаптацію до змін клімату. У цьому контексті фінансові технології (FinTech) відіграють ключову роль, оскільки сприяють модернізації галузі шляхом створення прозорої, доступної та гнучкої системи фінансування для агровиробників.

Метою дослідження є аналіз сучасних FinTech-рішень, які сприяють сталому розвитку аграрного сектору, з особливим акцентом на потреби фермерських господарств. До основних завдань належать: класифікація фінансових технологій за впливом на агросектор, оцінка ефективності цифрових платформ у залученні зелених інвестицій та виявлення бар'єрів впровадження FinTech в сільськогосподарське виробництво.

До найперспективніших FinTech-рішень належать:

- цифрові банківські сервіси для фермерів. Наприклад, застосунок *AgriBank* у В'єтнамі пропонує фермерам спеціалізовані рахунки з аграрним плануванням, кредитами, що враховують сезонність, а також знижені ставки для екологічних інвестицій (у крапельне зрошення чи енергозберігаюче обладнання).
- мобільні платформи для мікрокредитування, як-от *Tulaa* у Кенії, що дозволяє фермерам отримувати невеликі кредити через мобільний телефон і одночасно купувати насіння, добрива та отримувати поради щодо їх використання.
- аграрні страхові продукти з використанням штучного інтелекту. Прикладом є індійський сервіс *CropIn*, який за допомогою супутникових знімків і AI аналізує стан посівів та прогнозує можливі втрати, автоматично ініціюючи страхові виплати у разі посухи чи повені.
- блокчейн для моніторингу сталого використання ресурсів. Компанія *AgriDigital* в Австралії використовує блокчейн для відстеження руху зерна від поля до споживача, що дозволяє покупцям переконатися у прозорості ланцюга постачання та відповідності стандартам сталості.
- краудфандинг для підтримки місцевих екоініціатив. Українська платформа *GoFundEd*, хоча й переважно освітня, має приклади фінансування сільських шкільних теплиць, які також залучають місцеві громади до екоосвітніх проектів із практичним застосуванням у господарстві.

Ці технології дозволяють оптимізувати фінансові потоки, забезпечити доступ малих господарств до фінансування та сприяють фінансовій інклюзії. Успішне впровадження FinTech у сільське господарство можливе лише за наявності стабільного інтернет-покриття, розвиненої цифрової інфраструктури та належного рівня фінансової обізнаності серед фермерів. Крім технічних чинників, важливими є нормативно-правове регулювання, кібербезпека, доступ до якісної технічної підтримки та розвиток цифрової освіти в сільських регіонах. Соціально-економічний контекст також суттєво впливає на готовність до впровадження FinTech. У країнах з нестабільною економікою або низьким рівнем довіри до фінансових установ населення не завжди готове використовувати новітні інструменти. Тому доцільно створювати пілотні програми, впроваджувати державні стимули для цифровізації та налагоджувати партнерства між аграрним бізнесом і FinTech-компаніями.

Цифрові банківські сервіси повинні бути інтегровані з агроплатформами для автоматизації транзакцій, оперативної видачі кредитів на основі господарських показників та адаптації до сезонності агровиробництва. Мобільне мікрокредитування набуває ще більшого ефекту, якщо поєднується з агрономічними консультаціями через мобільні застосунки.

Аграрне страхування із застосуванням штучного інтелекту потребує доступу до відкритих погодних та агрономічних баз даних, а також взаємодії з державними структурами. ШІ дозволяє точно оцінювати ризики, створювати гнучкі страхові продукти та скорочувати адміністративні витрати. Блокчейн забезпечує прозорість руху ресурсів і є основою для сертифікації продукції та доступу до екологічно чутливих ринків.

Краудфандингові платформи відкривають нові можливості для фінансування локальних ініціатив. Їх розвиток залежить від рівня довіри між донорами і виробниками, прозорості використання коштів та участі громади в реалізації проектів.

Таким чином, FinTech може стати рушієм сталого розвитку сільського господарства, за умови комплексного підходу до впровадження. Подальші дослідження і практичні заходи мають бути спрямовані на адаптацію цифрових фінансових інструментів до потреб аграріїв, розвиток цифрової інфраструктури в регіонах і інтеграцію FinTech у державну політику підтримки сільського господарства.

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ТА БЮДЖЕТУВАННЯ В РАМКАХ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІКОЇСТІ

Омеляненко Д.О., аспірант, кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Науковий керівник: професор Геєнко М.М.
Сумський НАУ

Антикризове управління представляє собою спеціалізоване, систематичне управління, спрямоване на швидке виявлення ознак кризи та формування умов для її вчасного подолання з метою відновлення життєздатності підприємства та запобігання його банкрутству.

Головна мета антикризового управління полягає у передбаченні, вчасному виявленні та ефективному вирішенні проблем, пов'язаних як з об'єктивними циклами економічного розвитку, так і з суб'єктивними факторами на макро- та мікрорівнях.

Стратегічні антикризові заходи включають: аналіз потенціалу підприємства, оцінку виробничих програм, інновацій та доходів; формування концепції оздоровлення фінансової, маркетингової, технічної, управлінської та інвестиційної сфер діяльності; розробку стратегічного плану дій. Бюджетування являє собою процес планування майбутньої діяльності підприємства з оформленням результатів у вигляді системи бюджетів.

Наявність стратегічних планів вимагає прогнозування майбутніх витрат та шляхів їх покриття, тобто створення прогнозних фінансових зведень, які демонструють фінансовий стан підприємства у стратегічній перспективі. Це потребує розробки стратегічних варіантів загальних видатків, виробництва та капіталовкладень, які визначатимуть потреби в ресурсах та орієнтуватимуть керівництво на врахування існуючих обмежень при прийнятті управлінських рішень.

Антикризове управління у взаємодії з бюджетуванням створює потужний інструментарій для ефективного управління активами підприємства, що безпосередньо впливає на забезпечення його фінансової стійкості. Розглянемо ключові аспекти цього взаємозв'язку.

Управління активами підприємства в кризових умовах вимагає особливого підходу, спрямованого на оптимізацію структури активів та підвищення ефективності їх використання. При цьому важливо: провести детальну інвентаризацію та оцінку всіх активів підприємства для виявлення непродуктивних або зайвих активів, які можна реалізувати для покращення ліквідності; оптимізувати співвідношення між необоротними та оборотними активами з метою забезпечення достатньої ліквідності без втрати виробничого потенціалу; впровадити систему моніторингу показників ефективності використання активів (оборотність, рентабельність активів, фондовіддача тощо); розробити механізми прискорення обертання оборотних активів, особливо дебіторської заборгованості та запасів.

Бюджетування відіграє ключову роль у процесі управління активами, забезпечуючи: контроль за формуванням та використанням активів через систему операційних і фінансових бюджетів; планування оптимальної структури активів відповідно до стратегічних цілей підприємства; координацію процесів придбання, використання та реалізації активів.

Встановлення лімітів на інвестиції в різні групи активів; розробку бюджету руху грошових коштів, що сприяє підтриманню необхідного рівня ліквідності.

Для досягнення фінансової стійкості підприємства необхідна синхронізація антикризових заходів та бюджетування в управлінні активами, що передбачає: формування антикризової програми з чітким бюджетним забезпеченням кожного заходу, розробку системи бюджетів з урахуванням антикризових заходів, спрямованих на оптимізацію активів, впровадження гнучкого бюджетування, що дозволяє оперативно реагувати на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища. використання сценарного підходу при розробці бюджетів (оптимістичний, песимістичний та найбільш імовірний сценарій), посилення контролю за виконанням бюджетів та використанням активів через систему ключових показників ефективності

Антикризове управління та бюджетування в рамках управління активами підприємств є ключовими інструментами забезпечення фінансової стійкості в умовах нестабільності економічного середовища. Таким чином, ефективне антикризове управління активами підприємства вимагає системного підходу, що поєднує оперативні заходи з реагування на кризові явища та стратегічні рішення щодо оптимізації структури активів для забезпечення довгострокової фінансової стійкості. Бюджетування виступає не лише як інструмент планування та контролю, але й як механізм координації всіх фінансово-господарських процесів підприємства, забезпечуючи цільове та ефективне використання активів. Інтеграція антикризового управління та бюджетування створює синергетичний ефект, що дозволяє своєчасно виявляти загрози фінансовій стабільності та розробляти адекватні заходи реагування.

Отже, ефективне поєднання антикризового управління та бюджетування в процесі управління активами дозволяє підприємству не лише подолати кризові явища, але й створити основу для стабільного функціонування та розвитку, забезпечуючи тим самим довгострокову фінансову стійкість в умовах мінливого зовнішнього середовища.

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ

Рудявка Є. І., студ. 3 курсу ФЕiМ
Науковий керівник: доц. Н. Г. Маслак
Сумський НАУ

Фермерські господарства відіграють ключову роль у розвитку сільських територій, формуванні продовольчої безпеки, підтримці зайнятості та реалізації екологічних ініціатив. У сучасних умовах децентралізації, зміни клімату та євроінтеграції їх функціонування набуває нових викликів, що потребують цілеспрямованої державної фінансової підтримки.

Державна підтримка фермерства є не лише важелем економічного розвитку, а й інструментом зміцнення соціальної та регіональної стійкості. У сільській місцевості вона сприяє збереженню робочих місць, підвищенню рівня доходів, зменшенню трудової міграції, а також забезпечує стабільність аграрного виробництва у складних умовах (війна, кліматичні ризики, економічна нестабільність).

Основними формами фінансової підтримки фермерських господарств в Україні є:

- бюджетні дотації та субсидії, у тому числі на 1 гектар угідь, утримання великої рогатої худоби, розвиток органічного виробництва;
- пільгове кредитування через програму «5–7–9%», зокрема із застосуванням портфельних гарантій;
- грантові програми, зокрема в межах ініціативи «єРобота», проектів ФАО та ЄС, які підтримують стартапи, розвиток садівництва, тепличного господарства, переробки;
- підтримка через Український державний фонд підтримки фермерських господарств (УДФПФГ);
- податкові пільги для суб'єктів, які працюють у віддалених або деокупованих регіонах.

Окрему увагу варто приділити екологічно орієнтованим програмам, які сприяють переходу до органічного землеробства, використанню енергоефективних технологій та збереженню природних ресурсів. Підтримка фермерства є не лише економічним, а й соціальним чинником розвитку регіонів. Вона сприяє: підвищенню рівня зайнятості в сільській місцевості; зростанню доходів фермерських родин; покращенню умов життя та збереженню людського потенціалу на селі; зниженню регіональної диспропорції розвитку.

Незважаючи на наявність механізмів, чинна система має низку недоліків: низький рівень фінансування, складність процедур, відсутність екологічної мотивації, обмежена адресність, а також нерівний доступ до ресурсів з боку малих фермерів. Особливо актуальною є проблема централізованого підходу, що не враховує регіональні особливості господарювання та соціально-економічну специфіку територій.

У ході дослідження було запропоновано варіативну модель фінансової підтримки фермерських господарств, яка передбачає поєднання базових, адаптивних і сталих компонентів. У моделі враховано типологію регіонів України (A–D), сформовану за критеріями агропотенціалу, екологічних ризиків, соціально-економічного розвитку та інфраструктурної забезпеченості.

Основні блоки моделі:

- уніфікований (базовий) — дотації, пільгові кредити, компенсації на техніку;
- регіональний (адаптивний) — адресні субсидії за групами регіонів, співфінансування з місцевих бюджетів, розвиток дорадчих програм;
- екологічно-соціальний — green payments, підтримка кооперації, компенсації за сертифікацію, гранти для молоді, ветеранів, ВПО;
- система моніторингу — електронний реєстр ФГ, публічні дашборди, KPI.

Для впровадження моделі сформовано низку рекомендацій:

- на національному рівні — внести зміни до законодавства, створити окрему бюджетну програму, залучити ресурси міжнародних партнерів, запровадити цифрову платформу;
- на регіональному рівні — сформувати власні програми підтримки, стимулювати кооперацію, розвивати дорадництво;
- на рівні взаємодії з громадськістю — налагодити комунікацію з фермерами, забезпечити прозорість рішень, посилити аналітичну базу.

Проте варіативна модель також має обмеження впровадження: недостатній рівень децентралізації, обмежені фінансові ресурси, слабка інституційна спроможність на місцях, нестача статистичних даних та низька обізнаність фермерів щодо програм підтримки.

Отже, державна фінансова підтримка фермерських господарств є стратегічним інструментом зміцнення стійкості регіонів України, що потребує переходу до адаптивної, адресної, екологічно та соціально орієнтованої моделі. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку індикаторів оцінки ефективності політики підтримки, цифровізацію інструментів управління та вивчення впливу кліматичних ризиків на потреби фермерських господарств у фінансових ресурсах.

ФІНАНСОВИЙ ФРОНТ: ЯК ЗБЕРЕГТИ ТА ПРИМНОЖИТИ КАПІТАЛ У ЧАСИ ВІЙНИ

Стешенко І.Ю., студ. 4 курсу ФЕІМ, спец. ФБС
Науковий керівник: к.е.н., доцент Шалигіна І.В.
Сумський НАУ

Сучасний фінансовий ландшафт характеризується постійними змінами, особливо в умовах глобальних криз і воєнних конфліктів. Інвестори стикаються з численними викликами, які вимагають ретельного аналізу та адаптації до нових реалій. У часи війни, коли економічні умови стають особливо нестабільними, важливо знати, як зберегти та примножити капітал. Це дослідження розглядає різні інструменти інвестування, їх переваги та недоліки, а також рекомендації для інвесторів, які прагнуть знайти оптимальні рішення в умовах невизначеності.

Серед найпопулярніших інструментів є валютні заощадження, які мають кілька ключових переваг. По-перше, відсутність оподаткування доходу робить їх привабливими для інвесторів. По-друге, валютні заощадження забезпечують незалежність від інфляції гривні, що є особливо важливим у період економічної нестабільності. Крім того, захищеність заощаджень банком надає певний рівень впевненості для тих, хто прагне зберегти свої кошти. Проте варто врахувати ризики, пов'язані з валютним контролем, які можуть виникнути в умовах війни або економічної кризи. НБУ стверджує, що національна валюта знизилася стабільність з 2022 року. Хоча до 2021 року гривня утримувала відносно стійкі позиції, нині вона піддається коливанням, що ускладнює планування фінансових інвестицій. Водночас, середня прибутковість від валютних заощаджень становить близько 6%, що є досить хорошим показником для тих, хто прагне захистити свої заощадження від знецінення гривні. Таким чином, зберігання коштів у іноземній валюті може бути оптимальним рішенням для тих, хто не орієнтується на високі прибутки і не бажає активно займатися інвестиційною діяльністю.

Депозити також є важливим інструментом, який пропонує кілька переваг. Серед них — захищеність вкладів через Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, низький рівень ризику та необов'язковість спеціальних знань. Це робить депозити привабливими для консервативних інвесторів, які не мають часу чи бажання глибоко занурюватися в інвестиційну діяльність. Однак до недоліків належать низька прибутковість та вплив інфляційних процесів на дохідність гривневих депозитів. На сьогоднішній день депозитні ставки часто не можуть зрівнятися з темпами інфляції, що призводить до реальних втрат для вкладників. Порівнюючи гривневі депозити з військовими облігаціями, видно, що останні пропонують вищу дохідність. Це є суттєвою перевагою військових облігацій, адже дохід за депозитами підлягає оподаткуванню, тоді як облігації звільнені від цього. Військові облігації стали популярним інструментом інвестування в умовах війни, оскільки вони не лише забезпечують фінансову вигоду, але й емоційне задоволення від підтримки Збройних сил України. Найбільш потужним каналом залучення приватних інвестицій у державні цінні папери став застосунок «Дія». Купити військові ОВДП у «Дії» можна з жовтня 2022-го. Станом на квітень 2023-го року українці купили через застосунок 700 000 ОВДП [1, с. 536].

Дорогоцінні метали, такі як золото та срібло, також займають важливе місце в інвестиційних портфелях. Однією з основних переваг інвестування в дорогоцінні метали є відсутність оподаткування доходу, що робить їх привабливими для консервативних та довгострокових інвесторів. Однак варто враховувати витрати на зберігання та страхування, які можуть зменшити загальний прибуток. Акції на фондовому ринку України також пропонують можливість отримання високих прибутків, проте пов'язані з високим ризиком і оподаткуванням доходу. Інвестування в акції компаній, таких як "Укрнафта", "Київміськбуд" і "Феггехро", демонструє стабільні фінансові результати. На фоні цього, важливо пам'ятати про необхідність диверсифікації через ETF-фонди, які забезпечують ширшу диверсифікацію та знижують ризики. Аналіз галузевих індексів вказує на високий потенціал технологічних, медичних компаній та компаній зеленої енергетики, які можуть стати прибутковими напрямками для інвесторів.

Отже, інвестиції вимагають далекоглядності та розуміння фінансових принципів. Валюта, депозити, акції та військові облігації мають свої переваги та недоліки. Найголовніше — це знання, які допомагають приймати правильні рішення в будь-яких умовах. Інвестори повинні прагнути до постійного навчання та самовдосконалення, оскільки саме це дозволяє зберегти та примножити капітал у складні часи. Інвестування в інтелект, розвиток навичок і знань — це довгострокове вкладення, яке здатне забезпечити фінансову незалежність у майбутньому. Таким чином, правильний вибір інвестиційних інструментів, а також освіченість та досвід інвесторів є ключовими факторами успішного примноження капіталу в умовах війни.

Література:

1. Яворський К. А., Корицька О.І. Забезпечення економічної безпеки України за допомогою військових облігацій. *Глобальна безпека та асиметричність світового господарства в умовах нестабільного розвитку економічних систем*. 2023. № 51. С. 535-538. URL: <https://surl.li/bbhfwq> (дата звернення: 17.03.2024).

СВІТОВА ФІНАНСОВА ДУМКА XX - XXI СТОЛІТТЬ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ ЦЬОГО ЧАСУ

Ірина Шалигіна, к.е.н., доцент
Сумський НАУ

Світова фінансова думка у XX - XXI століттях зазнала значних трансформацій, відображаючи зміни в економічних умовах, технологічному прогресі та глобалізаційних процесах. Визначимо основні напрями досліджень та ключові зміни:

1. Неокласична теорія та монетаризм: на початку XX століття неокласична теорія панувала в економічній думці, акцентуючи увагу на ефективності ринків, раціональній поведінці агентів та саморегулюючих механізмах. Основна увага приділялася досягненню ринкової рівноваги через взаємодію попиту та пропозиції. У середині століття виник монетаризм, як реакція на кейнсіанську революцію, з Мілтоном Фрідманом на чолі. Монетаристи стверджували, що головним фактором, що визначає рівень цін та номінальний ВВП, є кількість грошей в обігу. Вони критикували активну фінансову політику та наголошували на стабільному зростанні грошової маси як ключовому інструменті макроекономічного управління. Монетаристські ідеї мали значний вплив на політику центральних банків у 1970-х та 1980-х роках, зокрема в боротьбі з інфляцією. Неокласична теорія згодом еволюціонувала, включивши концепцію раціональних очікувань, яка передбачала, що економічні агенти враховують майбутню політику при прийнятті рішень сьогодні.

2. Кейнсіанство та посткейнсіанство: велика депресія 1930-х років підірвала довіру до неокласичних уявлень про саморегулювання економіки. Джон Мейнард Кейнс у своїй праці "Загальна теорія зайнятості, відсотка та грошей" (1936) обґрунтував необхідність активного державного втручання для подолання економічних спадів. Кейнс стверджував, що сукупний попит може бути недостатнім для забезпечення повної зайнятості, і уряд повинен використовувати фінансову політику (державні витрати та податки) для його стимулювання. Кейнсіанська економіка стала домінуючою парадигмою в макроекономіці після Другої світової війни, вплинувши на формування соціальної політики та систем добробуту. Згодом виникла посткейнсіанська школа, яка розвинула ідеї Кейнса, наголошуючи на ролі невизначеності, інститутів та історичного контексту в економічних процесах. Посткейнсіанці також акцентували увагу на важливості фінансових факторів та нестабільності фінансових ринків для розуміння макроекономічних коливань.

3. Фінансова глобалізація та міжнародні фінанси: після Другої світової війни відбулася лібералізація руху капіталу та стрімке зростання транскордонних фінансових потоків, що ознаменувало початок епохи фінансової глобалізації. Це призвело до активного розвитку досліджень у сфері міжнародних фінансів. Учені зосередилися на вивченні детермінантів валютних курсів, переваг та недоліків різних валютних режимів (фіксованих, плаваючих). Досліджувалися питання міжнародної торгівлі активами, управління валютними ризиками та функціонування міжнародних платіжних систем. Важливу роль у дослідженнях відігравав аналіз платіжного балансу країни та факторів, що на нього впливають. Зростання впливу міжнародних фінансових інституцій, таких як Міжнародний валютний фонд та Світовий банк, також стало предметом наукового інтересу. Фінансова глобалізація відкрила нові можливості для інвестицій та зростання, але також створила нові виклики, пов'язані з фінансовою нестабільністю та кризами, що передаються через кордони.

4. Фінансові кризи та регулювання: кінець XX та початок XXI століття ознаменувалися серією значних фінансових криз, включаючи азійську фінансову кризу 1997-1998 років та глобальну світову фінансову кризу 2008 року. Ці події стимулювали інтенсивні дослідження причин виникнення та поширення фінансових криз. Учені аналізували роль "бульбашок" на ринках активів, надмірного кредитування, морального ризику та асиметричності інформації. Особлива увага приділялася вивченню системної ризику – ризику краху всієї фінансової системи через взаємозв'язки між фінансовими установами. Після кризи 2008 року значно активізувалися дослідження ефективних механізмів регулювання фінансових ринків з метою запобігання майбутнім кризам. Обговорювалися питання посилення вимог до капіталу банків, регулювання деривативних інструментів, нагляду за системно важливими фінансовими установами та макропруденційного регулювання, спрямованого на управління системними ризиками.

5. Цифровізація фінансів: у XXI столітті стрімкий розвиток цифрових технологій кардинально трансформувє сферу фінансів. З'явилися нові фінансові інструменти, такі як криптовалюти (наприклад, біткойн), які використовують криптографічні методи для забезпечення безпеки транзакцій та контролю емісії. Активно розвиваються фінтех-компанії, які пропонують інноваційні фінансові послуги, використовуючи мобільні додатки, штучний інтелект та великі дані. Досліджуються можливості та ризики використання технології блокчейн для здійснення фінансових транзакцій та управління активами. Цифровізація змінює традиційні бізнес-моделі банків та інших фінансових посередників, створюючи нову конкуренцію. Виникають питання щодо регулювання цифрових фінансових активів, захисту прав споживачів та забезпечення фінансової стабільності в умовах зростання ролі фінтех-компаній. Дослідники також вивчають вплив цифрових технологій на доступність фінансових послуг та фінансову інклюзію.

ПРІОРИТЕТИ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ В ПЕРІОД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Славкова О.П., д.е.н., професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування
Сумський НАУ

Масове вторгнення в Україну завдало шкоди та проблем у сільськогосподарському господарстві. Крім того, це не припинило, а посилило боротьбу між великими підприємствами та фермерськими господарствами за ресурси та державні дотації, постійно порушуючи питання про майбутнє українського сільського господарства. Оскільки наша країна прокладає шлях до сталого економічного відновлення, проблема післявоєнного економічного розвитку є актуальною в сучасній ситуації. Відродження українського сільського господарства має відбуватися не лише за рахунок підтримки великих агропідприємств, а й за рахунок підтримки малих підприємств, зокрема фермерських та селянських господарств. Тому важливим вбачається визначення пріоритетів аграрної політики в умовах повоєнного відновлення.

Що стосується визначення аграрної політики то Скидан О.В. її визначає як особливу форму представництва інтересів різних соціальних прошарків населення та економічної діяльності, у якій розглядаються питання сталої продовольчої безпеки, сільського розвитку, інформаційно-комунікаційного та організаційного розвитку з використанням системи стратегічних і тактичних, науково-методологічних, політико-правових, соціально-економічних, політико-правових принципів, принципів екологічного розвитку, політики та комунікацій. В свою чергу автор розглядає продовольчу безпеку як екологічний та економічний стан держави, в якому всі її громадяни мають доступ до їжі в достатній кількості, різноманітності та якості для підтримки свого здоров'я на найвищому рівні. Водночас усі верстви населення мають достатні ресурси, можливості та механізми для постійного підтримання такого стану, незалежно від зовнішніх і внутрішніх факторів і при збереженні сприятливих екологічних умов [1].

Відновлюючись від наслідків повномасштабного вторгнення та враховуючи невідкладні заходи уряду, український агропромисловий сектор поступово нарощує свої обсяги і наразі демонструє певну стабільність та стійкість. Так у 2024 році на аграрний сектор припадає 59,3% (24,7 млрд дол. США) валютних надходжень від експорту товарів з України [2].

Для аграріїв державний бюджет щорічно передбачає певну суму в рамках кількох програм підтримки, які періодично переглядаються та вдосконалюються. Державна підтримка може надаватися у формі дотацій, субсидій, часткового відшкодування понесених витрат та в інших формах. Основним інструментом прийому, оцінки та прийняття рішень за заявками є Державний аграрний реєстр. При формуванні видатків бюджету поточного року було враховано податкові зміни з метою стабілізації фінансування Збройних Сил [3]. В аграрному секторі ця зміна особливо торкається мінімального розміру податку з гектара сільськогосподарських угідь: на період воєнного стану для земель сільськогосподарського призначення він становитиме 1400 грн./га чи 32 євро/га а для земель іншого призначення – 700 грн./га або 16 євро/га[4].

Необхідно відмітити, що за бюджетною програмою КПКВК 1201310 «Часткова компенсація вартості машин та сільськогосподарського обладнання вітчизняного виробництва», КПКВК 1201420 «Компенсація вартості гуманітарної ліквідації сільськогосподарських територій» та КПКВК 1201340 «Державний план створення індустріальних парків» окремі видатки відсутні. З іншого боку, норми Закону про державні фінанси поточного року дають можливість спрямувати ресурси на певні напрямки шляхом перерозподілу видатків державних фінансів. Також обсяг запланованих видатків може змінюватися протягом бюджетного року та перерозподілятися залежно від фактичного рівня використання та спроможності бюджету, у тому числі із залученням коштів міжнародних донорських організацій. Таким чином формування пріоритетів аграрної політики відбувається на основі виділених коштів на підтримку сільського господарства за відповідними КПКВК і їх важливість визначається відповідно до загальної політики держави повоєнного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Скидан О.В. Аграрна політика як пріоритет економічної політики держави. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2010. № 11. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=211> (дата звернення 25.03.2025).
2. Outlook for Ukrainian agricultural market. URL: <https://ucab.ua/files/2024/2025%20Outlook.pdf> (дата звернення 01.04.2025).
3. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 01.04.2025).
4. Павленко С. Державна підтримка аграріїв у 2025 році. URL: https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/1_Info_Brief_SP_ua.pdf (дата звернення 23.03.2025).

ENTERPRISE LABOR RESOURCE MANAGEMENT IN THE MODERN BUSINESS ENVIRONMENT: A CASE STUDY OF NEW ORIENTAL EDUCATION & AMP TECHNOLOGY GROUP

Zhang Zirao, 1st year master student, speciality "Management", EP "Administrative management"
Scientific adviser: PhD (Economics), associate professor Svitlana Lukash
Sumy National Agricultural University

The modern business environment demands adaptive human resource (HR) management to address globalization, digital transformation, and technological shifts. New Oriental, a leading Chinese education enterprise, exemplifies these challenges. This study analyzes its HR practices, identifies gaps, and proposes actionable solutions to enhance competitiveness and sustainability. The characteristics of the modern business environment are mainly reflected in three aspects: globalization, digitalization, and technological innovation. In this environment, enterprise human resource management faces many challenges. Firstly, talent recruitment has become more complex. Enterprises need to attract and retain top-notch talents on a global scale. Secondly, employee training and development have become crucial. Enterprises must continuously invest in enhancing employees' skills to adapt to the rapidly changing technology and market demands. Thirdly, performance management faces new challenges. Traditional assessment methods may not accurately reflect employees' contributions in the new working environment. In addition, corporate culture construction has become more complex, and it is necessary to establish shared values and behavioural norms among a diverse group of employees.

New Oriental Education & Technology Group was founded in 1993 and is a leading private education service provider in China. The company initially started with foreign language training and has now developed into a comprehensive education group covering multiple fields such as K12 education, online education, and study-abroad consulting. New Oriental's business scope extends across the country and has established branches in many overseas markets. Regarding human resource management, New Oriental has established a relatively complete system. The company attaches importance to talent introduction and attracts outstanding talents through various campus and social recruitment channels. However, with the expansion of business scale and the change in the industry environment, New Oriental also faces some challenges in human resource management. The rapid transformation of the education industry requires employees to update their knowledge and skills constantly. There are also some problems in performance management. The traditional KPI assessment system may not comprehensively reflect teachers' work performance, especially in the online education environment, where the evaluation of teaching effectiveness has become more complex. In addition, how to organically combine individual performance with team performance and design a fair and reasonable incentive mechanism are all issues that need to be resolved. Finally, corporate culture construction faces challenges. With the expansion of the company's scale and business diversification, adapting to the cultural needs of different business units while maintaining the core values and building a shared cultural identity among new and old employees are all issues that New Oriental needs to consider.

In response to the challenges mentioned above, the following strategic suggestions are put forward:

Firstly, optimize the talent recruitment process. New Oriental can strengthen cooperation with universities to establish a long-term talent cultivation and supply mechanism. At the same time, big data and artificial intelligence technology can be used to optimize the recruitment process and improve the efficiency and accuracy of talent screening. For key positions, consider introducing headhunting services to attract top talents in the industry. Secondly, strengthen employee training and development. The company can establish a hierarchical and classified training system and design personalized training programs for employees in different positions and ranks. Utilize online learning platforms to improve the flexibility and coverage of training. At the same time, encourage employees to participate in industry exchanges and learning and establish a knowledge-sharing mechanism. Regarding performance management, it is recommended that New Oriental introduce a more comprehensive and flexible evaluation system. In addition to traditional KPI indicators, 360-degree evaluation, project-based assessment, and other methods can also be considered. Multi-dimensional indicators such as student evaluations and peer reviews can be combined for teaching positions. At the same time, a more transparent performance feedback mechanism should be established to help employees clarify the direction for improvement. Finally, build a positive corporate culture. New Oriental can enhance employees' sense of belonging and identity by organizing diverse cultural activities. Encourage cross-departmental communication and cooperation to promote cultural integration among different business units. The company can enhance resilience in a competitive landscape by adopting strategic reforms in recruitment, training, performance evaluation, and cultural alignment. These insights offer actionable frameworks for similar enterprises navigating modern HR complexities. Future research should explore AI-driven HR tools and cross-cultural management models.

References:

1. Zhang & Li (2022). Innovation in HR Management. Chinese Journal of Management.
2. Wang & Chen (2021). Talent Strategy in Education. Research in Higher Education.
3. Liu (2020). Performance Management Models. Enterprise Management Press.
4. Johnson & Lee (2023). Talent Management in Education. J. of HR Development.

ANALYSIS OF CHALLENGES FACED BY ENTERPRISE INNOVATION ACTIVITIES

He Lichao, 1st year master student, speciality "Management", EP "Administrative management"
Scientific adviser: PhD (Economics), associate professor Svitlana Lukash
Sumy National Agriculural University

In today's complex and changing business environment, enterprise innovation activities face many serious challenges, particularly prominent in key areas such as technology, market, capital and talent.

At the technical level, the pace of change is dizzying. In the semiconductor industry, for example, the rate at which chip integration, as described by Moore's Law, doubles every 18-24 months, makes it necessary for companies to continuously invest significant resources in technology research and development and upgrades to keep up with the pace of the industry. If a company slacks on technology updates, it can be quickly overtaken by competitors, such as the former mobile phone giant Nokia, which failed to keep up with the wave of smartphone operating system changes and quickly fell from the industry leader. In addition, the trend of integration between different technologies also increases the complexity of technological innovation. Enterprises need to find innovation opportunities in the intersection of technologies in multiple fields, which puts high requirements on their technology research and development capabilities and cross-technology integration capabilities.

In terms of the market, demand is characterized by high uncertainty and rapid change. Consumer preferences are increasingly diverse and constantly changing under the influence of social trends, cultural trends, economic conditions, and other factors. Taking the clothing market as an example, fashion trends change rapidly, and consumers' demand for clothing styles, materials, environmental performance and other aspects is constantly updated. If enterprises cannot capture these changes in a timely manner and launch new products in line with market demand, problems such as overstocking and unsalable products will follow. At the same time, market competition is becoming increasingly fierce; not only is the competition between enterprises in the same industry white-hot, but cross-border competition is also increasingly frequent. For example, Internet technology companies have entered the financial payment field with their technological and data advantages, which has caused a huge impact on traditional financial institutions, forcing traditional financial enterprises to accelerate the pace of innovation to meet the challenges.

The shortage of funds is a typical problem enterprises face in their innovation activities. Innovation projects often require a large amount of upfront investment, from the purchase of research and development equipment and the salary of research and development personnel to market research, experimental testing and other links. All need strong financial support, innovation results are uncertain, and the investment return cycle is long, which makes many enterprises face financial pressure when innovation. Due to their small scale, relatively low credit rating and limited collateral, SMEs face many difficulties obtaining external financing such as bank loans. For risk control considerations, banks often set a high threshold for SME loan applications, resulting in limited sources of innovative funds for SMEs and difficulties in carrying out creative projects. According to relevant statistics, about 60% of SMEs say that the shortage of innovation funds is the primary factor restricting their innovation activities.

Talent problem is also a significant bottleneck of enterprise innovation. On the one hand, innovative talents are in short supply; such talents not only need to have solid professional knowledge but also need to have keen innovative thinking, rich practical experience and good teamwork ability, and the number of high-end innovative talents in the market that meet these requirements is limited, and fierce competition between enterprises for talents, resulting in a significant increase in the difficulty and cost of talent recruitment. On the other hand, the phenomenon of brain drain is relatively severe. If enterprises lack a good incentive mechanism, development space and corporate culture, it isn't easy to meet the career development expectations and material needs of innovative talents, and talents easily flow to more attractive enterprises or industries, which has a significant impact on the stability of enterprise innovation team and the sustainability of innovation projects

References

1. Schumpeter. Economic Development Theory [M]. Beijing: The Commercial Press, 1990.
2. Peter Drucker. Management Practice [M]. Beijing: China Machine Press, 2009.
3. Michael Porter. Competitive advantage [M]. Beijing: Huaxia Publishing House, 2005.
4. Prahalad C K, Hamel. The Core Competence of the Corporation [J]. Harvard Business Review, 1990, 68 (3): 79-91.
5. Fu Jiaji. Science of Technological Innovation [M]. Beijing: Tsinghua University Press, 1998.
6. Wu Guisheng. Technological Innovation Management [M]. Beijing: Tsinghua University Press, 2000.
7. Chen Jin, Wang Fangrui. Collaborative Innovation of Enterprise technology and market: A theoretical study of innovation management based on the concept of collaborative order parameter [J]. Research in Science of Science, 2005, 23 (5): 691-695.
8. Liu Xielin. Economics of Technological Innovation [M]. Beijing: China Economic Press, 1993.

MANAGEMENT OF HUMAN RESOURCES DEVELOPMENT IN SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES

Zhang Yihan, 1st year PhD student, speciality "Management"

Scientific supervisor: PhD (Economics), associate professor Svitlana Lukash

Sumy National Agricultural University

With rapid technological advancements and intensifying market competition, Human Resource Development Management Systems (HRDMS) have become crucial tools enabling small and medium-sized enterprises (SMEs) to pursue modernization and efficient management. However, during practical application, SMEs frequently encounter various challenges that hinder effective HRDMS implementation and restrict improvements in human resource management.

Firstly, SMEs often implement HRDMS without conducting adequate needs analysis. Insufficient understanding of market conditions, employee requirements, and their own organizational characteristics can result in selecting systems with either excessive or insufficient functionalities. This mismatch not only wastes valuable resources but also undermines expected management outcomes.

Secondly, data security represents another significant challenge for SMEs utilizing HRDMS. Due to limited technological capabilities and management practices, sensitive business data is at risk of unauthorized access, alteration, or leakage. Such breaches threaten not only confidential business information but can also severely damage an enterprise's reputation and operational stability.

Furthermore, employee acceptance of HRDMS remains an ongoing concern. Resistance or frustration towards new technological systems due to unfamiliarity or insufficient training can negatively impact system adoption rates and effectiveness within an enterprise. Another critical issue involves system integration. SMEs often employ multiple digital management systems simultaneously, creating challenges in ensuring seamless integration between HRDMS and other existing enterprise systems, including finance, production, and sales. Inadequate integration can lead to redundant data entry and inconsistent information, increasing workload and management costs.

Additionally, SMEs must navigate complexities arising from continually evolving laws, regulations, and policies. Enterprises must frequently adapt HRDMS functionalities and strategies to remain compliant, safeguard employee rights, and mitigate legal risks, demanding heightened legal awareness and effective risk management practices.

From the perspective of recent research, SMEs frequently face these challenges when adopting HRDMS. These include inadequate preliminary needs assessment, concerns around data security, employee resistance, difficulties with system integration, legal and regulatory impacts, and uncertain returns on system investment. For instance, insufficient demand analysis often results in the inappropriate selection of HRDMS functionalities - either over-investment in unnecessary modules or under-investment that fails to address actual management requirements. To mitigate this, SMEs must perform comprehensive assessments of their needs before adopting HRDMS.

Data security challenges require SMEs to adopt stringent protective measures, such as encryption, regular data backups, and strict access control protocols, ensuring data integrity and confidentiality. Regarding employee acceptance, HRDMS implementation typically involves changes in established workflows, potentially generating employee resistance or frustration due to unfamiliarity with system operations. Therefore, SMEs must prioritize employee training and support to improve both their technical proficiency and willingness to embrace the new system.

Integration of HRDMS with existing enterprise platforms remains crucial to avoid data redundancies and inconsistencies, ensuring smooth operational coordination and enhanced management efficiency. Moreover, SMEs must stay informed of developments in labor laws and regulations, adjusting their HRDMS strategies proactively to maintain legal compliance and protect employee interests effectively.

Investment in HRDMS often demands substantial resources, and returns on this investment might not be immediately apparent. A lengthy system implementation phase, coupled with employee adaptation periods, can delay the visibility of expected benefits. SMEs thus need to establish realistic investment return expectations, appreciating the long-term advantages and potential value of implementing HRDMS.

In conclusion, while SMEs face numerous challenges during HRDMS adoption - such as inadequate demand analysis, data security vulnerabilities, employee acceptance hurdles, integration difficulties, legal complexities, and unclear returns on investment - they also have substantial opportunities to enhance management effectiveness by addressing these issues systematically. SMEs should proactively strengthen management capabilities and risk controls, continuously adopting advanced management concepts and technological solutions. This approach will provide a robust foundation for sustained organizational growth and competitive advantage.

AN OVERVIEW OF EMERGING TECHNOLOGIES IN HIGHER EDUCATION MANAGEMENT

Pang Yanrui, 1st year PhD student, speciality "Management"

Scientific supervisor: PhD (Economics), associate professor Svitlana Lukash

Sumy National Agricultural University

An overview of emerging technologies in higher education management can be divided into several main categories: Big Data and Data Analytics, Artificial Intelligence (AI), Cloud Computing, Blockchain, the Internet of Things (IoT), Virtual Reality (VR), and Augmented Reality (AR).

Big Data and Data Analytics involve analyzing vast datasets using sophisticated statistical methods to extract valuable insights that support informed decision-making. In higher education, big data solutions facilitate the efficient collection, storage, and interpretation of extensive student, faculty, and institutional operations data. This enables education administrators to identify trends, address teaching and operational challenges, and optimize their decision-making processes with empirical evidence.

Artificial Intelligence enhances administrative efficiency, student services, and personalized learning experiences. Widely implemented in academic assessments and plagiarism checks, AI technology streamlines administrative tasks, significantly improving overall effectiveness. Cloud computing provides higher education institutions with efficient data storage, resource sharing, and remote education capabilities. It reduces the need for extensive hardware investments, cuts maintenance expenses, and offers the flexibility to scale resources according to changing requirements, thus optimizing operational efficiency and resource utilization.

Blockchain technology is effectively applied in academic credential verification, student record management, and certification security. Its decentralized, transparent, and secure features ensure the authenticity of educational data, streamline verification processes, and reduce risks related to falsification. Additionally, blockchain can protect the intellectual property rights of educational resources, safeguarding creators' interests.

The Internet of Things enhances campus resource management efficiency by enabling intelligent management of classrooms, laboratories, libraries, and other facilities. By installing sensors, security cameras, and smart devices, institutions achieve real-time monitoring, improved energy efficiency, extended equipment lifespans, and enhanced security through intrusion detection and fire alarm systems.

Virtual Reality creates immersive virtual environments through computer simulations, providing realistic visual, auditory, and tactile experiences. Augmented Reality overlays virtual information onto real-world environments in real time, seamlessly blending virtual content with physical surroundings using smartphones, tablets, and smart glasses. Implementing VR and AR technologies in virtual laboratories and immersive learning significantly boosts educational outcomes and teaching efficacy.

Integrating AI and IoT technologies enables higher education institutions to unify internal management systems such as finance, human resources, and educational resources. This integration supports intelligent management of campus facilities, providing real-time data monitoring and advanced security measures like intrusion detection and fire prevention, enhancing overall campus safety, energy efficiency, and equipment durability.

These technologies present significant opportunities:

Improving educational fairness: Digital technologies facilitate cross-regional and cross-platform sharing of high-quality educational resources, benefiting students across various regions and nations. The widespread adoption of distance and online education, particularly in economically disadvantaged and remote areas, enables broader access to high-quality education, promoting equity in education.

Enhancing educational quality: Utilizing big data and AI technologies allows institutions to monitor student learning progress and deliver personalized teaching. This fosters improved student outcomes, optimized teaching processes, and encourages autonomous learning. Students can adjust their learning strategies based on real-time feedback, achieving more efficient and compelling learning experiences.

Increasing management efficiency: Digital technologies significantly enhance automation and intelligence in higher education management. This improvement leads to greater administrative efficiency, reduced costs, decreased human error rates, and improved decision accuracy. Consequently, institutions can prioritize educational quality, achieving more precise and efficient management operations.

However, the rapid pace of technological advancements presents challenges, including maintaining compatibility with evolving systems. Limited budgets often complicate efforts to update technology infrastructure and provide adequate personnel training. Thus, ensuring effective technology updates, system compatibility, and sustainability remain substantial challenges for education administrators.

Furthermore, the extensive adoption of big data and cloud computing heightens concerns over data security. Institutions must effectively manage sensitive educational and personal information, necessitating robust security protocols to prevent data breaches and cyber threats while safeguarding student privacy.

Lastly, significant digital divides between regions and institutions, especially in developing countries, result in unequal educational resource distribution. Problems such as insufficient infrastructure, limited technology adoption, and inadequate funding exacerbate educational disparities. Addressing the digital divide is essential to promoting equitable educational opportunities globally.

ESG CONCEPTS AND THEIR IMPORTANCE IN INVESTMENT DECISIONS

Duan Yingxue, 2nd year PhD student, speciality "Management"

Scientific supervisor: PhD (Economics), associate professor Svitlana Lukash

Sumy National Agriculural University

Environmental, Social, and Governance (ESG) criteria serve as crucial indicators of corporate sustainability, increasingly shaping contemporary corporate investment decisions. Given the heightened global attention to climate change, social accountability, and transparent governance practices, ESG factors significantly influence investor and stakeholder behaviours.

ESG emerged from socially responsible investing (SRI), which emphasizes balancing corporate economic performance with environmental stewardship, social fairness, and governance clarity. ESG comprises three core dimensions: Environmental addresses a firm's ecological impact and management, covering resource consumption, emissions control, and responses to climate challenges; Social examines relationships with employees, suppliers, customers, and communities, emphasizing labour standards, product accountability, and community engagement; Governance pertains to organizational structure, policy frameworks, regulatory compliance, and shareholder rights.

ESG factors profoundly affect investment decisions in various ways. First, robust ESG practices typically correlate with lower corporate risks, particularly in regulatory compliance, environmental accountability, and social management. For instance, companies adhering to stringent environmental standards are less prone to legal penalties and reputational harm arising from ecological concerns. At the same time, strong governance structures diminish the likelihood of financial malpractice. Second, as sustainability becomes increasingly prioritized by consumers and investors, companies with exemplary ESG performance are better positioned to secure market trust, thus enhancing their competitiveness and market presence.

Consequently, investors increasingly integrate ESG assessments into evaluating corporate potential and associated risks. Capital markets now favour companies with demonstrably sustainable business models and strong ESG management, resulting in improved ratings and greater capital investments. Globally, the inclination toward ESG-focused companies has surged across institutional and retail investors, significantly influencing investment strategies and capital distribution.

In essence, ESG's relevance in investment decisions arises from its risk identification and mitigation capabilities and its direct connection to a company's long-term growth prospects and market reputation. As international consensus on the Sustainable Development Goals (SDGs) continues to strengthen, ESG criteria will persistently shape corporate strategies and investor decision-making.

As global economic conditions increasingly demand corporate sustainability, the potential impact of ESG factors on investment risks is becoming an area of considerable interest academically and practically. Investigating how ESG influences corporate investment risk holds substantial academic and practical value, offering strategic insights for corporate managers, investors, and policymakers, thereby supporting sustainable development objectives.

From a theoretical standpoint, exploring ESG's influence on corporate investment risks contributes significantly to the enrichment and advancement of risk management theories. Traditional enterprise risk management (ERM) frameworks predominantly address financial and operational risks, often overlooking corporate responsibility and environmental impacts. Integrating ESG factors into risk evaluation frameworks facilitates the development of more holistic ERM models, enhancing predictive accuracy and offering theoretical foundations for improved risk mitigation strategies.

Practically, escalating global investor and consumer expectations regarding corporate social responsibility (CSR) mean ESG performance now significantly impacts a firm's market reputation and financial outcomes. Understanding the ESG-investment risk relationship enables companies to better predict potential risks and opportunities tied to their ESG strategies, guiding more informed strategic and operational decisions. For example, proactive environmental initiatives can minimize legal and financial risks linked to environmental regulations, while strong social practices can enhance workforce satisfaction and productivity, reducing labour turnover costs.

Additionally, recognizing how ESG influences corporate risks is equally vital for policymakers. This insight assists in formulating effective regulatory frameworks and incentives that encourage companies to elevate their ESG practices, thus reducing organizational risks and advancing broader societal sustainability. Policymakers can create targeted incentives and regulatory measures to foster both risk reduction within companies and sustainable social development.

In summary, researching ESG's impact on corporate investment risk introduces new theoretical insights and supports informed, evidence-based, practical decision-making. Such research enhances corporate risk management capacities, optimizes resource allocation, and contributes substantially to achieving balanced economic, social, and environmental development.

HUMAN RESOURCE MANAGEMENT EFFECTS ON THE SUSTAINABILITY OF HIGH-TECH COMPANIES: A CASE STUDY OF CHINA GEELY AUTOMOBILE GROUP

Yuan Xiaoqing, 1st year master student, speciality "Management", EP "Administrative management"
Scientific adviser: PhD (Economics), associate professor Svitlana Lukash
Sumy National Agricultural University

Human Resource Management (HRM) plays a pivotal role in the long-term sustainability of high-tech companies. This paper examines the impact of HRM practices on the sustainability of high-tech companies, using China Geely Automobile Group as a case study. Geely, one of China's leading automobile manufacturers, has incorporated HRM strategies that promote innovation, talent retention, and leadership development, all contributing to the company's sustainable growth. This study explores how HRM influences Geely's business model, corporate culture, and sustainability objectives, offering valuable insights into best practices for high-tech firms aiming for long-term success in a competitive global market. This paper investigates the effects of HRM practices on the sustainability of high-tech companies, focusing on China Geely Automobile Group, a major player in the Chinese automotive industry. Geely's growth and success can be attributed not only to its technological advancements but also to its strategic HRM practices. By focusing on employee development, talent retention, and leadership succession planning, Geely has built a workforce adaptable to the shifting dynamics of the high-tech automotive sector. This paper examines the HRM practices employed by Geely and their alignment with the company's sustainability goals, offering an in-depth analysis of how effective HRM practices contribute to long-term organizational success.

Human Resource Management is central to the sustainability of organizations, especially in high-tech industries where innovation and adaptability are key to success. According to Armstrong (2014), HRM practices that focus on employee development, training, and engagement are essential for companies aiming to maintain competitiveness over time. Sustainability, in this context, refers to the ability of an organization to maintain its operations, profitability, and growth while addressing environmental, social, and economic challenges (Schilling, 2013). High-tech companies face unique challenges, including the need for constant innovation, managing highly skilled talent, and staying ahead of technological disruptions. Effective HRM practices, such as fostering a culture of continuous learning and development, can enhance a company's ability to adapt and remain competitive in such an environment (Boxall & Purcell, 2003). High-tech companies tend to rely on their human capital to drive technological innovation and operational efficiency. HRM practices that promote innovation and creativity—such as flexible work environments, autonomy, and collaborative leadership—are vital in ensuring that companies can stay at the forefront of technological advancement. Research by Huselid (1995) and Kaufman (2010) highlights the importance of recruitment, training, and development in building a skilled workforce that can help drive a company's technological and competitive edge. Geely, for instance, places a significant emphasis on talent acquisition and training programs, ensuring that employees are well-equipped to handle the demands of an ever-evolving industry. By aligning its HRM strategies with its long-term business goals, Geely has been able to integrate HRM with its sustainability objectives. Geely's HRM practices have played a crucial role in the company's ability to sustain its growth and adapt to the changing dynamics of the high-tech automotive industry. By focusing on the recruitment and development of highly skilled talent, investing in leadership development, and fostering employee engagement, Geely has built a workforce that is both innovative and committed to the company's sustainability objectives. The company's emphasis on innovation and continuous learning ensures that its employees remain at the cutting edge of technological advancements, particularly in the development of electric vehicles. Moreover, Geely's HRM practices are aligned with its long-term sustainability strategy, enabling the company to integrate human capital management with its environmental and social goals.

Geely's approach to HRM also highlights the importance of leadership in driving sustainability. The company's leadership development programs ensure that its leaders are not only capable of managing the business's day-to-day operations but also equipped to address the long-term challenges posed by rapid technological change and global competition. By aligning its HRM strategies with its sustainability objectives, Geely has created a workforce that is both innovative and adaptable, ensuring that the company remains competitive in the global automotive market.

The findings of this paper underscore the importance of integrating HRM practices with sustainability goals. High-tech companies that prioritize human capital management and align HRM strategies with their long-term business objectives are better positioned to navigate the challenges of an increasingly competitive and technologically advanced global market.

References:

1. Armstrong, M. (2014). *Armstrong's Handbook of Human Resource Management Practice*. Kogan Page.
2. Boxall, P., & Purcell, J. (2003). *Strategy and Human Resource Management*. Palgrave Macmillan.
3. Schilling, M. A. (2013). *Strategic Management of Technological Innovation*. McGraw-Hill.
4. Huselid, M. A. (1995). The impact of human resource management practices on turnover, productivity, and corporate financial performance. *Academy of Management Journal*, 38(3), 635-672. Kaufman, B. E. (2010). *Theoretical Perspectives on Work and the Employment Relationship*. ILR Press.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МОДЕЛІ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД

Паранук А., студ. 1 м курсу ФЕМ
Науковий керівник: доц. С.М. Лукаш
Сумський НАУ

Наявність сільських територій у складі територіальних громад обумовлює необхідність реалізації завдань, спрямованих на їх розвиток, з виокремленням у стратегічних планувальних документах операційних цілей, орієнтованих на сталий сільський розвиток. На європейському рівні політика розвитку сільських територій виокремлена як окремий структурний елемент Спільної аграрної політики ЄС (САП). При цьому сутність поняття «політика сільського розвитку» трактується в широкому міждисциплінарному контексті — як складова інвестиційної, інфраструктурної, аграрної, екологічної політики, а також як інструмент підтримки фермерських господарств у несприятливих регіонах, розвиток лісового господарства та реалізація інших ініціатив, що сприяють комплексному розвитку сільських територій. Такий підхід створює сприятливий простір для реалізації підприємницьких ініціатив і нових підходів у розвитку сільської місцевості.

У контексті наближення національної політики до європейських підходів, із прийняттям у 2022 році змін до Закону України «Про засади державної регіональної політики» [8], в Україні було закладено основу трирівневої системи стратегічного планування (на рівні держава – регіон – громада). Ця система передбачає розробку кожною територіальною громадою власної стратегії розвитку. Механізми розроблення Державної стратегії регіонального розвитку та відповідних планів реалізації, а також регіональних програм розвитку визначені відповідними нормативно-правовими актами, зокрема, Державною стратегією регіонального розвитку на 2021–2027 роки (із змінами, затвердженими постановою КМУ від 13 серпня 2024 р. № 940) [1]. Цей документ виступає ключовим інструментом у забезпеченні координації між секторальними політиками, спрямованими на досягнення ефективного використання державних ресурсів у громадах.

Розробка планувальних документів просторового характеру регламентується положеннями Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», а стратегічні документи місцевого рівня мають відповідати принципам інтеграції з містобудівною документацією, регіональними програмами відновлення та розвитку, що передбачено Наказом № 265 від 21.12.2022 р. «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад».

Очевидно, що проблематика розвитку сільських територій не обмежується лише економічними аспектами, а розглядається у ширшій парадигмі сталого розвитку, яка охоплює соціальні, екологічні та, в окремих випадках, безпекові чинники. Нарощування інституційної спроможності громад, розвиток інфраструктури, підтримка рівних умов життя у міських і сільських районах — це пріоритетні завдання як для ЄС, так і для України. При цьому важливу роль відіграє ефективна взаємодія джерел фінансування: поряд із коштами національних бюджетів залучається підтримка з боку ЄС, зокрема в рамках програм EAFRD. Хоча загальне управління програмами здійснює Європейська Комісія, безпосередні рішення щодо фінансування проектів приймаються на національному та регіональному рівнях, що забезпечує гнучкість у врахуванні специфіки локального контексту.

Аналіз національної аграрної політики свідчить про її тривалу орієнтацію переважно на виробництво, з одночасною відсутністю цілісного підходу до розвитку сільських територій. Така модель політики не відповідала сучасним викликам, зокрема тим, які пов'язані із забезпеченням збалансованого територіального розвитку, соціальної згуртованості та екологічної безпеки. Однак зі здобуттям Україною статусу країни-кандидата на вступ до ЄС відбулося переосмислення підходів до аграрної політики. Про це свідчить ухвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року [2], яка є концептуально узгодженою з положеннями Спільної аграрної політики Європейського Союзу (САП ЄС).

Таким чином, ключовими нормативними орієнтирами для розвитку сільських територій в Україні виступають Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки та Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій до 2030 року. Їхня мета — не лише підготувати аграрний сектор до вступу України до ЄС, а й забезпечити сталий розвиток сільських територій, сформувати конкурентоспроможний, стійкий і диверсифікований аграрний сектор (включаючи сільське господарство, харчову та переробну промисловість), що здатний гарантувати довготривалу продовольчу безпеку, охорону довкілля, адаптацію до змін клімату та посилення соціально-економічної стійкості громад [2].

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 940 від 13 серпня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/940-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.03.2025)
2. Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1163-р від 15 листопада 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.03.2025)